

DCIDOB 95. Construcció Europea.

Introducció

La Unió Europea es troba immersa dins d'un procés de construcció de final incert, atesa la seva crisi actual: la no aprovació del Tractat Constitucional, la discussió sobre la idoneïtat de l'adhesió de Turquia o el debat pressupostari són algunes de les manifestacions d'aquest camí pel qual s'avança amb ritme inconstant. Ritme, però, que ha marcat el tarannà de la UE des dels seus inicis quan, constituïda com a Comunitat Europea del Carbó i de l'Acer (CECA), ara fa 54 anys, representava un mercat comú entre sis països que tot just es revifaven després d'una cruenta guerra mundial i que volien comptar amb un pressupost comú per a determinades polítiques. A partir d'aquí, les ampliacions successives i la voluntat política de construir un ampli espai econòmic i de benestar han donat lloc a la UE actual, amb més de 455 milions de ciutadans repartits en 25 Estats Membres (deu d'aquests incorporats el maig de 2004), amb dues adhesions previstes per als anys 2007-2008 (Bulgària i Romania), i amb dues negociacions obertes (octubre de 2005) amb Croàcia (represa de negociacions) i amb el que pot esdevenir el país més poblat de la Unió, Turquia.

Però el camí no ha estat –ni és– planer, tal com ho reflecteix el moment actual. Les aliances entre els diferents països de la UE, d'altra banda sempre canviant, es poden veure sacsejades pel canvi de Govern alemany, i l'eix franco-alemany –històric motor europeu– se'n pot ressentir, com també la mateixa Unió. Paral·lelament, la incorporació de deu nous Estats Membres ha modificat l'equilibri de forces i el repartiment pressupostari, llastrat encara per l'enorme pes de la Política Agrícola Comuna, i ha introduït la preocupació entre aquells que, fins ara beneficiaris nets de les ajudes comunitàries, se'n veuran perjudicats. I més enllà encara, el debat sobre la pretesa identitat europea topa amb els límits de la pròpia construcció, especialment quan es parla de la possible adhesió de Turquia, un país formalment laic però d'àmplia població musulmana.

Aquestes dificultats "internes" i les percepcions que se'n deriven serien, amb tota probabilitat, força diferents si la bretxa entre els objectius de l'elit política i dels ciutadans no fos tan gran, i el context socioeconòmic fos més favorable. La desvinculació política de l'opinió pública i l'actual situació de crisi i incertesa, amb uns índexs d'atur elevats i uns baixos creixements econòmics en algunes de les principals economies de la UE –accentuats per l'encariment del petroli– no contribueixen a la recerca d'objectius comuns. A mesura que l'Estat del benestar es desfigura a través de la geografia europea, apareix la cara poc amable d'una globalització competitiva que accentua les desigualtats entre els estats i dins les societats de cada país, posant en dubte l'existència d'un model econòmic i social europeu diferencial.

Malgrat tot, però, pel que fa a la seva imatge exterior, la UE es manté com a model d'integració regional, referent a seguir per a moltes zones del planeta, i com a actor fonamental per potenciar i defensar aspectes de l'agenda internacional com la defensa dels drets humans, el multilateralisme o la sostenibilitat ambiental.

L'any 2006 es commemoren els 20 anys de l'ingrés d'Espanya a la Comunitat Econòmica Europea. Des d'aleshores ha estat –i encara ho és– un dels principals beneficiaris del procés de construcció europea, tant a nivell de pressupostos com en l'àmbit de la democratització i la modernització. Això no obstant, amb les ampliacions actuals i futures caldrà un gir cap a posicionaments més solidaris on, com diu Antoni Gutiérrez, "els qui tants avantatges hem aconseguit de l'ingrés a la UE hem de ser els primers en (...) fer arribar la mateixa oportunitat a molts altres milions de ciutadans d'Europa i del món".

CONSTRUCCIÓ EUROPEA

DCIDOB 95. Construcció Europea.

La crisi de la construcció europea.
Diagnosi d'una Europa embarrancada.
Alexandre Muns

LA CRISI DE LA CONSTRUCCIÓ EUROPEA

DIAGNOSI D'UNA EUROPA EMBARRANCADA

Alexandre Muns Coordinador del Programa Europa, Fundació CIDOB

Quan els pares fundadors de les primeres comunitats europees van començar el procés de construcció europea a principis dels anys cinquanta, eren conscients que la població dels països europeus no estava preparada per posar en marxa una veritable unió política. Personatges com Jean Monnet, Robert Schuman i Alcide de Gasperi eren ferm partidaris de la unió política, però s'adonaren que l'única manera de començar a recórrer el llarg camí de la construcció europea consistia en emprar l'anomenat mètode funcionalista, mitjançant el qual la comunitarització d'alguns sectors de l'economia –primer el carbó i l'acer i més tard l'energia atòmica– era el mitjà pel qual s'aconseguiria a la llarga establir les bases per a una unió política de les nacions europees.

Els europeistes sempre han elogiat l'habilitat i la intel·ligència dels pares fundadors a l'hora de recórrer a un mètode que els permetés superar les considerables reticències inicials a la integració europea. Tanmateix, i sense desmerèixer la històrica contribució dels pares fundadors, cal plantejar-se si el seu estratagema inicial potser ha promogut, a la llarga, l'aparició d'una percepció divergent sobre l'objectiu final del procés de construcció europea entre les elits polítiques europees, d'una banda, i la població, de l'altra. Mentre que els funcionaris de les institucions europees i les persones que es mouen al seu entorn mantenen la visió d'una Europa unida políticament, una part important de l'opinió pública dels Estats Membres de la UE mostra un escepticisme o fins i tot rebuig envers aquesta possibilitat.

Després del rebuig del projecte de Constitució europea a França i als Països Baixos, i el perill del seu esfondrament definitiu, cal, més que mai, analitzar i preguntar-se si veritablement "l'engany original" que permeté arrancar el procés de construcció europea no ha esdevingut una trampa mortal capaç d'aturar qualsevol progrés.

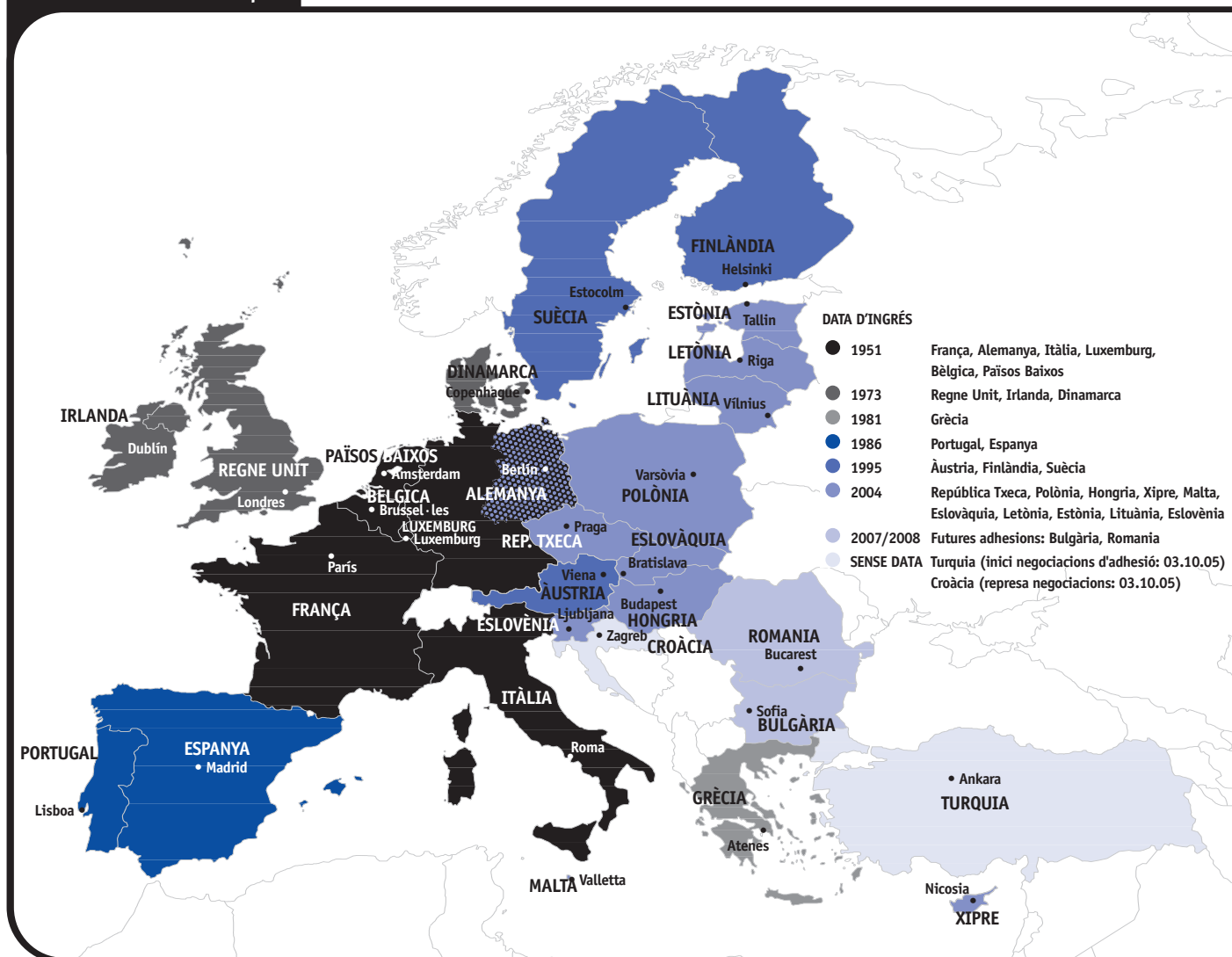
Inicis amb dèficit democràtic ▶ Efectivament, mai no ha existit una visió única i conjunta compartida per amplis sectors de la població dels diferents Estats Membres sobre quin ha de ser el destí final del procés de construcció europea. Certament existí un consens entre les forces polítiques majoritàries (cristianodemòcrates, socialistes, liberals) de la República Federal d'Alemanya (RFA), França, Itàlia i el Benelux sobre la conveniència de fundar un mercat comú que a més comptés amb unes polítiques comunes (agrícola, de transport, energètica, etc.) finançades per un pressupost comú. Aquesta visió, convertida en realitat amb la fundació de la Comunitat Europea del Carbó i de l'Acer (CECA) el 1951 i de la Comunitat Europea de l'Energia Atòmica (EURATOM) i de la Comunitat Econòmica Europea (CEE) el 1957, va ser àmpliament compartida per l'opinió pública dels sis països fundadors de les comunitats europees originals.

Tanmateix, fins i tot els països fundadors tenien els seus dubtes els anys cinquanta sobre el grau d'integració europea desitjable. El projecte de creació d'una política comuna europea de defensa –l'anomenada Comunitat Europea de Defensa– fou abandonat després que l'Assemblea Nacional francesa rebutgés el tractat el 1954. Les negociacions per a l'establiment d'uns preus comuns per als productes agrícoles en el marc de la Política Agrícola Comuna (PAC) foren dures. Alemanya, en principi, volia subvencions més reduïdes per a la producció agrícola europea, però finalment acceptà els preus més alts exigits per França perquè no volia fer perillar la viabilitat d'un mercat comú que donava sortida al seu potencial industrial.

De fet, aquest *quid pro quo* entre França i Alemanya es troba a la gènesi de les comunitats europees i és imprescindible per comprendre l'evolució posterior de la construcció europea i les seves dificultats actuals. En efecte, en els seus inicis la CEE fou sobretot un pacte entre París i Bonn que permeté a França assegurar-se un alt nivell de protecció per a la seva agricultura a canvi de permetre l'accés de la producció industrial alemanya al mercat comú. Des d'un punt de vista polític, tant De Gaulle com la major part de la classe política francesa

Procés de construcció europea

apostaren per frenar el declivi de França com a gran potència mitjançant la seva vinculació estreta amb la RFA. Per als líders francesos la CEE era, especialment, un instrument per canalitzar el potencial econòmic d'Alemanya en benefici d'Europa per tal d'evitar el ressorgiment del nacionalisme teutó que havia provocat dues guerres mundials.

Aquest acord inicial va ser mútuament beneficiós i responia als interessos geoestratègics de França, que era conscient que de la mà de la RFA podia frenar el seu inevitable declivi, però no era fruit d'un veritable consens madurat en les poblacions dels respectius països. Per tant, tot i que ni la població francesa ni l'alemanya s'oposà a la creació de la CEE, tampoc no es pot afirmar que hi representés un paper determinant. L'establiment de la CECA, l'EURATOM i la CEE fou el resultat de les visions i esforços ben intencionats d'una elit política traumatitzada per les dues guerres mundials i no pas la conseqüència de l'acció conjunta de les societats civils dels països fundadors.

Així doncs, és legítim remarcar el dèficit democràtic que ja des dels seus inicis patí el procés de construcció europea. Ens trobem davant d'un defecte d'origen que a la llarga ha passat factura.

Integració versus ampliació ▶ El Regne Unit i diversos països nòrdics optaren inicialment per no formar part de la CEE. Londres volia mantenir relacions econòmiques i comercials preferencials amb les seves colònies i ex colònies (agrupades a la Commonwealth), un objectiu difícilment reconciliable amb la pertinença al mercat comú. Desitjava un comerç sense traves amb països com l'Índia, circumstància impossible si es formava part de la CEE i s'adoptava el seu aranzel exterior comú.

A més, pesava la tradició britànica de mantenir-se distant respecte als afers de l'Europa continental, una política que Londres havia practicat amb èxit durant segles i que l'havia portat a intervenir a Europa només en situacions de greu amenaça per a l'equilibri de poder. Al Regne Unit li mancava doncs tant interès com vocació a l'hora de plantejar-se ingressar a la CEE. En romandre al marge de l'Europa dels Sis, Londres també arrossegà una sèrie de països –Noruega, Suècia, Dinamarca, Suïssa, Portugal i Àustria– que van optar per constituir l'any 1960 l'Associació Europea de Lliure Canvi (EFTA) i no adherir-se al procés de construcció europea protagonitzat per la CEE.

Malgrat el posterior declivi del Regne Unit com a potència colonial, la vocació europeista de la societat britànica es man-

tingué feble. L'elevat grau d'obertura de l'economia britànica ha significat que importa la majoria dels seus aliments i per tant no necessita la PAC per protegir la seva producció agrícola. El Regne Unit, de fet, ha rebut relativament poc finançament del pressupost de la UE a causa de la dimensió reduïda del seu sector agrari (l'origen del famós xec britànic¹).

El Regne Unit canvià d'orientació i s'incorporà a la CEE el 1973 juntament amb Irlanda i Dinamarca. Aquesta primera ampliació de la CEE, amb el temps, posà de manifest que un reforçament de la integració sovint és incompatible amb l'expansió del club comunitari a nous Estats Membres. Des d'aleshores la construcció europea sovint ha patit els efectes negatius provocats per la interacció de dos processos –integració i ampliació– que, tot i no ser inherentment antagonics, a la pràctica s'han demostrat incompatibles, almenys a curt termini. Les institucions europees han ignorat durant massa temps aquesta realitat, i han insistit fins a la sacietat que la UE era capaç d'aprofundir en la seva integració i d'incorporar nous membres al mateix temps. L'estrepitós fracàs de la Constitució Europea a França i els Països Baixos la primavera de 2005 ha estat motivat, en part, per l'oposició d'amplis sectors de la població a les conseqüències de l'ampliació a l'Est de 2004. Ara l'elit europea ja no pot ignorar la realitat i reconeix que integració i ampliació han avançat massa ràpidament.

Però no només les ampliacions han posat pals a les rodes a la construcció europea. Entre 1965 i 1969 el Govern francès bloquejà l'adopció d'un sistema de recursos propis per a la CEE, mecanisme indispensable per tal que les comunitats deixessin de dependre del finançament directe dels Estats Membres i poguessin comptar amb unes fonts d'ingressos pròpies. Els més cíncics poden concloure que l'actitud francesa d'oposició al sistema de recursos propis i a l'ingrés del Regne Unit durant la segona meitat dels seixanta fa palès que París només dóna

suport al procés de construcció europea en la mesura en què pot controlar-lo. L'acceptació amb recança francesa de l'ampliació a l'Est i el rebuig a la Constitució dóna un poderós argument addicional als defensors d'aquesta tesi.

Era daurada i crisi del model ▶ La segona meitat dels anys vuitanta constituí la segona era daurada de la integració europea (la primera va ser el període 1957-1965). Espanya i Portugal satisfieren la voluntat quasi unànime de les seves respectives poblacions amb l'accés a la Comunitat Europea (CE) el 1986. Esperonats per la manca de dinamisme i competitivitat de l'economia europea i el seu retard respecte dels Estats Units i el Japó, una combinació d'audaços i apassionats europeistes –Jacques Delors, François Mitterrand, Helmut Kohl, Felipe González, Bettino Craxi– van relançar amb força el procés de construcció europea. Es negocià i signà l'Acta Única Europea (AUE, 1986-1987) per tal d'assolir veritablement un mercat comú que fes possible la llibertat de moviment dels factors productius (béns, treballadors, capital i serveis) i permetés a les empreses europees disposar d'unes normatives tècniques comunes per a la fabricació i comercialització dels seus productes.

L'èxit de l'Acta Única Europea fou seguit per la consecució de l'acord per a la creació d'una Unió Econòmica i Monetària (UEM). A més, el Tractat de Maastricht (1991) establí els mecanismes institucionals per al desenvolupament d'una Política Exterior i de Seguretat Comuna (PESC) i de Justícia i Afers Interiors (JAI). Però, aquest gran salt endavant en la integració europea fou promogut i protagonitzat pels governants nacionals i europeus, de la mateixa manera que la creació de les comunitats europees als anys cinquanta havia estat el resultat de la tasca d'un grup d'idealistes. Monnet, Schuman, Adenauer, De Gasperi i Spaak actuaren moguts per l'afany d'eliminar la possibilitat d'una nova guerra al continent europeu. Delors, Mitterrand i Kohl volien posar fi a l'euroesclerosi (recessió, inflació alta i atur) de finals dels setanta i inicis dels vuitanta. En ambdós casos els històrics tractats i institucions, producte de la determinació d'aquests líders, tingueren el suport aparent de la majoria de la població europea. Tanmateix, cal remarcar que projectes de tanta envergadura com la creació d'una moneda única europea o d'un futur exèrcit europeu no foren generats per la societat civil dels Estats Membres. Es repetí, doncs, l'esquema mitjançant el qual la construcció europea avança gràcies a l'impuls de les elits governants.

Aquest model havia d'entrar forçosament en crisi en el moment en què les decisions preses per uns pocs en nom de molts no aportessin els resultats esperats. Si bé és cert que el Tractat de Maastricht fou sotmès a referèndum en alguns països, no ho és menys que a França fou aprovat el 1992 per un marge molt estret i Dinamarca necessità dos intents per aconseguir una majoria favorable. L'adopció de la moneda única, l'euro, tampoc no fou sotmesa a l'aprovació directa mitjançant referèndum, una decisió en part motivada per la por que els alemanys poguessin negar-se a abandonar l'estable i poderós marc alemany (DM) en favor de l'euro. El canceller Kohl lluità i

aconseguí una Alemanya unificada i ben ancorada en una Europa integrada, però sovint pecà de paternalisme i maquiavelisme en les seves grans decisions. Per assolir l'objectiu d'una Alemanya ben inserida a Europa valia qualsevol mitjà, fins i tot el canvi del DM a l'euro sense consultar directament la població. D'altra banda, no és menys cert que, després de la caiguda del Mur de Berlín el novembre de 1989, Kohl superà l'inicial oposició francesa a la reunificació ràpida de la RFA i la RDA mitjançant el compromís de la participació alemanya en la UEM. Si bé els objectius eren lloables, els líders europeus estaven prenent decisions transcendents al marge de la ciutadania. I amb la transacció esmentada –acceptació francesa de la reunificació a canvi de la participació alemanya a la UEM– Mitterrand i Kohl escenificaren novament que el destí de la UE estava en mans de l'eix franco-alemany.

Malgrat l'empenta i la voluntat dels líders més europeistes, perdurava la dualitat de concepcions sobre el projecte europeu. Els països partidaris d'un gran mercat comú no veien la necessitat de la UEM, la PESC i la JAI i negociaren en alguns casos clàusules d'autoexclusió (el Regne Unit i Dinamarca per la UEM). El Regne Unit també es resistí a acceptar l'harmonització de les normes laborals (setmana laboral màxima, hores extra, etc.) i s'autoexcloué de l'anomenada Europa social. El 1992 la UE només comptava amb dotze membres, però ja era evident que s'estava creant una Europa a la carta o de diferents velocitats on l'única manera d'avançar era permetent als més oposats a perdre la sobirania nacional no haver de participar en tots els mecanismes d'integració.

L'ampliació de 1995 comportà l'ingrés a la UE de tres països –Suècia, Finlàndia i Àustria– que havien format part de l'EFTA. Els nouvinguts compartien –en diferents graus– amb el Regne Unit, Irlanda i Dinamarca la manca d'entusiasme per a una veritable integració política, econòmica i social europea. De fet, Suècia –com el Regne Unit i Dinamarca– optà per no incorporar-se a la UEM.

Així doncs, amb la quarta ampliació es diluí encara més l'original nucli de països de forta vocació europeista. La incorporació del Regne Unit, Irlanda, Dinamarca, Suècia i Finlàndia entre 1973 i 1995 va suposar l'entrada d'un veritable cavall de Troia dintre de les fronteres de la UE. En canvi, les ampliacions cap al sud (Grècia el 1980 i Espanya i Portugal el 1986) no actuaren de fre a la integració.

Malgrat els “pecats d'origen”, el dèficit democràtic acumulat i la divisió entre països membres federalistes i menys integracionistes, la UE dels anys noranta rutllava bastant bé, amb notables excepcions en política exterior com la incapacitat per aturar la guerra a l'ex Iugoslàvia. Les diferències de renda per càpita entre els Estats Membres no eren excessives, i els generosos fons estructurals i de cohesió atorgats a Grècia, Portugal, Espanya, Irlanda i el sud d'Itàlia finançaven infraestructures de transport i energètiques i millores mediambientals a les regions i estats més pobres. Encara que insuficient, la reforma de la PAC iniciada el 1992 reduí les subvencions més distorsionadores (les que fomenten excedents de producció que cal emma-

gatzemar i subvencionar per a l'exportació) i disminuï la partida pressupostària destinada a l'agricultura, permetent incrementar la despesa en transports, energia, R+D i formació, indispensables per millorar la competitivitat europea. D'altra banda, entre els Estats Membres, només al Regne Unit existia un segment de població considerable obertament euroescèptic.

Ampliació cap a l'Est ▶ Aquestes reformes graduals en la composició de la despesa de la UE i equilibris entre les aspiracions dels seus Estats Membres no han pogut resistir les tensions derivades de l'ampliació més ambiciosa en la història de la CEE-UE. Complint un compromís moral i històric, la UE incorporà deu estats de l'est i sud-est d'Europa el maig de 2004. Ningú no qüestionà la identitat europea dels nous socis: Polònia, Hongria, República Txeca, Eslovàquia, Eslovènia, Estònia, Letònia, Lituània, Malta i Xipre. Tanmateix, aquesta gran ampliació de 2004 comportà un increment de la població de la UE en 75 milions de persones, però únicament un augment del seu PIB en un 5%. Si Espanya disposava d'una renda per càpita equivalent al 70% de la mitjana comunitària el 1986, els deu nous socis no ultrapassaven el 40% de la mitjana de la UE el 2004.

L'entrada de països relativament pobres obliga la UE de 25 a dirigir la seva despesa en fons estructurals cap als nous socis. La incorporació de Polònia i Hongria (pel nombre d'agricultors) exerceix pressió sobre el pressupost de la PAC. I els ciutadans dels nous Estats Membres han d'esperar durant un llarg període transitori abans de poder treballar als antics Estats Membres². Malauradament l'ampliació de 2004 no ha deixat contents ni els ciutadans dels nous Estats Membres (els seus agricultors reben només el 25% de les ajudes que es donen als camperols dels antics 15 Estats Membres, i no hi ha llibertat de moviment de treballadors) ni els dels antics 15, a qui novament no s'ha consultat directament sobre l'ampliació i que, espantats pels elevats índex d'atur i deslocalitzacions de llocs de treball, atribueixen a l'ampliació de 2004 unes dificultats realment provocades per la incapacitat de l'economia europea d'adaptar-se a la globalització. Si l'ampliació ja resultava una operació complicada des del punt de vista financer, pressupostari i legislatiu (adopció de l'*acquis* per part dels nous socis), els dirigents europeus s'han complicat encara més la vida amb el projecte de Constitució Europea. L'ampliació de 15 a 25 Estats Membres requeria indubtablement reformes en la composició i funcionament de les institucions europees, originalment pensades per a sis països. Calia aprovar mesures com la reducció del nombre de comissaris per Estat Membre, la creació d'una presidència de la UE amb un mandat de dos anys, la simplificació del sistema de vot al Consell i la substitució del criteri d'unanimitat pel de majoria qualificada en relació amb diversos àmbits. No obstant això, la implementació d'aquestes mesures necessàries pel bon funcionament de les institucions europees, en una UE de 25 Estats Membres, es convertí en un exercici maximalista en què un ampli aparell burocràtic (Convenció sobre el futur de Europa) redactà una complicada i exhaustiva Constitució poc comprensible per al ciutadà mitjà.

Com ja succeí amb l'impuls creador de la CEE i el gran salt integrador de finals dels anys vuitanta, l'ampliació a l'Est i la redacció de la Constitució constituïen ambiciosos projectes conduïts per les classes governants dels Estats Membres i de les institucions europees, però sense una veritable implicació de la ciutadania europea. Malgrat nombrosos esforços de comunicació i apropament al ciutadà mitjà, aquesta nova etapa de la construcció europea resultava inintel·ligible per a la majoria de la població. Si s'hagués intentat aquest nou salt endavant en un moment de favorable conjuntura econòmica, és probable que la població europea s'hagués deixat convèncer novament pels seus dirigents. Però, en aquesta ocasió, molts ciutadans –encertadament o no– han percebut l'ampliació i la Constitució com a projectes que, en el millor dels casos, eren aliens a la seves circumstàncies quotidianes. Escaldats pels increments de preus que van acompanyar la introducció de l'euro i temorosos pels efectes de l'ampliació, molts ciutadans i ciutadanes europeus s'han negat a seguir el camí traçat pels seus governants.

Estancament econòmic i euroescepticisme ▶ L'estancament econòmic europeu és una de les causes principals de l'increment de l'euroescepticisme. Durant els més de cinquanta anys de construcció europea, mai no s'han enregistrat progressos notables en la integració europea durant períodes de recessió o baix creixement econòmic.

El baix rendiment de les principals economies europees (Alemanya, França, Itàlia) és atribuïble a causes estructurals: l'envelliment de la població, la impossibilitat de finançar els sistemes de benestar (pensions, sanitat, serveis socials, subsidis d'atur), la rigidesa dels mercats laborals i de serveis, la manca de competència en sectors claus de l'economia (energia), la reduïda taxa de participació laboral i l'excessiva fiscalitat. Tots aquests fenòmens s'arrossegueuen des dels anys setanta i, malgrat els efectes positius generats per l'Acta Única Europea (liberalització dels transports, telecomunicacions i altres serveis, homologació de les normes tècniques de producció, llibertat de moviment de treballadors i capital) i per la introducció de l'euro (eliminació del risc d'oscil·lació dels tipus de canvi i estabilització de la política monetària), les economies europees –amb notables excepcions com la britànica, la irlandesa, les escandinaves i fins a cert punt l'espanyola– no han estat capaces de fer front a l'increment de la competència provocat per l'acceleració del progrés tecnològic, la integració dels mercats a nivell mundial i la consolidació de les grans economies emergents asiàtiques (Xina, Índia).

Els indicadors macroeconòmics de la zona euro mostren aquesta incapacitat per adaptar-se a la globalització. L'atur es situa a més de l'11% a Alemanya, gairebé el 10% a França, i el creixement del PIB a la zona euro no supera el 2% des de l'any 2000 (la previsió per al 2005 és de només un 1,3%). Amb el consum estancat (a França, Alemanya, Itàlia) i l'apreciació de l'euro des de 2003 que dificulta les exportacions (situació aquesta parcialment invertida en els darrers mesos), la divergència entre el rendiment econòmic dels Estats Units i la zona euro ha augmentat. Amb una major taxa de participació laboral i més

hores treballades per any (1.800 per treballador i any de mitjana als Estats Units enfront de poc més de 1.400 a França i Alemanya), les diferències de renda entre els Estats Units i els països de la zona euro estan eixamplant-se en lloc de disminuir. D'altra banda, la indústria europea anirà desapareixent davant la competència d'empreses xineses o índies que operen a nivells de costos molt inferiors. Tot i que la imposició de barreres comercials pot alentir la pèrdua de llocs de treball, els sectors tèxtil, de béns electrònics, d'automoció i altres són inviables a mig termini a Europa occidental amb l'estructura de costos actuals.

Incapaços i temorosos d'exigir a la població europea els sacrificis necessaris (més hores de treball, retallades de salaris i de prestacions socials) per no perdre més terreny enfront dels nostres competidors, els governants europeus o bé han protagonitzat en alguns casos una fugida endavant que consisteix en idear grans projectes –com la Constitució– o han ignorat la realitat econòmica amb iniciatives com la setmana laboral de 35 hores a França. L'Agenda de Lisboa, adoptada el 2000, sí que encertava a l'emfatitzar la inversió en noves tecnologies, R+D, ensenyament i formació, però malauradament no s'està duent a terme per manca de finançament i de coordinació de polítiques.

Tot i que la Constitució encara està formalment viva, durant els propers anys és previsible que el procés d'integració europea sofreixi un estancament i s'endarrereixin futures ampliacions. La UE i els Estats Membres necessiten temps per digerir les transformacions espectaculars dels darrers anys (adopció de l'euro, ampliació del 2004) i permetre a la ciutadania recuperar l'entusiasme per la construcció europea. Això no succeirà mentre el ciutadà mitjà desconfiï i temi els canvis provocats per la globalització, i constati que les economies europees són incapaces de respondre als nous desafiaments. Caldrà esperar per veure fins a quin punt durant els propers mesos a Alemanya i França es prenen mesures en la direcció de la liberalització i modernització econòmica preconitzada per Tony Blair, i fins a quin punt les seves possibles reformes tenen èxit. A principis dels anys cinquanta els líders europeus van optar per utilitzar l'economia com a mitjà per avançar en la integració europea. Durant els propers anys la integració europea probablement només avançarà si es solucionen els desafiaments econòmics a què s'enfronta Europa. ■

Notes ▶

1. El Govern britànic aconseguí, després d'anys de dures negociacions, que la CEE retornés part de la contribució britànica anual al pressupost comunitari arran de la poca despesa de la PAC al Regne Unit i els elevats ingressos que Londres aportava a les arques comunitàries en concepte de recaptació d'aranzels.

2. El Regne Unit, Suècia i Irlanda ja permeten l'accés dels ciutadans dels nous Estats Membres al seu mercat de treball.

DCIDOB 95. Construcció Europea.

**Noves i velles aliances a la Unió Europea. Estratègies de relacions en
una Europa ampliada
Xavier Vidal-Folch**

NOVES I VELLES ALIANCES A LA UNIÓ EUROPEA

ESTRATÈGIES DE RELACIONS EN UNA EUROPA AMPLIADA

Xavier Vidal-Folch Director adjunt d'El País

La idea que l'Europa ampliada és i serà una unió d'aliances d'arquitectura variable i efímera, llançada per alguns sectors de la dreta –notòriament pel Govern d'Aznar– concorda amb un element tradicional de la política exterior britànica, obsessionada durant segles en evitar la formació d'un fort poder continental que faria perillar la sobirania de l'illa i orientada a dividir-ne els seus components. El seu objectiu evident és afeblir el duet franco-alemany, que ha estat el motor principal de la UE, i el seu impulsor en els moments clau, i desproveir així al conjunt de la seva espina dorsal tradicional.

L'ambició abast d'aquest enfocament contrasta amb el seu adanisme i la levitat del seu suport històric. En els gairebé cinquanta anys de construcció comunitària hi ha hagut aliances estables o conjunturals gairebé per a tots els gustos. Més enllà de la primera i principal, que és l'aliança de tots els països comunitaris, en cada moment es poden identificar a grans trets diversos subgrups històrics i actuals:

Els països fundadors ▶ El particular lligam històric dels sis socis inicials amb prou feines ha tingut més rellevància que la moral; la meta-protocolària, una major aurèola proporcionada per l'antiguitat, element, però, difuminat que es fa palès especialment en esdeveniments institucionals; i un cert avantatge comparatiu per col·locar candidats en els llocs de poder vacants.

França i Alemanya ▶ La columna vertebral de la Unió. Les comunitats neixen amb l'objectiu i sobre la base de la reconciliació dels dos països continentals que s'havien enfrontat durant les dues guerres mundials. La parella suposa també la síntesi entre una economia superindustrialitzada i una altra amb un important sector agrícola; entre un gegant econòmic (Alemanya) i una potència (França) en els nivells polític, diplomàtic (presència al Consell de Seguretat) i militar (la *force de frappe*¹ nuclear). Gairebé totes les grans iniciatives de la construcció europea han tingut el seu origen en aquest "motor": des de la serp monetària a la moneda única; des de la invenció de les cimeres a la majoria de reformes dels tractats, culminant en la Constitució. Quan el motor funciona sovint genera algun malestar entre els socis més petits, que l'acusen de fer el rodet; quan ranqueja, tothom el critica per passivitat o inacció, fet que posa de manifest la seva importància.

França, Alemanya i d'altres ▶ A cops aquest eix s'amplia i configura una mena de "directori" amb algun altre gran país (sempre inquietant per als petits), com és el cas de la diplomàcia de pressió ("*diàleg crític*") sobre l'Iran, arran de la prossecució del seu procés nuclear; o algun de mitjà com Espanya (projectes Airbus, política de pau a l'Iraq) mitjançant un eix ampliat París/Bonn (Berlín)/Madrid, o, més retòricament, Polònia, configurant el "*triangle de Weimar*". En algun altre cas, l'eix bàsic s'ha eixamplat cap als països petits: concretament el Benelux, per a una cooperació reforçada en matèria de Defensa, encetada en plena polèmica per la invasió nord-americana de l'Iraq.

Regne Unit i França; Londres i els "washingtonians" ▶ D'ençà del mandat de Tony Blair, Londres ha insistit per incorporar-se al nucli dur de la UE, invertint l'obstrucció *that-cherià*, per tal d'emfasitzar el model intergovernamentalista anglosaxó. En la impossibilitat de fer-ho en l'àmbit monetari, ha triat un dels seus punts forts, la Defensa, fet que es va plasmar amb l'acord franco-britànic de Saint Malo (desembre de 1998) i durant els desenvolupaments en aquesta matèria del Tractat de Niça i la Constitució. Més recentment, s'ha concitat amb els atlantistes més "washingtonians" (l'Espanya d'Aznar, la Itàlia de Berlusconi i el gruix dels nous membres de l'Europa oriental) per fer front als crítics respecte de la invasió de l'Iraq.

Els "petits" ▶ Originàriament Bèlgica, Països Baixos i Luxemburg. Els més comunitaristes/federalistes de tots, els menys nacionalistes. Cerquen el resguard polític de les institucions comunitàries, sovint per tal de moderar l'excessiva influència dels interessos dels grans Estats Membres, i lluiten aferrissadament i coordinada davant de cada reforma institucional per mantenir la seva sobrerrepresentació (en relació amb la seva població) a la Comissió i el Consell. La seva conti-

nua aportació política, institucional i de “talent” federal els ha fet imprescindibles per proposar i, sobretot, assolir acords en múltiples ocasions². Actuen, així, de “ròtula” i els seus candidats a llocs de responsabilitat institucional, la presidència de la Comissió entre d’altres, solen concitar el vist-i-plau dels grans i mitjans, especialment en funció de desempat. El grup dels tres “petits” fundadors ha anat creixent a còpia d’ampliacions: Portugal i Grècia; Àustria i Finlàndia; i amb la darrera cap a l’Est: les tres repúbliques bàltiques, la República Txeca, Eslovàquia, Eslovènia, Malta i Xipre. Aquesta nòmina s’ha fet doncs majoritària. I culturalment i política més heterogènia: hi coexisteixen el Benelux més federal amb altres països de tradició més propera a l’anglosaxona, o de vocació més intergovernamental, per la qual cosa presumiblement la seva articulació serà els propers anys només reactiva, orientada exclusivament a equilibrar la influència dels grans estats.

Nord i Sud ▶ La divergència de prosperitat relativa, l’abast de la política de cohesió i la consegüent discussió pressupostària han catalitzat dues grans agrupacions: els països de la cohesió i el club dels rics. Els primers, batejats d’una manera menyspreable “Club Med” o “pigs” (per les inicials en anglès de Portugal, Irlanda, Grècia i Espanya; i també en acrònim insultant) arran de les discussions sobre qui accedia a la moneda única i el Pacte d’Estabilitat, cerquen mantenir al màxim les transferències de solidaritat. Els contribuents nets (especialment l’anomenada “banda dels quatre”: Alemanya, Països Baixos, Suècia i Àustria), tot i amb contradiccions internes i amb altres rics (la polèmica del “xec britànic”) s’alien sovint per a limitar-les o reduir-les. Els arrencaments són dinàmics i làbils, l’èxit de la convergència ha fet accedir un dels pobres, Irlanda, al grup dels pròspers (“miracle irlandès”); amb l’ampliació, el Sud econòmic s’ha estès cap a l’Est, i el seu efecte estadístic (la mitjana de renda per càpita ha disminuït) ha enriquit formalment els antics països de la cohesió.

Mediterranis i bàltics ▶ Espanya, amb Itàlia, França i també Portugal i Grècia, impulsa la política euromediterrània de bell antuvi (Conferència de Barcelona de 1995), per a la qual ha trobat decidides complicitats d’Alemanya (dotació pressupostària de la cimera de Cannes) i d’alguns escandinaus, com Finlàndia. La qüestió turca exhibeix, a més dels factors geoestratègics (especial suport dels atlantistes), econòmics i civilitzacionals, un component mediterrani que explica el compromís espanyol a favor d’Ankara: reequilibrar el desplaçament de la Unió cap al Nord i a l’Est. També els riberencs del Bàltic (Finlàndia, Suècia, la veterana Dinamarca i els nous Estònia, Lituània i Letònia) mantenen una espècie de cooperació reforçada externa al club, a través del Consell dels Estats del Mar Bàltic, un lobby geogràfic.

La vella EFTA i la “nova Europa” ▶ La Comunitat, una realitat d’articulació econòmica i social de vocació política federalitzant, va derrotar històricament l’Associació Europea de Lliure Comerç (AELC o EFTA, en les sigles en anglès), l’alternativa inventada per Londres el 1959 per enfrontar-s’hi sobre la pauta d’una simple àrea de lliure comerç. La incorporació de la majoria dels països de l’EFTA a la Unió (entorn de l’ampliació escandinava) certifica aquesta derrota. Però potser en funcions de cavall de Troia, l’esperit EFTA, un transsumpte de la influència anglosaxona,

romana ben viu al seu interior, cavalcant sobre les apostes més liberals en l’àmbit econòmic, i més atlantistes en política exterior. I segurament s’ha expandit gràcies a la recent ampliació a l’Est, repuntejant un intent de “nova Europa” suposadament esplendent enfront de la presumptament caduca “vella Europa”, segons la versió del secretari de Defensa nord-americà Donald Rumsfeld (23 de gener de 2003). Els nous membres prioritzen, en general, els plantejaments neoliberals en política econòmica (reacció als efectes perniciosos de l’intervencionisme), com també l’atlantisme (com a garantia davant l’allargada ombra de l’ex imperi soviètic).

L’Europa JAI (Justícia i Afers Interiors) ▶ Les preocupacions per la seguretat interna i l’aprofundiment de la lliure circulació que es plasmaren en el conveni de Schengen de juny de 1985, una cooperació intergovernamental al marge de la Comunitat, s’han anat generalitzant i, per tant, comunitaritzant, sobretot des del Tractat d’Amsterdam d’octubre de 1997 (que començà a integrar Schengen al cabal comunitari, amb la complicada excepció danesa) i de la cimera d’Hèlsinki (desembre de 1999). A la base d’aquests esforços destaquen la majoria dels fundadors i Espanya, que van constituir un grup capdavanter de cinc estats. I al redós de la prioritat a la lluita contra el terrorisme internacional (atemptats dels Estats Units, Madrid i Londres) i contra la criminalitat transfronterera organitzada, s’ha ampliat el cercle, fins a fer-se unànime, fet que no evita problemes, com les reticències polítiques d’algunes capitals més nacionalistes o bé d’ordre jurídic (posició del Tribunal Constitucional alemany de Karlsruhe contra l’euroordre de recerca i captura).

Defensa: atlantistes, europeistes i neutrals ▶ La política Exterior i de Defensa i la relació asimètrica de cada membre amb l’OTAN clivellen el club, sotsdividit esquemàticament (hi ha molts matisos) entre els països més atlantistes (Regne Unit, Dinamarca, Països Baixos, Portugal i els nous membres); els més europeistes (França, Alemanya, Bèlgica, Espanya), alguns d’intermedis (Itàlia) i els neutralistes (Irlanda, Àustria, Finlàndia, i Suècia). Però ni aquesta realitat ni les consegüents fractures (Bòsnia i Hercegovina, Iraq) no han impedit avenços en la matèria, mitjançant quatre vies pràctiques sovint orquestrades des de la figura de l’alt representant per a la Política Exterior i de Seguretat Comuna (PESC), Javier Solana. Primera, la unitat d’acció (Macedònia). Segona, la delegació en un país concret (França, en l’operació Congo a requeriment de Nacions Unides). Tercera, les “coalicions voluntàries”, encapçalades pel país més influent en l’àrea de conflicte (Itàlia en l’operació d’Albània de març de 1997). Quarta, una fàctica geometria variable (Kosovo, els anys 1998/99: hi participaren des dels més atlantistes a través de l’OTAN fins als neutralistes encapçalats pel finlandès Martti Ahtisaari en les pressions sobre Belgrad i els acords de Kumanovo).

Potències mundials i regionals ▶ La política exterior comuna (que no única) també ha de treballar sobre una especialització asimètrica, producte del passat històric i de les molt diverses capacitats militars de cada Estat Membre. Hi ha potències amb una política exterior nacional d’abast mundial i dotades amb forces militars rellevants (França i Regne Unit); potències mitjanes

© European Community, 2005

amb influència regional (com Espanya envers Amèrica Llatina i el món àrab) i països sense cap influència notòria (de Luxemburg a Malta). També el passat colonial i els compromisos polítics, econòmics i morals que en deriven configuren algunes polítiques, com les relacions amb els països ACP (Àsia, Carib i Pacífic), o les actuacions en casos concrets, com Timor.

Aquest dens però sintètic cop d'ull a les aliances i subgrups d'estats al si de la Unió no esgota el problema, no solament perquè es tracta de cristallitzacions canviants i dinàmiques, o d'arquitectures variables subjectes a l'evolució interna de cada país i de l'escena mundial. També perquè es produeixen altres tipus d'aliances obliqües o transversals, en les que juguen no només les capitals, sinó també les institucions comunitàries. Així, els negociadors espanyols de l'adhesió eren perfectament conscients que davant de cada capítol havien de trobar el suport, desencadenant del consens general, de França, Alemanya... i de la Comissió Europea que, encapçalada per Jacques Delors, gaudia, aquells anys vuitanta, del màxim prestigi i influència política. Hi ha també les aliances interinstitucionals, clau de volta dels avenços en la construcció comunitària particularment de la Comissió amb el Parlament, generalment (però no sempre) enfront de les posicions del Consell; i la menys visible però molt decisiva actuació del Tribunal, emissor d'una jurisprudència que ha utilitzat a fons la *vis expansiva* del dret comunitari.

Prioritat als ciutadans ▶ En quin marc es produeix ara aquest complex joc de pactes i aliances? Contràriament a les previsions pessimistes, l'ampliació a l'Est s'està consolidant a gran velocitat en el seu vessant econòmic: la creixent prosperitat dels nous establintza i elimina incertituds. Al mateix temps, el procés constitucional havia de servir per establir un marc institucional que facilités la fluïdesa d'aquesta operació i suposés l'aprofundiment en la construcció comunitària, ja que les ampliacions han actuat fins ara no com a frens, sinó també com a acceleradors d'una major articulació; la del Sud, com a alçaprem de les polítiques de cohesió i l'eixamplament de l'acció exterior de Brussel·les cap a la Mediterrània i Amèrica Llatina; l'escandinava, a favor de les polítiques de transparència, dimensió social i ambiental. De moment no ha estat així, el procés de ratificació del nou Tractat Constitucional s'ha embarrancat als Països Baixos i a França, mentre que les economies francesa i alemanya estan travessant l'estancament. Molts analistes i protagonistes consideren que fins que no s'acclareixi la situació política i econòmica a Berlín i a París, la Unió peregrinarà per uns llimbs de paràlisi relativa o absència de nous reptes durant un parell d'anys. I és que el duet franco-alemany, encara que no amb caràcter únic ni suficient, continua constituint el motor, el gran nucli dur de la maquinària europea. Les eleccions generals alemanyes de setembre de 2005 ofereixen ja alguna pista. El Govern de gran coalició en gestació, tributari del virtual empat a les urnes entre democristians i socialdemò-

crates, governarà probablement sota el signe del mínim comú denominador, és a dir, les idees dels darrers, que es resumeixen en un reformisme econòmic i social suau, amb l'objectiu de retocar l'Estat del benestar per tal de preservar-lo (l'anomenada Agenda 2010); una continuïtat matisada de la política exterior proeuropeïsta i autònoma respecte de Washington (això darrer, potser amb menys èmfasi); així com implicada en l'acció exterior europea³; i també en els assumptes de la seguretat transfronterera.

Si aquest acaba essent el cas i el tauler francès no en desentona, serien bones notícies per a la Unió. En efecte, dues de les tres principals prioritats europees d'aquest moment rauen, en consonància amb les preocupacions de les opinions públiques, en la política exterior i els afers de Justícia i Interior (PESC i JAI, els pilars intergovernamentals del Tractat de Maastricht). I de fet, alguns dels millors avenços dissenyats en la Constitució es referien a aquestes polítiques. Pel que fa a la política exterior, la preocupació per la major sintonia dels nous membres de l'Europa central i oriental amb Washington que no pas amb Brussel·les, evidenciada arran del conflicte de l'Iraq, sense que hagi desaparegut, sol matisar-se en alguns dels cenacles més federals. I això en el sentit que la –pesada– digestió de la triple transició d'aquests països (des d'una economia estatalitzada a una economia de mercat; de la dictadura a la democràcia; i de la dependència de Moscou a la recuperació de la sobirania nacional i la seva ràpida connexió amb la interdependència o sobirania creixentment compartida pròpia de la Unió) acabarà donant els seus fruits també en el camp de l'acció exterior. D'altra banda, un cert gir de la segona Administració Bush cap al pragmatisme i l'acceptació relativa del multilateralisme pot contribuir a reduir les tensions en aquest àmbit. Existeixen, així, marges per explorar avenços en la PESC (i Defensa) i els afers JAI, susceptibles d'amplis acords⁴ i de ser esperonats a través de aliances molt concretes d'avantguarda o cooperacions reforçades, siguin *de iure* o *de facto*.

La tercera prioritat que intermitentment es proclama –i el segon semestre de 2005 dia sí, dia també– és el relançament de les economies, especialment de les més potents, sobre la base de la famosa Agenda de Lisboa signada el 2000, que persegueix una major liberalització econòmica i l'acceleració tecnològica del continent. Lamentablement es tracta d'un text desestructurat, no d'un programa; d'una filosofia de gairebé exclusiva marca nacional/governamental i poc comunitària; d'un catàleg de mesures ben intencionades, però mancat d'allò que caracteritza una autèntica política un cop se n'estableixen els objectius, a saber, instruments eficaços i pressupostos disponibles. La realitat de l'heteròclita agenda lisboeta seguirà doncs, probablement durant força temps, en els terrenys de la propaganda i la ideologia més que en el dels fets, malgrat els esforços que prometia la presidència britànica. Sense una Comissió forta, amb la incògnita planant sobre l'eix econòmic franco-alemany, i la coincidència temporal de la transició dels nous membres, esdevé poc imaginable que qualsevol aliança pugui convertir aquell desordenat llistat de desitjos en un veritable programa.

Hi hauria encara una quarta filera per explorar, segurament a hores d'ara la més necessària donades les desafeccions de diferents opinions públiques, una real Europa dels ciutadans. Fins avui, el gran actor de la construcció comunitària ha estat els estats. Presos de la fatiga nacionalista i del vertigen per la contínua transferència de competències que estan en el cor de la sobirania nacional (duanes, moneda i, creixentment, diplomàcia i defensa), la seva capacitat d'innovació política apareix marcada per la llei dels rendiments, extraordinaris, però decreixents. Potser és l'hora de fabricar les noves polítiques, o de reformular-ne les velles, més en termes dels beneficis immediats per als ciutadans/usuaris que des del llenguatge de les administracions, els mercats i els grans principis abstractes. Això significaria expandir l'esperit del programa d'intercanvi universitari Erasmus a tota l'actuació de la Unió i a totes les capes socials i professionals que en són afectades o poden ser-ne, tot fixant objectius clars, explicables, concrets i assolibles per a cada legislatura. Per impulsar aquest nou paradigma bastaria inicialment una aliança, més que de països, de les pròpies institucions comunitàries, la qual cosa requeriria lideratges potents i complicitats ferrenyes. ■

Notes ▶

1. Nota de l'editor: "Força de dissuasió", concepte emprat inicialment per Charles de Gaulle l'any 1959.

2. Una ocasió fonamental va ser el disseny de l'acord sobre el Pacte d'Estabilitat, prèviament al llançament de l'euro.

3. No en va el Govern de Gerhard de Schröder / Joschka Fischer inaugurà la presència militar del seu país, en l'àmbit dels Balcans, quelcom inèdit des de la Segona Guerra Mundial.

4. Per exemple, aquelles mesures concretes consignades en el Tractat Constitucional que es poden aplicar anticipadament, com el Servei exterior comú.

DCIDOB 95. Construcció Europea.

Les conseqüències exteriors de la crisi de la UE.
Reptes globals, temptació d'introspecció.
Anna Herranz Surrallés

Les conseqüències exteriors de la crisi de la UE

REPTES GLOBALS, TEMPTACIÓ D'INTROSPECCIÓ

Anna Herranz Surrallés Investigadora a l'Institut Universitari d'Estudis Europeus

Els darrers anys han confluït en la Unió Europea (UE) tota una sèrie d'elements que configuren un escenari particularment crític. Aquests elements són prou coneguts: rebuig per part dels ciutadans francesos i holandesos al Tractat Constitucional, el fracàs de l'acord sobre les properes perspectives financeres, la difícil conjuntura econòmica i política en grans estats de la UE, la incapacitat de la UE per complir amb els objectius de l'Estratègia de Lisboa, i la dramàtica realitat que ens mostra que el terrorisme islàmic està arrelant dins de la Unió. Amb aquest rerefons, no és estrany que l'estat d'opinió dominant a la UE sigui el d'una certa sensació de fracàs i desorientació en la política, l'economia i la seguretat.

Fins a quin punt aquesta conjuntura interna es traduirà en una etapa d'introspecció i repliegament dels afers internacionals per part de la UE? Com afecten els avatars domèstics de la Unió a la seva imatge exterior? És certa la famosa frase que la UE es veu més gran des de fora, que no pas des de dins? En les properes línies es tracten aquestes preguntes, centrant-se en tres dels elements interns que més poden repercutir en la política exterior de la UE: el fracàs del Tractat Constitucional, la crisi econòmica i política a França i Alemanya, i els atacs terroristes a Londres de juliol de 2005.

El fracàs del Tractat Constitucional: un cop a l'autoafirmació d'Europa ▶ Una reflexió en fred sobre les conseqüències del fracàs de la Constitució en la política exterior europea podria portar fàcilment a la conclusió que els seus efectes són ben pocs. Això és perquè en matèria de política exterior, de seguretat i defensa, la Constitució optava, en línies generals, per la continuïtat. En comparació amb el Tractat de la Unió Europea vigent, l'articulat de la Constitució podia semblar revolucionari, però, de fet, el nou text es dedicava més a recollir els nombrosos avenços realitzats els darrers anys en matèria de Política Exterior i de Seguretat Comuna (PESC) i de Política Europea de Seguretat i Defensa (PESD), que no pas a proposar nous mecanismes i funcions.

A tall d'exemple, la Constitució recollia l'Agència Europea de Defensa, que fou creada mitjançant una acció comuna del Consell el 12 de juliol de 2004, les missions militars i civils de gestió de crisi, de les quals la UE ja n'ha dut a terme prop d'una dotzena, o la mateixa política de veïnatge, en funcionament des de maig de 2004. En el terreny de la continuïtat, destaca el fet que el mecanisme de presa de decisions de la UE en matèria de PESC continuava essent essencialment la unanimitat o l'especificació que la defensa mútua es deixaria en mans de l'OTAN. Així mateix, el Tractat introduïa algunes innovacions en matèria de flexibilitat i lleugeres millores en el tema de la legitimitat democràtica de la política exterior, però en la línia dels procediments actuals¹.

En l'àmbit institucional, es van introduir dues novetats, a priori, destacades: el ministre d'Afers Estrangers i al seu càrrec, un Servei d'Acció Exterior. Aquestes noves institucions havien de contribuir a la coherència i l'eficàcia de l'acció exterior de la Unió. Sobre el paper, la Constitució presentava sens dubte una política exterior més coherent i amb vocació d'actuar eficaçment en múltiples vessants de realitat internacional. L'experiència ha demostrat, però, que la política exterior europea només avança quan hi ha voluntat per fer-ho, independentment de l'articulat.

Però si situem la paralització del procés de ratificació de la Constitució en el seu context, és clar que els "no" dels ciutadans francesos i holandesos han provocat un trasbals simbòlic de primer ordre. Després de la dramàtica fractura de la Unió Europea durant la guerra de l'Iraq, encara mal tancada, la Constitució volia ser un símbol de la unió dels pobles d'Europa, una expressió d'unitat i de destí comú dirigida cap a la resta del món, però sobretot cap a l'interior. El fracàs de la Constitució ha estat doncs, en primer lloc, un cop a l'autoconfiança i l'autoafirmació de la UE.

Aquesta crisi de confiança ha fet témer, sobretot, per la continuïtat de l'ampliació de la Unió. La materialització d'aquests temors dependrà, en gran mesura, de la interpretació que es faci dels "no" francès i holandès, així com al caire i la durada que prengui la nova etapa de reflexió. La interpretació majoritària de la crisi constitucional ha estat que durant massa temps les elits polítiques han viscut encimbellades en un concepte d'Unió Europea que no es correspon amb el dels ciutadans, creixentment alienats d'una UE cada vegada més àmplia i incapaç de respondre als reptes de la globalització. Aquesta diagnòsi ha servit per a diversos líders polítics i opinadors d'arreu d'Europa com a argument per justificar que la UE no pot continuar ampliant-se i liberalitzant les seves economies, ja que això eixamplaria la bretxa entre elits i ciutadans. Però alhora, aquesta lectura del fracàs constitucional també s'ha utilitzat per fer notar que l'única manera de superar els desafiaments d'un món globalitzat és amb una UE cada vegada més àmplia, estable i oberta al món.

La resolució d'aquest debat de fons no serà ràpida ni senzilla. Entretant, però, és de preveure que la UE continuï respectant els compromisos adquirits amb Romania i Bulgària, però també amb Turquia i amb Croàcia i la resta dels països dels Balcans occidentals. La UE ha estat sempre immersa en el debat sobre els seus límits geogràfics i la seva *finalité politique*, per això sempre ha funcionat a petites passes, amb polítiques incrementalistes, molt dependents del camí ja realitzat. Per tant, seria gairebé impossible per part de la UE fer un canvi de rumb i aturar el curs de les adhesions ja previstes, sempre que els països candidats avancin degudament en les reformes i en el compliment dels criteris requerits.

El declivi de l'eix franco-alemany: crisi de lideratge també en la política exterior ▶

Els darrers anys, els llaços franco-alemanys s'han anat estrenyent i reforçant a tots els nivells. Però, a la vegada, la consolidació interna de l'eix franco-alemany ha coincidit amb la seva pèrdua de legitimitat i poder de lideratge com a motor de la UE. Una de les causes principals d'aquest declivi rau en les crisis econòmiques i polítiques d'ambdós països, que han fet aparèixer Jacques Chirac i Gerhard Schröder com a líders caducs i amb poca autoritat moral per marcar el pas de la UE. Alhora, el seu intent d'erigir-se com a portaveus de l'interès general europeu s'ha demostrat contraproductiu en una

▶ 29.10.2004. Firma a Roma del Tractat Constitucional per part dels caps d'Estat i de Govern i ministres d'Afers Estrangers de la UE

UE de 25 estats que no comparteixen necessàriament la idea franco-alemanya sobre què és Europa i l'uropeïsm.

Les conseqüències de la crisi de lideratge de l'eix franco-alemany s'han fet notar els darrers temps de manera molt clara, també en matèria de política exterior. No és que anteriorment ambdós països controlessin la política i l'agenda exterior de la UE, sobretot en temes amb la fractura "europeïstes versus atlantistes"; però abans de la darrera ampliació, França i Alemanya podien presentar-se com el nucli dur de la Unió, mentre que, per exemple, en la passada divisió europea per la guerra de l'Iraq, els governs favorables a la intervenció dels Estats Units podien afirmar que els que estaven al marge de la posició majoritària europea eren França i Alemanya. Els governs francès i alemany tampoc no han aconseguit arrossegar els seus socis en temes com l'aixecament de l'embargament d'armes imposat a la Xina després dels fets de Tiananmen. Així mateix, l'intent de França i Alemanya de liderar les relacions amb Rússia ha aixecat creixentment suspicàcies entre els nous Estats Membres, que es veuen bandejats d'una política oriental de vital importància per a aquests. També la política de la UE cap a Turquia durant els darrers anys, de clar patrocini Chirac-Schröder, es veu ara qüestionada, fins i tot dins de França i Alemanya.

Amb la crisi franco-alemanya també és clar que perd embranzida la idea de l'*Europe puissance*. Les males relacions dels governs francès i alemany amb l'administració nord-americana no són vistes com a positives per cap dels governs europeus, de manera que és difícil que els propers anys es pugui posar a l'agenda la qüestió de les capacitats militars europees autònomes de l'OTAN. Iniciatives com la substitució de l'OTAN com a marc de cooperació transatlàntica per una relació UE-Estats Units, com proposà Schröder el febrer de 2005², tampoc no trobaran previsiblement gaires adeptes. Després de la darrera ampliació, és un fet que hi ha una majoria d'estats més participants de la idea de comunitat euroatlàntica que no pas de la idea de multipolarisme o d'*Europe puissance*.

Amb França i Alemanya com a països grans, però disminuïts, la UE experimenta un cert buit de poder. Això comporta la manca d'un dels elements intangibles del poder: el lideratge. El resultat dubitatiu de les eleccions a Alemanya farà que, sigui quina sigui la coalició que s'aconsegueixi formar, el Govern alemany continuï amb una feble legitimitat i abstret en la tasca de les

reformes internes. Així, només el Regne Unit sembla ben posicionat per ocupar un lloc destacat en la direcció de l'agenda europea. L'empremta britànica es pot notar sobretot en temes de polítiques comunitàries, però també en l'àmbit de la política exterior, amb el seu suport decidit de l'ampliació de la Unió i amb la seva voluntat de treballar conjuntament amb els Estats Units. Al mateix temps, s'obre també l'espai per a alguns estats mitjans amb una forta vocació d'influir en temes de política exterior europea, com ara Polònia o Espanya. Però cada vegada és més clar que una UE de 25 estats sense un fort lideratge comportarà, cada cop més, una situació en què la conformació dels eixos i les coalicions serà més fluïda i volàtil, depenent del tema i dels colors polítics dels governs.

El terrorisme islamista: una amenaça exterior, interior i transnacional

► Els atemptats terroristes de l'11-M a Madrid, però sobretot els del 7-J a Londres, malgrat que són una tragèdia sobrevinguda per causes incertes, constitueixen una expressió més de la crisi interna de la UE, perquè qüestionen des de les actuals polítiques contra el terrorisme internacional i les polítiques de Justícia i d'Interior, fins als models d'integració social dels immigrants. El terrorisme islàmic és, doncs, un d'aquells fenòmens "intermètics" tan difícils d'adreçar, ja que amb causes i conseqüències tant exteriors com interiors, necessita que es tracti a tots els nivells.

Els atacs terroristes del 7 de juliol de 2005 a Londres van posar de manifest que l'extremisme islamista no és només una ideologia de persones immigrades a Europa, sinó que es dona també en ciutadans nascuts i formats dins de la UE, aparentment integrats i amb un nivell de vida mitjà. Això, d'una banda, ha fet trontollar el discurs de la UE en matèria de terrorisme; és a dir, que el terrorisme, per bé que injustificat, es pot nodrir de la pobresa i la frustració en molts països en vies de desenvolupament³. Les declaracions dels líders europeus han estat aquesta vegada molt més properes al discurs nord-americà que diu que el terrorisme no té causes, sinó que és una "ideologia del mal", sense regles ni objectius.

Tanmateix, els atacs a Londres han fet créixer, a la vegada, l'oposició i l'escepticisme sobre l'estratègia de lluita contra el terrorisme internacional liderada pels Estats Units, i no només entre les opinions públiques. S'evidencia així que no es pot lluitar contra un fenomen tan complex, nou i global com el terrorisme islàmic amb els mitjans militars tradicionals dels estats. Així mateix, queda palès que la guerra de l'Iraq, encara que no es pot considerar la causa del terrorisme islàmic a Europa, és utilitzada eficaçment pels terroristes com a justificació dels seus atacs a Occident.

Els atemptats terroristes de Londres també han tornat a posar de manifest les dificultats de la UE a l'hora de cooperar en matèries de Justícia i d'Interior. Tot i el Pla d'Acció per a la lluita contra el terrorisme aprovat després dels atacs de l'11-M, la majoria de noves mesures s'han dut a terme a partir de petits acords intergovernamentals entre un nombre reduït d'Estats Membres, la qual cosa dificulta tant la transparència de la

cooperació com la seva eficàcia. Això és, en gran mesura, per la manca de confiança entre els Estats Membres a l'hora de posar en comú els seus serveis de seguretat i d'intel·ligència, un pas que no només és necessari per a la lluita antiterrorista, sinó també un aspecte indispensable per al desenvolupament tant de la PESC com de la PESD.

D'altra banda, les noves mesures antiterroristes proposades després del 7-J han obert un fort debat sobre el difícil problema de com proveir seguretat sense perdre llibertat, i viceversa. Així, per exemple, el Consell de Ministres de Justícia i d'Interior reunit el 13 de juliol de 2005 aprovà mesures com l'extensió dels passaports biomètrics a les "zones de risc" o la retenció de dades de telecomunicacions, algunes de les quals estan essent qüestionades pel Parlament Europeu, ONG i els mateixos parlaments nacionals, ja que poden ser incompatibles amb alguns estàndards de drets humans, com ara l'article 8 de la Convenció Europea de Drets Humans, que garanteix el dret al respecte de la vida privada, enfront dels poders públics.

Però més enllà d'això, les mesures adoptades per la UE i els Estats Membres no acaben de fer front a la qüestió de per què ciutadans de la Unió s'acaben convertint en terroristes. Això és així perquè es pensa que una diagnosi de les raons dels terroristes pot equivaler a la seva justificació. No obstant això, cada vegada sembla més necessari reflexionar a fons sobre els models d'integració dels immigrants en les societats europees. Com afirma Gilles Kepel: "El problema terrorista planteja la qüestió de què volem fer amb la identitat europea, juntament amb els nostres conciutadans d'origen musulmà i de totes les confessions o sense religió. Ja és hora que la UE faci front a aquest tema, perquè s'hi juga part del seu futur"⁴.

Malgré tout, la UE es veu més gran des de fora que des de dins

► Dins la Unió Europea, el moment actual es viu amb una acusada sensació de crisi i d'estancament. La visió des de fora de la UE, però, és molt menys dramàtica. Per a la majoria de països, els avatars de la Constitució, els pressupostos o els resultats electorals indecisos són considerats una qüestió de política interna, de poca transcendència per a la política exterior de la UE. Al capdavall, la UE ha aparegut sempre immersa en pugnes i divisions internes més o menys greus, fet que no li ha impedit integrar-se, ampliar-se i convertir-se en un actor internacional.

Significativament, els països en què la crisi interna de la UE ha aixecat més neguit han estat aquells que aspiren a entrar-hi, precisament perquè temen que els problemes interns siguin utilitzats per demorar o avortar els seus processos d'adhesió. Així, malgrat la crisi, la Unió continua exercint un enorme poder d'atracció en els països del seu entorn, ja que l'adhesió és considerada com la millor manera d'ancorar-se en l'estabilitat política i el progrés econòmic. Però l'atracció de la UE no s'estén només pels països del seu entorn, sinó que el model d'integració regional europeu és considerat com un model a seguir, des d'Amèrica del Sud fins a Àsia Oriental.

La UE, amb acords econòmics amb pràcticament tots els països i regions del món i més de 120 delegacions i oficines a l'exterior, és un actor d'abast global. Participa en les negociacions de l'Organització Mundial del Comerç (OMC) com a actor unitari i té actualment en funcionament vuit missions civils i militars de gestió de crisis. Alhora, la UE és també un pol d'atracció cultural i un actor amb fort poder normatiu. Així, la UE aspira a reforçar els principis del multilateralisme, el respecte als drets humans o la sostenibilitat ambiental i, amb aquest objectiu, ha liderat la creació de normes i règims internacionals com el Protocol de Kioto o el Tribunal Penal Internacional⁵.

La UE, però, per molt que es desitgi, no és ara per ara una potència militar, ni tan sols civil⁶. La UE és una força internacional amb un gran poder de transformació, que comptades vegades ha aconseguit actuar de manera unida en situacions de crisi greu, però amb una gran influència en la conformació de l'ordre internacional. La UE és, doncs, un bon corredor de fons i no de velocitat, de manera que malgrat els obstacles del camí sempre continua avançant a ritme sostingut. ■

Notes ▶

1. Per a una anàlisi detallada de les novetats del Tractat Constitucional en matèria de PESC i PESD, vegeu Débora Miralles "La PESC y la PESD en la Constitución Europea: principales novedades", *Working Paper de l'Observatori de Política Exterior Europea*. No. 62. (2004) www.uab.es/iuee
2. Gerhard Schröder, "Speech on the 41th Munich Conference on Security Policy", Munic, 12 de febrer de 2005, disponible a www.securityconference.de
3. Vegeu, per exemple, l'Estratègia de Seguretat Europea "Una Europa més segura en un mundo mejor", aprovada pel Consell Europeu de 12 de desembre de 2003, a Brussel·les.
4. Gilles Kepel "Fin du Londonistan, fin du communitarisme?" *Le Monde* (23 d'agost de 2005).
5. Esther Barbé resumeix les funcions de la UE en "funció estabilitzadora", "funció líder davant de nombrosos països i pobles" i "funció ètica en el context de la mundialització" (Barbé, 2005).
6. La diferenciació entre potència i força internacional ha estat establerta per Hans, W. Maull (Maull, 2005).

Referències bibliogràfiques ▶

- BALZACQ, Thierry i CARRERA, Sergio. *The EU's Fight against International Terrorism. Security Problems, Insecure Solutions*. CEPS Policy Brief 80/2005. www.ceps.be
- BARBÉ, Esther. "La Unión Europea en el mundo: entre el poder de transformación y los límites de la Constitución". *Revista Valenciana de Estudios Autonómicos* 43/44. (2004). P. 161-181.
- CONSELL D'EUROPA. *Les droits de l'homme et la lutte contre le terrorisme - Les lignes directrices du Conseil de l'Europe*. Estrasburg: Council of Europe Publishing, 2005.
- HILL, Christopher. "The Domestic/International Interface in the Current European Crisis". *CFSP Forum*, 3:4 (2005). P. 4-6 www.fornet.info
- MAULL, Hans W. "Europe and the new balance of global order". *International Affairs* 81(4). (2005). P. 775-799.
- PODOLSKI, Antoni. "European Intelligence Cooperation: A Failing Part of the CFSP and ESDP?". *EuroFuture: The Quarterly Review on EU International Action*.

DCIDOB 95. Construcció Europea.

La batalla pel pressupost europeu.
Do you speak budget?
Joan Colom

LA BATALLA PEL PRESSUPOST EUROPEU

DO YOU SPEAK BUDGET?

Joan Colom Síndic major de la Sindicatura de Comptes de Catalunya

Aquests darrers anys, quan en els cercles comunitaris es parlava de l'adequació de les sales de reunió per a la utilització de les llengües dels nous Estats Membres, sempre hi havia algú per suggerir que s'incloués una cabina per interpretar el "pressupost", hermètic llenguatge tècnic però clau en la vida de la Unió Europea (UE) emprat per uns quants experts –polítics i funcionaris– que se'n serveixen com a eina de poder. El pressupost revela i quantifica les prioritats d'una administració o d'un ens públic, el seu pla polític i els mitjans que es posen per aconseguir-lo; sintetitza l'equilibri assolit per les diverses forces polítiques, econòmiques o socials. Quan Dalia Grybka, comissària europea de Pressupostos, es demanava, en unes declaracions a mitjan setembre de 2005, com el Consell Europeu pretenia discutir l'avenir de la UE sense evocar el futur financer, només remarcava una tautologia.

Els elements de base ▶ Abans que res, pot ser convenient clarificar o precisar alguns elements del debat. En primer lloc, malgrat les aparences i les presentacions simplificadores –i potser, simplistes!– d'alguns polítics i periodistes, no s'estan discutint els pressupostos comunitaris dels propers set anys sinó el seu possible Marc Financer Plurianual (MFP) que encotilla els pressupostos anuals que s'hauran d'aprovar individualment quan arribi l'exercici corresponent. El MFP té vocació d'hereu de les relativament més conegudes "Perspectives Financeres" (PF) que s'inventaren a les darreries dels anys vuitanta per garantir la implementació del "Paquet Delors" que traduïa el primer dels grans Acords Interinstitucionals (AII) en matèria pressupostària i que pretenia posar els mitjans per assolir sense entrebancs l'objectiu del Mercat Únic de 1992; per això, calia que les tres institucions involucrades en la tramitació del pressupost comunitari¹ es posessin d'acord sobre l'evolució de grans categories de despesa per al quinquenni 1988-1992, evitant la guerra interinstitucional permanent que era la història del pressupost des de 1979².

L'èxit d'aquestes primeres PF portà a la seva reiteració, però en van allargar la durada a set anys. Tanmateix, la tradicional desconfiança del Consell Europeu envers el Parlament Europeu (PE) o la seva incapacitat d'assumir el seu paper comunitari, superant la intergovernamentalitat, l'han portat a rebutjar sistemàticament totes les propostes d'incloure les PF als tractats; només ha canviat de parer a la Convenció sobre el futur d'Europa però, en no entrar en vigor la Constitució, trobem aquí una de les primers paradoxes de la situació present: el Consell Europeu està bloquejat per aprovar quelcom que, sens dubte, és important, desitjable i adient però que no té cap obligació jurídica i que, a hores d'ara, no és més que un *gentlemen's agreement* interinstitucional. L'autoritat pressupostària pot perfectament aprovar el pressupost comunitari a l'empara de l'article 272³ del Tractat com ho havia fet fins al 1987 i àdhuc com, atès el rang normatiu dels AII i de les PF annexes, ha vingut fent formalment fins ara.

D'altra banda, i això també s'oblida massa, tant les PF preconstitucionals com un hipotètic MFP constitucional exigeixen l'acord del Parlament. Malgrat la sintonia que pugui existir entre els diputats i els governs –per ideologia, militància de partit o solidaritat nacional– no hi ha hagut mai una translació automàtica d'aquests acords d'una institució a l'altra i, fins i tot, existeixen discrepàncies –a vegades també confrontacions– interinstitucionals. Els camps de divergència –i, per tant, de possible complicació per rubricar l'acord final– són múltiples i van des de la prioritització o dotació de certes àrees de despesa fins a la mateixa durada del MFP que el Consell desitja septennal –a més llarg període, menys necessitat de debatre'n el contingut–, mentre que el PE el vol quinquennal, a fi d'establir un vincle lògic entre els terminis del seu mandat i el de la Comissió, així com el finançament del programa polític corresponent a mig termini. De fet, el maig de 1999, les darreres PF 2000-2006 ja foren aprovades al PE per una exigua majoria simple que hagués estat insuficient per aprovar un pressupost anual. A més, en la composició del PE, sorgit de les eleccions de juny de

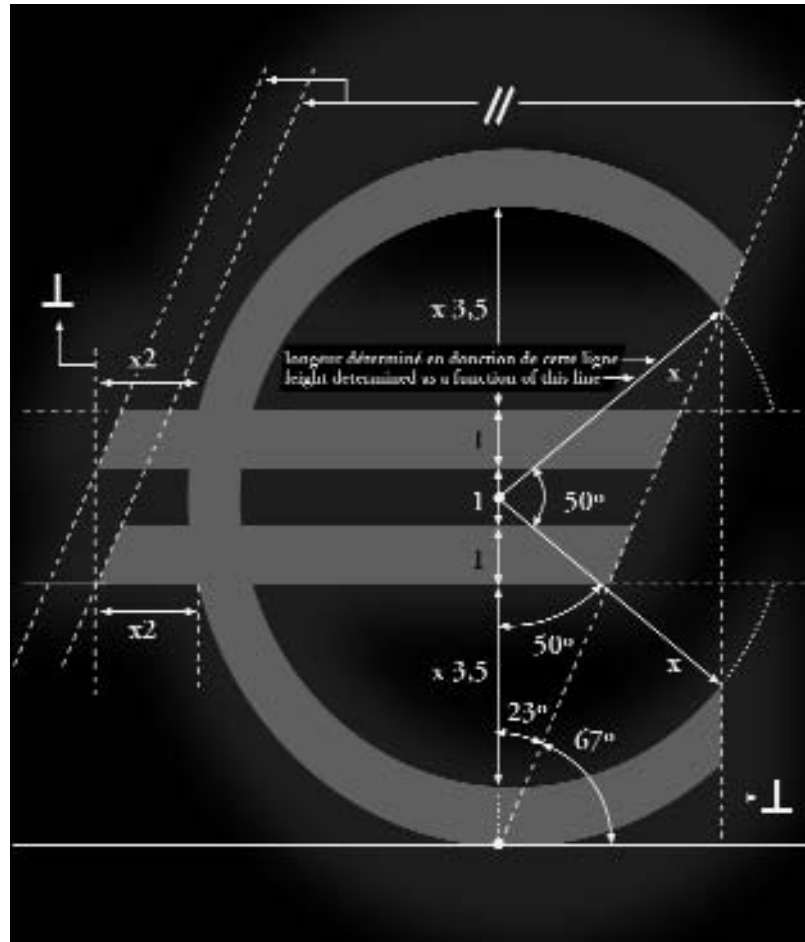

2004, no es pot menystenir l'augment del nombre de diputats euroescèptics –britànics i escandinaus però també d'alguns dels nous Estats Membres, com Polònia o la República Txeca– que pot complicar l'aprovació de qualsevol MFP.

Un altre dels elements de referència és el volum de despesa de què es parla. Els 100.000 milions d'euros del pressupost europeu poden semblar un munt de diners, però representen un 40% del pressupost estatal espanyol i, tot i referir-se a uns 460 milions d'habitants, es situen entre l'import del pressupost finès i el del danès. El pressupost comunitari està perdent pes relatiu els darrers anys, fregant l'1% de la Renda Nacional Bruta (RNB)⁴, i amb prou feines representa el 2% del total de la despesa pública realitzada a la UE dels 25. Mentre no s'abordi una reforma radical de les funcions del pressupost europeu –com podria ser la seva inserció en una política fiscal comunitària vinculada al pacte d'estabilitat i a l'existència de l'euro–, es debaten canvis marginals que suposen modificacions centesimals –decimals, com a màxim– del que representen els saldos pressupostaris entre els Estats Membres i la UE en termes de percentatge del PNB o del mateix pressupost nacional. I, amb això, arribaríem a un altre dels punts sensibles del problema: la qüestió dels saldos pressupostaris. No obstant això, abans convé recordar el sistema de finançament de la UE.

Als seus orígens, als anys cinquanta, les comunitats europees determinaven les despeses que s'havien de realitzar i, en funció d'aquestes, exigien als estats unes “contribucions nacionals” segons una clau de repartiment fixada als mateixos tractats. Els anys setanta, el desenvolupament de l'activitat comunitària portà a la substitució de les contribucions nacionals per “recursos propis” de les comunitats i aviat l'IVA constituí el principal ingrés comunitari. Amb ocasió de la crisi de 1987-1988, la regressivitat interpersonal i interterritorial d'aquest impost indirecte portà, en el marc del “Paquet Delors I”, al descreixament o limitació de la contribució IVA i a la creació d'un quart recurs basat en el PNB dels Estats Membres. Resulta evident que el recurs PNB és més just a l'hora de mesurar la capacitat contributiva dels estats però també, malgrat totes les precaucions jurídiques que es puguin prendre, té tots els trets d'una “contribució nacional” encoberta. El problema s'agreuja quan aquest quart recurs propi, dissenyat originalment com gairebé residual, passa a ser –com és el cas del pressupost de 2005– l'ingrés principal de les arques comunitàries i a aportar tres quartes parts dels cabals enfront del 15% de l'IVA. I s'agreuja perquè, si hi ha una contribució nacional, es tendirà a comparar-la amb la “percepció” nacional, és a dir, amb el que cada país rep del pressupost europeu.

De fet, tothom reconeix que no pertany a la UE per motius pressupostaris –malgrat que alguns ajuts puguin ser apreciables–, que hi ha beneficis econòmics extrapressupostaris molt importants, fins i tot en termes d'intangibles o béns públics globals –com ara la seguretat o la protecció del medi ambient– però, a l'hora del finançament ningú no vol donar la impressió al seu electorat que està pagant el beure; menys encara en el context doblement excitant de l'austeritat imposada pel Pacte

► Disseny del símbol de l'euro

d'Estabilitat i Creixement i de l'aparent eutanàsia de la sobirania nacional que suposa la construcció europea. Per aquest motiu, el concepte del *just return* –consolidat a la cimera de Berlín de març de 1999– ja no és una peculiaritat britànica i planeja sobre tota la negociació en curs.

Hi hauria, sens dubte, molts altres aspectes que s'haurien de tenir en compte, però és indefugible la referència a l'estructura de les despeses comunitàries. Superada la dècada inicial en què gairebé tota la despesa corresponia a la Comunitat Europea del Carbó i de l'Acer (CECA), la despesa agrícola emparada per l'article 33 del Tractat, que estableix una de les poques polítiques comunes –la Política Agrícola Comuna (PAC), comença a guanyar protagonisme fins a assolir el 87% del pressupost l'any 1970. La creixença absoluta de la despesa agrícola és compatible amb la seva pèrdua de pes relatiu⁵ a causa del desenvolupament dels fons estructurals que surten reforçats amb els successius “Paquets Delors” i creixen, de fet, fins als acords de Berlín que n'escapen un 20%. Al pressupost per al 2005, l'estructura dels crèdits de compromís és la següent: Despeses agrícoles, 42,6%; Accions estructurals, 36,4%; Polítiques internes, 7,8%; Accions exteriors, 4,5%; Despeses administratives, 5,4%; Reserves, 0,4%; Estratègia de preadhesió, 1,8%; Compensacions, 1,1%. En síntesi, dues grans rúbriques –agricultura i política estructural– absorbeixen quatre cinques parts del total, i la seva administració –la tan denotada eurocràcia– s'endú tot just un 5%.

Els paràmetres del debat sobre el nou Marc Financer Plurianual ▶ Aquest és el context del debat sobre la renovació de les PF, encetat formalment amb la presentació d'una proposta de la Comissió el febrer de 2004 que conclou amb el quadre del corresponent MFP. Els seus trets més significatius són:

- ▶ Reiteració de l'horitzó septennal malgrat la posició del PE i el text del projecte de Constitució que redueixen el termini a cinc anys;
- ▶ Renovació pràcticament total de la nomenclatura i continuïtat de les rúbriques;
- ▶ Congelació aparent del sostre dels recursos propis en l'1,24% de la RNB però incloent-hi un 0,03% per al Fons Europeu de Desenvolupament (FED), vinculat als acords ACP i fins ara fora del pressupost general;
- ▶ Generalització, subjecte a criteris objectius predefinits, del mecanisme de correcció pressupostari;
- ▶ Proposta d'introducció a mig termini d'un autèntic impost europeu.

Com a primer efecte, la modificació en l'estructura de les rúbriques dificulta les comparacions amb el sistema actual. Tanmateix, un cop salvat aquest escull, es poden remarcar alguns elements. Així, un canvi que ja té una càrrega simbòlica significativa per si mateix, la Rúbrica 1a –tradicionalment reservada a l'agricultura– passa a ser la del “*Creixement sostenible*” i es subdivideix en dues subcategories: la 1A *Competitivitat per al creixement i l'ocupació* i la 1B *Cohesió per al creixement i l'ocupació*. El canvi reflecteix la preocupació per la competitivitat i l'assoliment de l'Agenda de Lisboa i de Goteborg. L'èmfasi en la dotació per a la competitivitat –en detriment de la cohesió i de la PAC– ja havia estat suggerit per l'informe Sapir, encarregat pel president Prodi a esquenes del comissari per a la Política Regional, i que fou molt controvertit en publicar-se l'estiu de 2003. La proposta pretén ser un compromís entre els partidaris de la competitivitat i els de la solidaritat, tot i que –o, potser, a causa de– les fronteres entre ambdues actituds no són tan nítides com podria semblar. Però el resultat és que els crèdits de la categoria 1A anirien sobretot als països més rics de la UE mentre que la 1B es destinaria als menys desenvolupats que, en el context post-ampliació són, evidentment, els nous Estats Membres.

Aquest és un dels problemes per a Espanya –i, de retruc, per a Catalunya– a la negociació ja que, malgrat ser una situació totalment previsible des de fa una bona dècada, sempre havia prevalgut un enfocament quantitatiu –lluitar per rebre el major volum de fons possible– sense concedir prou atenció als aspectes qualitatius –incidència en la millora de la competitivitat, per exemple–. El problema s'agreuja per l'impacte estadístic –igualmente previsible– de la inclusió de les magnituds dels nous-vinguts entre els paràmetres definitoris de l'elegibilitat en els fons estructurals, que fa sortir del cobejat Objectiu 1 del Fons Europeu de Desenvolupament Regional (FEDER) alguns territoris que continuarien sent-hi sense aquesta inclusió. Aquest “efecte estadístic” afecta una vintena de regions de la UE-15, de les quals quatre o cinc podrien ser espanyoles. El nombre no

està definitivament determinat perquè quant més es trigui en tancar l'acord més alts seran els paràmetres espanyols i, per tant, més difícil el seu manteniment a l'Objectiu 1. Pel que fa al Fons de Cohesió, concebut bàsicament per a Espanya, es reproduïx el problema però amb dificultat exponencial. Naturalment, el Govern espanyol intenta –com alguns altres governs, la Comissió i la presidència luxemburguesa en el seu moment– trobar un acord de transició, una sortida gradual o *phasing-out* que li permeti rebre durant un cert temps un import superior al derivat de l'aplicació estricta dels reglaments.

Però el conjunt de la problemàtica de la possible aprovació d'un nou MFP ve condicionada per la reticència d'alguns dels estats més rics a seguir contribuint al pressupost de la UE en la mesura actual. Ja abans de la proposta de la Comissió, un grup de sis ministres d'economia d'estats considerats “contribuents nets” van escriure una carta en què afirmaven que el sostre dels recursos propis –que el pressupost europeu no pot superar– havia de rebaixar-se a l'1% de la RNB. Malgrat que els ministres d'affers estrangers respectius van relativitzar posteriorment el valor d'aquest requeriment, el seu pes es va fer palès en tot el procés. De fet, les negociacions en curs s'apropen molt a aquest percentatge i el pressupost vigent només el supera per mil·lèsimes. És cert que, des de la instauració del sistema de les PF, el pressupost comunitari representa aproximadament un 1% de la RNB; tanmateix, com tota mitjana estadística, resulta de la combinació d'anys en què es va superar l'1% i anys en què no es va assolir. Sembla doncs una mesura de pressió addicional per transferir el pes del finançament de l'ampliació als quatre països anteriorment més beneficiats en comptes de repartir-ho entre els quinze. El Govern britànic ha llençat un argument hàbil contra la PAC, i s'ha atribuït el paper de defensor de la modernitat i la competitivitat i, fins i tot, el de la solidaritat amb els països en desenvolupament. És una mica massa *pro domo suo* i negligeix, no només el paper històric de la PAC, sinó la seva realitat actual profundament reformada i la seva evolució vers funcions ambientals i de desenvolupament rural. D'altra banda, denota un tacticisme excessiu, ja que va ser el mateix Blair qui va signar l'acord de la tardor de 2003 sobre la PAC, el qual desbloquejà la signatura dels tractats d'adhesió i que, a proposta franco-germana, garantia la línia directriu fins al 2013, tot i que disminuïria fins al 0,33% de la RNB. L'objectiu real de la proposta és augmentar les despeses europees al Regne Unit sense augmentar el pressupost de la UE. En definitiva, es cau en el pervers tema dels saldos. Cal recordar que el saldo és la diferència entre determinades despeses i determinats ingressos i que, sense necessitat de comparar el saldo pressupostari amb altres com el comercial, la definició del saldo pressupostari emprada usualment per la Comissió i el Tribunal de Comptes era força discutible pels criteris d'assignació territorial. Per això cal saludar positivament la recent, acurada i gens ingènua presentació dels saldos en una comunicació de la Comissió en què, per primera vegada, es reconeixen fets com que les despeses administratives tenen també un impacte territorial fins al punt de canviar el signe del saldo d'algun país.

Coda provisional ▶ La comunicació germinal de la Comissió de febrer de 2004 acabava premonitòriament amb dos dels elements que han de formar part de la solució: d'una banda, la generalització del mecanisme de correcció financera i, de l'altra, l'impost europeu. La correcció dels desequilibris pressupostaris –elegat eufemisme de l'anomenat “xec britànic”– s'aprovà el 1984 per un Estat amb una renda per habitant inferior al 80% de la mitjana comunitària de l'època, i que a causa de la PAC rebia molt poc del pressupost comú. La situació ha degenerat fins al punt que ara hi ha quatre mini-xecs més i que els nous Estats Membres contribueixen –en casos com el de Polònia, de forma important– al xec britànic malgrat que el Regne Unit és un dels països més benestants de la UE.

La generalització del mecanisme de correcció financera en permet l'objectivació; és a dir, redueix l'aspecte de “fet a mida” del sistema actual però alhora també, en poder-se pujar o baixar el percentatge que defineix l'excés de desequilibri i en aplicar-se a tots els estats que arribin a aquest percentatge, pot convertir-se en irrellevant i, per tant, a llarg termini, suprimir-se. D'altra banda, només un impost europeu –o una combinació dels de la cistella proposada per la Comissió⁶– permet restituir el caràcter d'autèntic recurs propi als ingressos de la UE i de trencar amb la lògica esterilitzant de les contribucions nacionals i dels saldos pressupostaris. Potser la combinació d'una exacerbació del menys comunitari dels elements del pressupost europeu, el principi del *just return*, amb una agosarada decisió d'implantar a deu anys vista –com es va fer en el seu temps amb l'IVA– un impost europeu contribueixin paradoxalment, com passa sovint a la UE, a la solució del problema.

A més, probablement caldria contemplar la coordinació d'una reducció gradual del *xec britànic* amb una sortida simètrica d'Espanya del Fons de Cohesió. I la proposta hongaresa d'escurçar la durada del proper MFP podria satisfer alhora al PE i la demanda actual d'alguns governs –com els del Regne Unit o Dinamarca– de revisió de les PF i, en particular, de la PAC a mig termini. ■

Notes

1. Comissió, Parlament i Consell. El pressupost és aprovat per decisió de les dues branques de l'autoritat pressupostària, Consell i Parlament, seguint un procediment força complex i subjecte a regles establertes als tractats.
2. Sintèticament, el pla consistia en: la divisió de la despesa en sis àrees (categories o rúbriques); la limitació del creixement de la despesa; la duplicació entre 1988 i 1992 dels crèdits per accions estructurals, en termes reals; l'increment del sostre dels recursos propis en termes de percentatge del PIB comunitari; la creació d'un quart recurs propi comunitari (el Recurs PNB).
3. Antic article 203.
4. La RNB ha substituït el PIB com a magnitud de referència d'ençà de l'aplicació del SEC-95.
5. Pes relatiu dins del pressupost comunitari; pel que fa al PNB europeu, el percentatge de la PAC ha oscil·lat entre el 0,51% i el 0,48% des de 1979 als darrers pressupostos aprovats.
6. La Comissió suggeria considerar alguna modalitat de l'impost sobre societats (potser la de flux de caixa o *cash-flow*), l'impost sobre el valor afegit o algun impost sobre l'energia; es podria afegir també un possible recàrrec sobre l'impost sobre la renda personal.

Referències bibliogràfiques ▶

- COLOM i NAVAL, Joan. “El presupuesto europeo”. A: Francesc Morata (ed.) *Políticas públicas en la Unión Europea*. Barcelona: Ed. Ariel, 2000. P. 31-86
- COLOM i NAVAL, Joan. “La Europa que surgió del frío”, *Lamusa* 2:133-139 (2003). *Versió electrònica*: Universidad de La Mancha, *La Musa Digital* 4, www.uclm.es/lamusa/index.asp?accion=mono&id=70&lengua=es
- COMISSION DE LAS COMUNIDADES EUROPEAS/COMISSION EUROPEA. *Allocation of 2004 EU expenditure by Member State*. Setembre de 2005.
- CONSEJO DE LA UNIÓN EUROPEA. *CADREFIN 130. Perspectivas Financieras 2007-2013*. Brusel·les, 15.6.2005; ST 10090/05.
- CONSEJO DE LA UNIÓN EUROPEA. *Consell Europeu de Brusel·les. 16 i 17 de juny 2005. Conclusions de la Presidència*. Brusel·les, 18.6.2005, 10255/05, CONCL 2.
- HOUSE OF LORDS - SELECT COMMITTEE ON THE EUROPEAN COMMUNITIES. *Future Financing of the EU: Who Pays and How? Session 1998-99, 6th Report*. London: The Stationery Office, 1999.
- LE CACHEUX, Jacques: “Budget européen: le poison du juste retour”, *Études et recherches no 41*, París: Notre Europe (juny 2005).
- SAPIR, André et al. “An Agenda for a Growing Europe: Making the EU Economic System Deliver”. Informe del Grup d'Alt Nivell establert per iniciativa del President de la Comissió Europea. Brusel·les: Comissió Europea, juliol de 2003.
- WYNN, Terry. *The EU BUDGET: Public Perception and Fact*. Brusel·les: LUFFPIG (Land Use and Food Policy Intergroup, Parlament Europeu), 2004.

DCIDOB 95. Construcció Europea.

El pressupost de la UE.

EL PRESSUPOST DE LA UE ►

L'any 2004 la UE va comptar amb un pressupost¹ de 100.139 milions d'euros, dels quals 91.832 milions es van assignar directament als països de l'Europa dels 25². D'aquests, 4.888 milions (5,3%) corresponien a despeses administratives que van anar a parar sobretot a Bèlgica (56,7%), Luxemburg (19,4%) i França (7,3%), on es troben les seus de les principals institucions comunitàries. El 94,7% restant –que equival a 86.944 milions– és el total operatiu que es va distribuir entre els 25 països de la UE.

Primeres consideracions ►

En descriure el pressupost de la UE cal tenir present que determinats principis, com l'equilibri pressupostari (el dèficit no està contemplat), o el volum limitat d'ingressos (al voltant de l'1% del PIB europeu), condicionen el pressupost europeu. D'altra banda, a l'hora d'assignar les despeses, també existeixen condicionants lligats a polítiques de llarga tradició comunitària, com la política agrícola comuna, o –més recentment– les polítiques d'equilibri territorial com els fons estructurals.

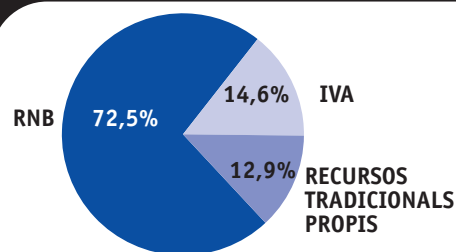
Tot això suposa, finalment, que s'estigui discutint pel repartiment d'uns recursos, ja de per sí escassos, que beneficien de forma desigual els diferents actors nacionals. Relativament pocs recursos, però, d'on surten? Com es distribueixen? Qui se'n beneficia més?

D'on surten els diners? ►

El pressupost de la UE es nodreix, actualment, de tres tipus d'aportacions: les més importants són les obtingudes en funció de la riquesa nacional, és a dir, que qui més valor produeix –major Renda Nacional Bruta (RNB)– contribueix en una major proporció al pressupost comunitari (amb l'excepció del Regne Unit, el qual recupera directament una part important de les seves contribucions gràcies al "xec britànic", privilegi obtingut en l'època de Margaret Thatcher i generador d'importantes discussions en el si de la Unió, ja que és finançat per la resta de països³). La partida de la RNB conforma el 72,5% del pressupost de la UE. La segona font d'ingressos deriva de l'Impost sobre el Valor Afegit (IVA) i representa el 14,6% del pressupost. Les aportacions es completen amb una partida procedent dels anomenats "recursos propis tradicionals" de la UE, amb referència als drets agrícoles i aranzels duaners, que els països recapten en nom de la UE, actuant només com a transmissors dels mateixos (figura 1).

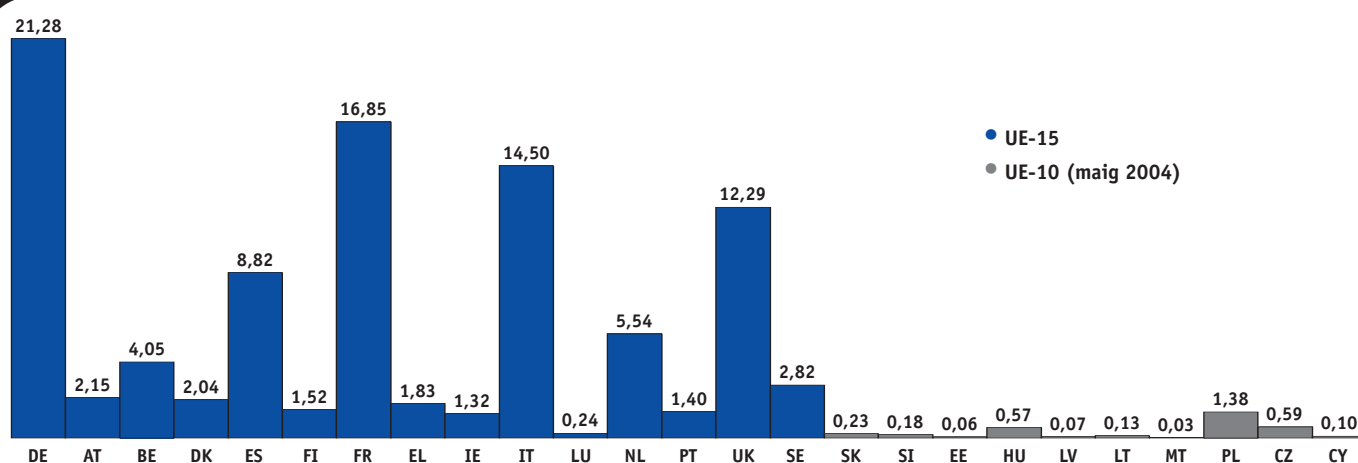
La visualització de les aportacions dels diferents països al pressupost comunitari (figura 2) permet constatar el pes relatiu de cada país en el conjunt de la Unió, essent el pes més gran el d'Alemanya, seguit de França, Itàlia, Regne Unit i Espanya. Aquests cinc països aporten el 73,74% del pressupost de la UE.

Figura 1. Origen del pressupost de la UE (2004)

► Elaboració pròpia. Informe Any 2004. Comissió Europea

Figura 2. Aportacions dels Estats Membres al pressupost de la UE (% del total) (2004)

DE: Alemanya, AT: Àustria, BE: Bèlgica, DK: Dinamarca, ES: Espanya, FI: Finlàndia, FR: França, EL: Grècia, IE: Irlanda, IT: Itàlia, LU: Luxemburg, NL: Països Baixos, PT: Portugal, UK: Regne Unit, SE: Suècia, SK: Eslovàquia, SI: Eslovènia, EE: Estònia, HU: Hongria, LV: Letònia, LT: Lituània, MT: Malta, PL: Polònia, CZ: República Txeca, CY: Xipre

► Elaboració pròpia. Informe Any 2004. Comissió Europea

Com es distribueix? ▶

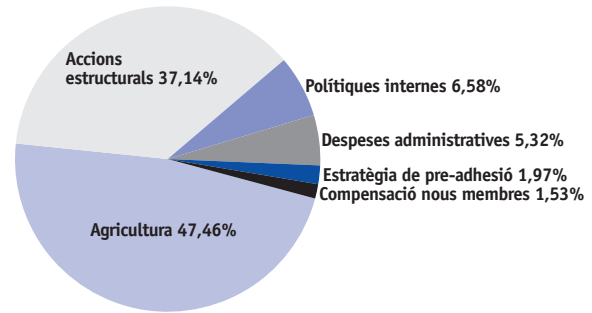
La descripció de la distribució del pressupost de la UE també té, com a mínim, dues lectures possibles: una de sectorial (figura 3) i una altra de geogràfica (figura 4). La representació gràfica de totes dues ens permet captar la voluntat política sorgida a partir de les institucions comunitàries i materialitzada en la distribució pressupostària.

Dins les diferents partides pressupostàries hi trobem diverses subpartides. La d'accions estructurals inclou les subpartides següents: fons estructurals, fons de cohesió i altres. La partida d'agricultura inclou: ajudes directes, desenvolupament rural, exportació, emmagatzematge i altres. Així, dins la partida d'accions estructurals trobem la subpartida dels fons estructurals, que s'enduu el 34,2% del total del pressupost comunitari assignat, seguida, en importància quantitativa, per la subpartida d'ajuda directa, dins de l'agricultura, que representa el 32,5% del total. La de polítiques internes inclou les subpartides següents: recerca i desenvolupament, protecció al consumidor i mercat intern, cultura, educació, formació i joventut, energia i medi ambient i altres. La resta de partides van destinades als països de nova adhesió, incorporats el maig de 2004, i a reserves.

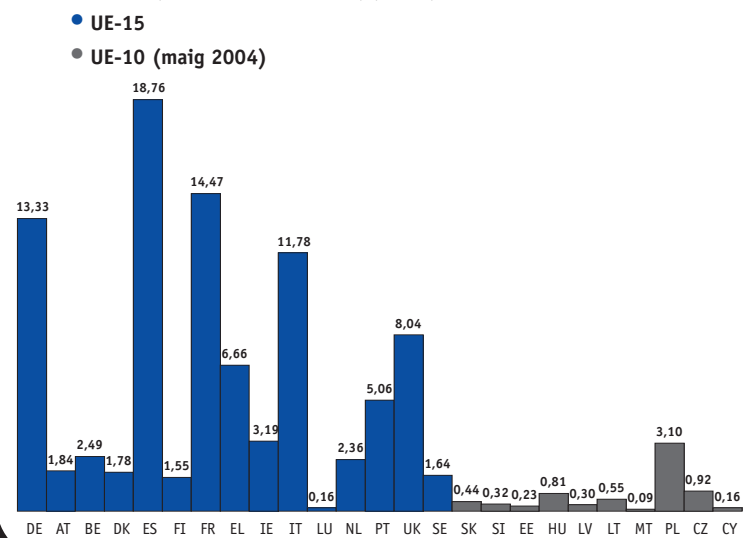
En una lectura geogràfica es veu com els cinc primers països donants també en són els majors beneficiaris, percentualment parlant, però en un ordre diferent: Espanya, França, Alemanya, Itàlia i el Regne Unit. Aquests cinc països reben el 66,38% del pressupost de la UE.

Una observació més detallada ens permet veure quin és el repartiment que es fa del pressupost assignat a les diferents partides entre els 25 països de la Unió (figures 5 a 9).

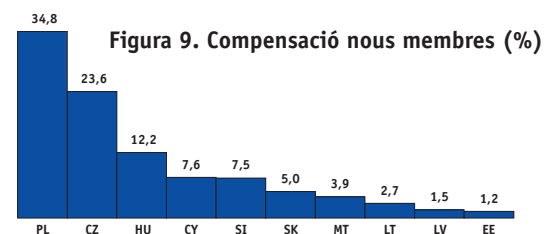
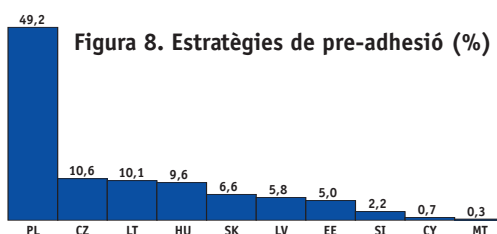
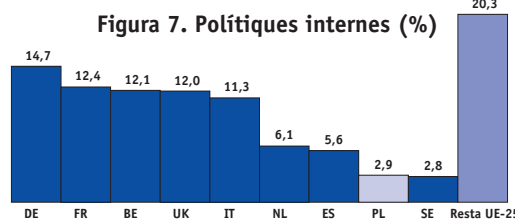
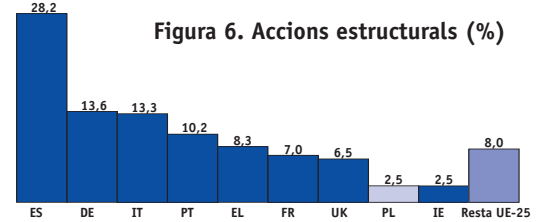
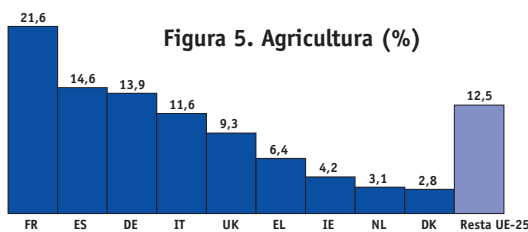
Figura 3. Assignació del pressupost per partides (% del total del pressupost assignat) (2004)

Figura 4. Assignacions del pressupost de la UE per països (% del total operatiu) (2004)

▶ Elaboració pròpia. Informe Any 2004. Comissió Europea

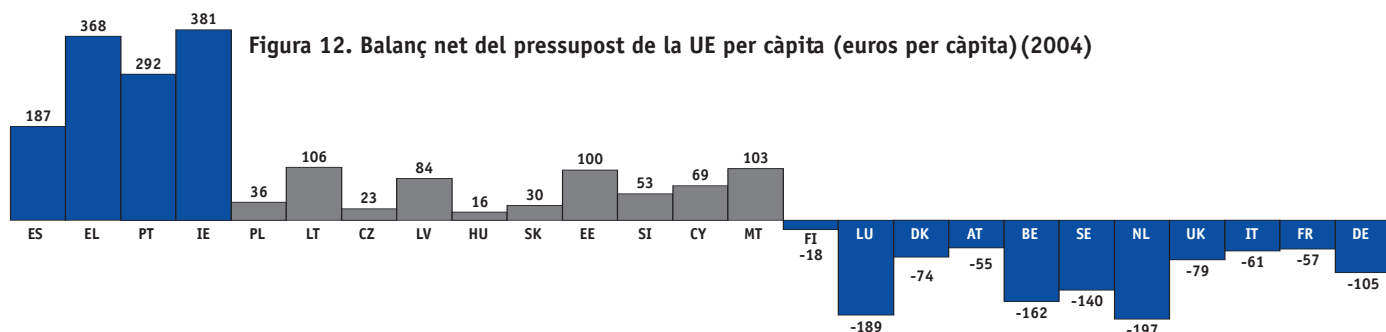
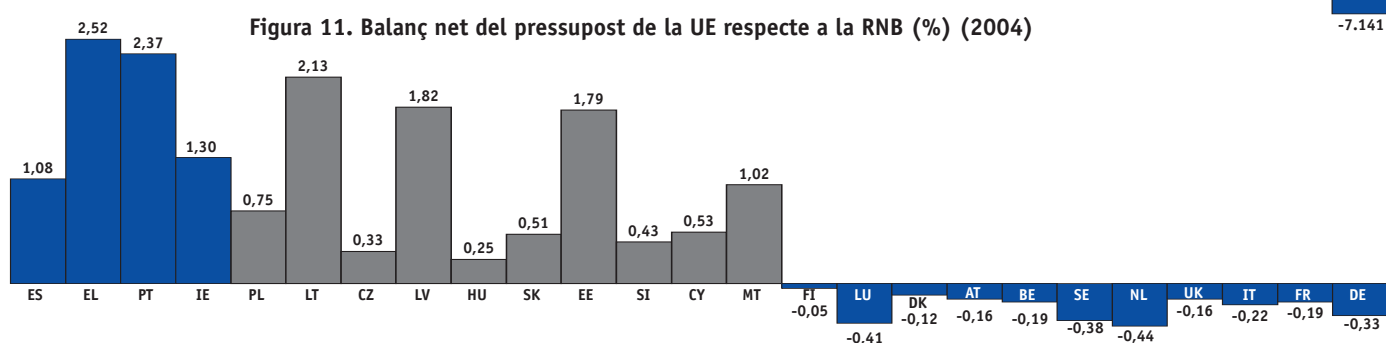
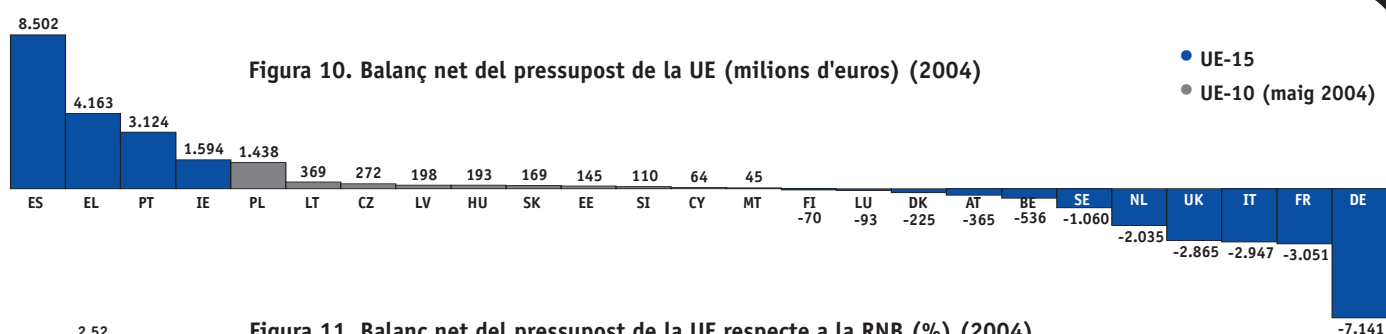
▶ Elaboració pròpia. Informe Any 2004. Comissió Europea

Qui paga i qui rep més? Quin esforç i benefici relatiu suposa? ▶

El diferent potencial econòmic dels 25 països de la UE, entre altres factors, implica que no tots els països contribueixin financera-ment en igual mesura en el procés de construcció europea, i que no tots se'n beneficiïn d'igual forma. Quan es fa el balanç net entre el que s'aporta i el que s'obté (figura 10) es pot observar aquesta contribució desigual. En relativitzar aquest valor respecte a la RNB dels països (figura 11) es pot veure quin és l'esforç relatiu realitzat pels països que són donants nets així com el benefici relatiu obtingut pels que són receptors nets. Finalment, i donant un enfocament relatiu a la població (figura 12), obtenim l'esforç real del contribuent de cada país en el balanç de la relació del seu país amb el procés de construcció europea⁴.

A partir d'aquests gràfics es desprèn, entre d'altres coses, que si bé Espanya, Grècia, Portugal i Irlanda van ser els principals beneficiaris del pressupost europeu de 2004 en termes absoluts i en el benefici per càpita –tot i que en diferent ordre–, les tres repúbliques bàltiques van passar per davant d'Espanya i Irlanda pel que fa als beneficis relatius a la RNB.

A l'altre costat de la balança, si bé Alemanya, França, Itàlia i el Regne Unit han estat els majors pagadors de la UE, el major esforç respecte a la RNB ha estat el realitzat pels Països Baixos, Luxemburg, Suècia i Alemanya, canvi que s'accentua al quan es fa referència al balanç pressupostari de la població, d'on es dedueix que l'aportació dels ciutadans holandesos, luxemburguesos, belgues i suecs és superior a la de la resta de ciutadans comunitaris.

▶ Elaboració pròpia. Informe Any 2004. Comissió Europea

Notes ▶

- Per explicar les principals característiques del pressupost de la UE s'han utilitzat les dades de 2004 que es poden trobar a: http://europa.eu.int/comm/budget/pdf/agenda2000/alloc_rep_2004_en.pdf tenint present que en diversos aspectes és diferent del d'anys anteriors –és el primer any que existeix la UE-25– i que d'altres s'aniran modificant en futures edicions, ajustant-se a les exigències de l'ampliació.
- El 8,3% restant correspon en gran mesura a les partides que tenen com a destí països tercers externs a la UE; destaca principalment l'ajuda al desenvolupament.
- L'any 2004 el valor del xec britànic era de més de 5.200 milions d'euros.
- Com és difícil atribuir totes les despeses administratives com un benefici directe per al país receptor, aquesta partida no s'ha tingut en compte per a elaborar aquests darrers gràfics de balanç pressupostari, i s'ha treballat directament amb el total operatiu. En cas de comptabilitzar-les tant Bèlgica com Luxemburg esdevindrien beneficiaris nets del pressupost europeu.

DCIDOB 95. Construcció Europea.

**Un model Europeu?
A la recerca de diferents models econòmics i socials europeus.
Joan Clavera**

UN MODEL EUROPEU?

A LA RECERCA DE DIFERENTS MODELS ECONÒMICS I SOCIALS EUROPEUS

Joan Clavera Catedràtic d'Economia Aplicada, Universitat Autònoma de Barcelona

Una de les afirmacions que acostumen a fer els economistes o els polítics que tracten temes referits a la integració europea és que la UE té un model social i econòmic que difereix de l'existent als Estats Units i, per suposat, dels models d'economia de mercat orientals.

De tant repetir aquesta fórmula correm el risc de pensar que veritablement tenim una valuosa eina d'anàlisi. Segurament la realitat és més complexa i ens obliga a considerar un seguit d'esdeveniments que els darrers anys han somogut de forma profunda el sistema de valors que es considerava tradicional en el món anomenat occidental.

La teoria convencional ▶ Diuen que no hi ha res més pràctic que una bona teoria. Potser és el que passa: no tenim una teoria satisfactòria. Convencionalment ens havíem acostumat a una Europa en què les idees socialdemòcrates i l'Estat del benestar eren com les hereves de la Segona Guerra Mundial i de la coexistència pacífica entre blocs militars.

Els nous aires de llibertat postbèlica, la força dels partits socialistes i comunistes de l'Europa "alliberada" i l'existència d'un bloc de "socialisme real" a l'altre costat del Mur de Berlín van servir perquè els estats democràtics europeus estiguessin disposats a pagar –i mai més ben dit– la construcció d'un Estat del benestar que va tenir el vent de popa almenys en la prodigiosa quinzena d'anys que van des de mitjan dels cinquanta fins a les darreries dels seixanta. Amb un pastís econòmic creixent, una població en expansió, un procés d'integració ben definit i amb l'enemic oficial a l'altre costat de la porta vigilat per l'OTAN, l'Europa democràtica va bastir un model social basat en la progressivitat fiscal, la protecció generalitzada enfront de la malaltia, la vellesa, l'atur i l'educació obligatòria i gratuïta. És el fruit d'un pacte social i polític molt determinat per l'inevitable pes de la història.

A l'altre costat de l'Atlàntic, els Estats Units van contribuir a la defensa militar del bloc occidental mitjançant una tecnologia que no els va anar gens malament des del punt de vista de la modernització i productivitat de la indústria i dels serveis. La NASA i el fet que un home arribés a la Lluna eren el reflex d'una manera molt determinada d'entendre l'Estat i la iniciativa privada. Els monopolis eren els dolents de la pel·lícula. La inversió estrangera directa i les bases militars nord-americanes una "demostració" del nou imperialisme. El "capitalisme monopolista d'Estat" la frase preferida pels crítics del sistema. Què lluny sembla tot això!

És veritat que els hereus de la política del "New Deal" i de la "Social Security Act" de 1935 del president Roosevelt van acabar posant en marxa el Medicare i el Medicaid el 1965, però la despesa pública social molt menor respecte a la UE ha continuat essent una característica essencial i encara pot disminuir més: institucions tan prestigioses com el Council of Economic Advisers¹ han anunciat fa poc la "propera" fallida el 2044 del Sistema de Seguretat Social² sense presentar alternatives.

El final d'un període i d'un equilibri ▶ Des de la crisi del dòlar de 1971 fins a la unificació alemanya el 1990 les economies de mercat es van haver d'empassar la destrucció parcial del sistema econòmic de Bretton Woods, el final de la guerra del Vietnam, uns amplis moviments de reestructuració industrial, almenys dues crisis energètiques molt profundes, crisis financeres internacionals més que preocupants, l'aparició del Pacífic com una zona econòmica central, la primera onada generalitzada de les noves tecnologies i la influència del *thatcherisme* britànic. Res de tot això, però, va fer trontollar l'Estat del benestar europeu³.

Fóra absurd, però, desconèixer –amb la perspectiva que ens donen els anys transcorreguts– la força dels moviments que acabem d'apuntar. Emfàticament podríem dir que el segle XXI va començar el 1990. La coincidència de tres factors essencials: la desaparició del bloc soviètic, la disminució del paper de l'Estat i l'ús generalitzat de les noves tecnologies és el que ens permetrà parlar de globalització com la porta d'entrada al nou segle.

La més que evident polisèmia del mot globalització començà a ser un factor incòmode per a la construcció europea. La unificació alemanya (i l'equiparació un a un del marcs de l'antiga República Popular Alemanya al Deutch Mark de la fins aleshores República Federal d'Alemanya) un procés difícil d'assimilar. La massiva petició d'entrada a la UE dels països procedents del bloc soviètic, un maldecap resolt amb l'ampliació per manca d'una alternativa políticament correcta. El to de les discussions al voltant de la "porta comunitària" de l'ampliació (el Tractat de Niça) ja va preannunciar les dificultats que es projectaven sobre el vell continent.

La manca de model i la dificultat de pretendre tenir-ne un de sol ▶ La llibertat de circulació de capitals, la desregulació, la immigració, el tipus de canvi lliure, la competitivitat, etc. són fets o valors bàsics que informen tant la societat dels Estats Units com l'europea.

No creiem que amb 25 països que formen part de la UE es pugui parlar fàcilment d'un sol model europeu. Quan es va "vendre" el projecte de Constitució Europea molts estats ho van fer com si es tractés d'una beguda refrescant. O com si fos la manera de defensar un estil de vida diferent. Aquest va ser un greu error. En comptes d'explicar la Constitució com un marc en què poden conviure diverses maneres d'entendre la realitat econòmica i social (per això hi ha diversos partits al Parlament Europeu!) i diverses maneres d'entendre els problemes de creació i distribució de la riquesa, els diferents partits polítics van projectar la manca d'anàlisi o les visions partidistes a curt termini sobre la Constitució. No van entendre aquesta com el camp on es juga el partit de futbol entre la dreta i l'esquerra, per dir-ho d'una manera molt simple. No estaven interessats en saber si les línies que delimitaven el camp eren o no tortes o si el camp presentava desnivells inapropiats per a un joc net. Van agafar la fusta o el ferro de les porteries i les van fer servir com a armes electorals locals. Van destruir el terreny de joc perquè no sabien exactament quin partit havien de jugar⁴.

No sembla que l'explicació sigui fruit de la predominant visió a curt termini. Més aviat sembla la conseqüència de la manca de reflexió, d'ideologia i fins i tot de capacitat per assimilar i explicar fenòmens que a tots, polítics o no, ens costa moltíssim d'analitzar perquè ens resistim a acceptar el canvi, sobretot si estem en una posició de privilegi.

El problema dels nous models partint del model convencional actual ▶ Com ja hem assenyalat, la salut, les pensions, l'assegurança contra l'atur o l'educació, han estat drets pagats o subvencionats pels estats i han constituït els pilars tradicionals del que anomenen model europeu, als quals es van afegir –de forma generalitzada els darrers 20 anys del segle passat– els principis del desenvolupament sostenible i la no discriminació per raó de sexe. També, a la vista dels resultats, podríem afegir a la llista una sobreprotecció relativa a les activitats agrícoles si tenim en compte com de doloroses van ser determinades reestructuracions industrials ara fa trenta anys.

Poca gent, però, a les darreries del segle XX comptava amb l'embranzida que prendrien els intercanvis internacionals de mercaderies i sobretot de capitals i les noves migracions, aquesta vegada no entre països i regions de l'Europa més occidental (o procedents d'ex colònies) sinó la provinent d'Àfrica i de l'Europa de l'Est i de més enllà, com a conseqüència doble del brutal diferencial de nivell de vida entre zones econòmiques o del no menys brutal diferencial d'índex de natalitat⁵.

Malgrat les successives ampliacions de la UE, l'aparició arreu de les mercaderies i serveis de l'Índia o de la Xina o les noves onades d'immigrants, el moll de l'os de l'Estat del benestar encara és viu com ho demostra el fet que la mitjana de la ratio entre ingressos tributaris i PIB encara gira entorn del 40% a la vella Europa, mentre els Estats Units i el Japó es queden en el 25%, diferències que es mantenen si comparem la despesa pública social en relació amb el PIB.

Tenim, doncs, encara els recursos suficients per a sostenir el model convencional. Arreu d'Europa, però, es discuteix el perill de la seva desaparició. Què és el que ha fet sonar l'alarma?

Sembla que el primer factor és precisament la tossuda repetició que determinats beneficis considerats com a intocables poden desaparèixer dintre de pocs anys. El cas més conegut és el de les pensions. S'argumenta que la proporció de població dependent (la suma de les persones més joves i més grans) ja ha augmentat i encara augmentarà més en el futur com a conseqüència de la davallada demogràfica; en conseqüència, la càrrega de les pensions es tornarà insuportable des del punt de vista del seu finançament. Les crides a què la població s'animi a dedicar una part substancial dels seus salaris a la participació en plans privats de pensions és una realitat saludada amb entusiasme pel sistema financer.

Un altre concepte màgic i d'utilització universal és la "flexibilització", sobretot aplicada a la disminució en quantitat o qualitat de determinades polítiques socials.

La qüestió més preocupant és que l'actual manca de creixement a Europa –creixement que com ja hem dit va ser un factor decisiu per bastir l'Estat del benestar– no proporciona prou llocs de treball estables ni una ocupació de qualitat que es correspongui amb les despeses reals a què ha de fer front la joventut actual, moltes vegades "protegida" no tant per l'Estat del benestar, com pel nucli familiar del qual procedeixen i del qual no es poden independitzar. Seran aquests joves sense llar pròpia i amb treballs precaris els que s'hauran de pagar els fons privats de pensions? Ho serà la població immigrada?

Ja ens podem imaginar que per respondre a aquestes qüestions és molt difícil fer abstracció dels diferents models sociopolítics. Repetint mecànicament que volem preservar "el model social europeu" no avançarem gaire. Examinem alguna de les "sortides" més citades.

El creixement del pastís com a pas previ a la discussió per al seu repartiment ▶ La, diguem-ne, "posició" de les institucions de la UE és molt difícil de resumir. És un conjunt de proposicions i estudis que van des de l'anàlisi de les conseqüències de la globalització fins a la coneguda "Agenda de Lisboa"⁶. Aquesta posa

molt més l'èmfasi en un model de creixement que "atrapí" el creixement dels Estats Units que no pas en la reforma de l'Estat del benestar. Tot i així aquest famós document aprovat l'any 2000 ha resultat ser en bona mesura un brindis al sol.

Tant l'informe citat, com la cantarella habitual de nombrosos polítics, repeteixen una i mil vegades que ens cal una "societat del coneixement" amb llocs de treball de qualitat i sense exclusió social i respectuosa amb el medi ambient. Qui s'atreveria a desitjar una cosa diferent?

Programes tan ambiciosos i sobretot amb tan poc compromís real corren el risc de no acabar bé. L'informe Kok⁷, encarregat quatre anys més tard precisament per saber com avançava l'esmentada agenda, alerta sobre el possible fracàs d'aquest "model general" i fa una crida per tal que els Estats Membres de la UE actuïn de forma conjunta. I aquí ve la part més difícil del cas que ens ocupa .

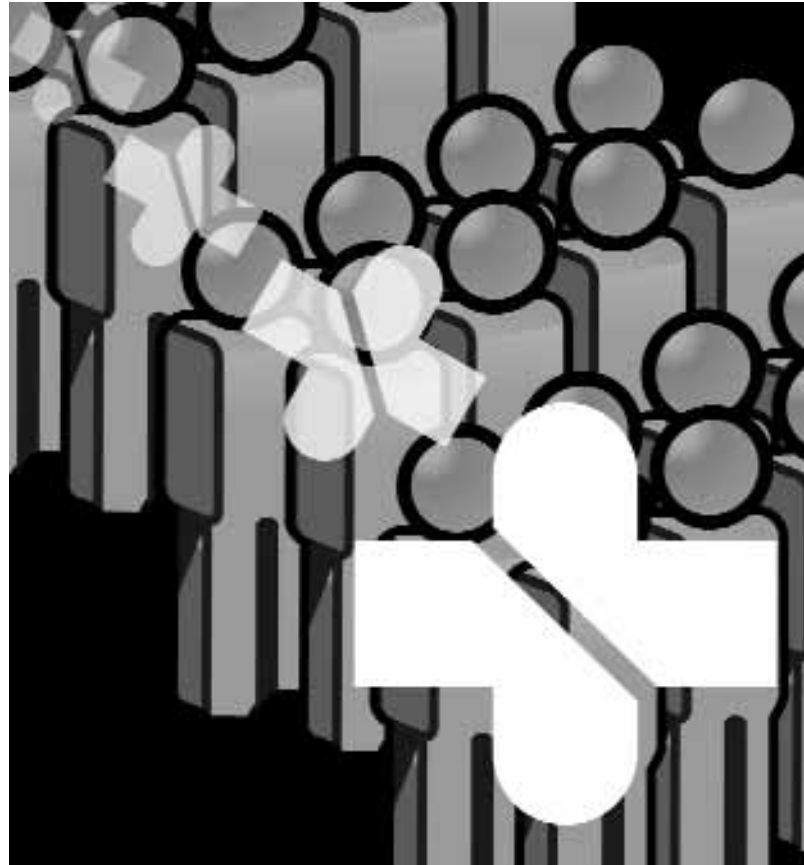
El model europeu enfront dels models polítics diferenciats ▶ Al final sembla que la qüestió fonamental de l'actual procés d'integració europea amb 25 països membres més i quatre candidats (dos més avançats, Romania i Bulgària, i dos més endarrerits, Croàcia i Turquia) és la següent: és imprescindible –o no– trobar i sobretot aplicar una nova estratègia conjunta que respongui als objectius de l'Agenda de Lisboa? Cal ser menys ambicions i deixar a cada Estat l'adequació de l'Estat del benestar?

Ja hem assenyalat que els documents preparats per la Comissió Europea semblen anar en la línia de "o ens salvem conjuntament o no ens en sortirem". L'actitud, però, dels governs dels estats de la UE i les mateixes discussions al voltant del projecte de Constitució Europea semblen allunyar-se d'aquest enfocament.

La posició excepcional del Regne Unit en la qüestió del pressupost comunitari, la distorsionant política agrícola comunitària, les tensions financeres entre territoris a l'interior d'Alemanya, Itàlia o Espanya, les enormes dificultats per aprovar les perspectives financeres d'aquesta nova UE ampliada són obstacles formidables per aprofundir en les reformes conjuntes.

Una part important de la població, cansada d'un "model europeu" desgastat per la manca de concreció i la manca de voluntat política per dur-lo a terme, comença a mobilitzar-se de forma significativa. Si les forces polítiques tradicionals han utilitzat la bandera d'Europa per amagar la inconsistència o la debilitat de les seves propostes, no és gens estrany que temes com l'Agenda de Lisboa es considerin patrimoni exclusiu d'unes elits i que l'esmentada agenda sigui una perfecta desconeguda per a la immensa majoria dels ciutadans europeus. Aquests pateixen dia a dia l'angoixa d'unes advertències que els parlen de com poden perdre la "xarxa de seguretat" en què encara viuen, o els primers intents de retallar beneficis socials que fins ara es consideraven garantits.

El Partit Socialista Europeu ha trobat un "model d'èxit" en el model escandinau, "que combina la competitivitat econòmica amb un sòlid sistema de benestar social i rigoroses normes en matèria ambiental"⁸. Per dir-ho brutalment seria com la continuació de l'Estat del benestar gràcies a l'existència d'empreses com Nokia o Ericsson que a més no contaminen. Si repassem

mentalment els 10 nous països que han accedit a la UE o determinades regions del sud d'Europa veurem com és de difícil generalitzar aquest model.

El Grup del Partit Popular Europeu i Demòcrates Europeus afirma que "l'eix principal del model econòmic del PPE-DE és el principi de la reducció d'impostos, ja que tots els partits de centre-dreta aspiren a crear riquesa en l'economia i a fomentar la iniciativa privada. Uns impostos elevats suposen una càrrega pesada per al sector privat i suposen una intervenció més gran de l'Estat en les qüestions econòmiques en detriment de l'esperit empresarial"⁹. Sembla plausible dubtar també d'aquest model en vista dels fenòmens creixents d'exclusió social o els creixents problemes de la immigració, d'altra banda imprescindible per a la bona marxa de la vella Europa.

Unes consideracions finals ▶ La globalització, l'ampliació de la UE i el perill de no poder reformar a curt termini les institucions europees són reptes formidables per a una Europa que malda entre les propostes de solucions a escala europea i la temptació de "renacionalitzar" determinats problemes econòmics i socials. El fet de no ser com els Estats Units, nació en què està molt clar què fa cada nivell d'administració i de govern, i el fet que la parau-la federal aplicada a Europa és considerada tabú per part d'alguns països, complica de forma extraordinària el fet de trobar un model operatiu. Les accions de signe molt diferent es multipliquen. La població belga es manifesta contra una possible retallada de les pensions, mentre els alemanys protesten contra les reformes socials d'un Govern socialdemòcrata i els francesos fan el mateix enfront d'un Govern de signe oposat. Tot per combatre els efectes negatius de la globalització i aprofitar-ne els avantatges.

Quan s'escriuen aquestes línies està a punt de començar una cimera informal europea convocada per la Presidència britànica de la UE precisament sobre el model social europeu enfront de la globalització. En els documents preparatoris la Comissió Europea –que qualifica el model europeu, de forma clàssica, com “economia social de mercat”– proposa la creació d'un nou fons per poder ajustar-se a la globalització i fer front a les tan temudes deslocalitzacions.

Els ciutadans europeus es mereixen més iniciatives concretes. Els diferents grups parlamentaris europeus han d'ajudar a redactar programes a mig termini en què s'insereixin de forma comprensible les passes concretes que cal donar a curt termini. Si això no es fa, el descontentament de la població anirà en augment i la integració econòmica es veurà com l'eina efectiva per desmantellar l'Estat del benestar actual.

Serà molt difícil que el model social europeu vagi més enllà de ser un mínim comú denominador del que és possible mantenir com Estat del benestar en un món globalitzat. Els països no es mouen políticament de forma sincrònica i, en conseqüència, sense un veritable i molt poc probable Govern europeu han de coexistir diferents maneres d'entendre la creació i distribució de la riquesa de les nacions.

Dèiem al començament que no hi ha res més pràctic que una bona teoria. Sense una bona teoria sobre el significat dels models socials europeus és impossible avançar de forma sostinguda en l'aprofundiment de la integració i en una ampliació de la UE molt complexa.

És preocupant que demanem a la UE que sigui el marc d'una solidaritat i cohesió aprofundida quan dintre de les fronteres dels nostres respectius països encara ens barallem per les quotes de solidaritat que cadascú ha d'aportar al conjunt de l'Estat.

La sana competència entre diferents models estatals socioeconòmics clarament explicats i compatibles amb l'existència d'un nivell comú acceptable –i per tant gens espectacular– de cohesió i solidaritat a escala de tota la Unió potser és, de moment, l'única sortida possible. ■

Notes ▶

1. Council Of Economic Advisers: Three Questions About Social Security (4 de febrer de 2005)
2. Per saber què ha estat i què és la Seguretat Social dels Estats Units vegeu:
www.ssa.gov/history/history.html
3. Fins i tot els llargs anys de Margaret Thatcher com a primera ministra (1979-1990) no van poder acabar amb el sòlid sistema de salut públic anglès per més que la “dama de ferro” volgués aplicar a Europa allò que Ronald Reagan intentava imposar als Estats Units: la visió de l'economia des del cantó de l'oferta i la disminució del paper de l'Estat, com també la desregulació i privatització de moltes activitats (fets que –cal dir-ho– ja van començar en l'època del president Carter).
4. Només cal repassar la campanya francesa a favor del sí o del no per veure com el que s'estava discutint era el model de societat... francès, no l'europeu.
5. Els moviments neofeixistes d'alguns països europeus com França o Alemanya van ser un primer avís molt preocupant de les dificultats d'encaixar l'acceleració de la història per part d'unes estructures estatals sotmeses a una obertura real de les economies nacionals.
6. <http://europa.eu.int/growthandjobs>
7. europa.eu.int/growthandjobs/pdf/kok_report_es.pdf
8. www.socialistgroup.org
9. www.epp-ed.org/home/en/default.asp

Referències bibliogràfiques ▶

- COMISSIÓ EUROPEA. “European values in the globalised world” Contribution of the Commission to the October Meeting of Heads of State and Government COM(2005) 525 final. Brussel·les, 20.10.2005
- COMISSIÓ EUROPEA. European social statistics; Social protection Expenditure and receipts. Data 1994–2002. Brussel·les, 2005.
- RICARD-NIHOUL, Gaëtane. “Le “non” français du 29 mai 2005: comprendre, agir”. *Études et Recherches*. No 44. París: Notre Europe. (octubre 2005).
- UK PRESIDENCY OF THE EU 2005. Informal meeting of Heads of State or Government –Discussion papers. www.eu2005.gov.uk 27 d'octubre de 2005.

DCIDOB 95. Construcció Europea.

Turquia i els límits de la construcció Europea. Reflexions al voltant de la geografia, la identitat i el model d'Europa.

Eduard Soler i Lecha

TURQUIA I ELS LÍMITS DE LA CONSTRUCCIÓ EUROPEA

REFLEXIONS AL VOLTANT DE LA GEOGRAFIA, LA IDENTITAT I EL MODEL D'EUROPA

Eduard Soler i Lecha Coordinador del Programa Mediterrània, Fundació CIDOB

Els successius rebuigs dels votants francesos i holandesos en els referèndums de l'estiu de 2005 per aprovar el Tractat pel qual s'estableix una Constitució per a Europa van posar en evidència el descontentament d'una part important de l'opinió pública sobre la manera com s'està duent a terme la construcció europea. En un primer moment, un gran nombre d'analistes van suggerir que la promesa d'obrir negociacions amb Turquia hauria estat un dels factors principals que haurien inclinat la balança cap al cantó negatiu. Segons ells, la decisió d'obrir negociacions tot i saber que bona part de l'opinió pública s'hi oposava (en particular a França) hauria estat una mostra més d'una Europa construïda des de les elits. Enquestes posteriors demostrarien, però, que només un 6% dels francesos i un 3% dels holandesos que s'havien inclinat pel "no" al Tractat ho havien fet per la qüestió turca¹.

Tot i que aquestes dades indiquen que potser tendim a exagerar l'interès que desperta la qüestió turca en alguns països europeus, no hem d'oblidar que els darrers anys ha esdevingut un dels temes estrella en les discussions sobre el futur d'Europa i que ho continuarà sent a partir d'ara. Això és així perquè la polèmica sobre Turquia no es circumscriu a la conveniència d'integrar Turquia a la Unió Europea sinó que forma part de debats més amplis.

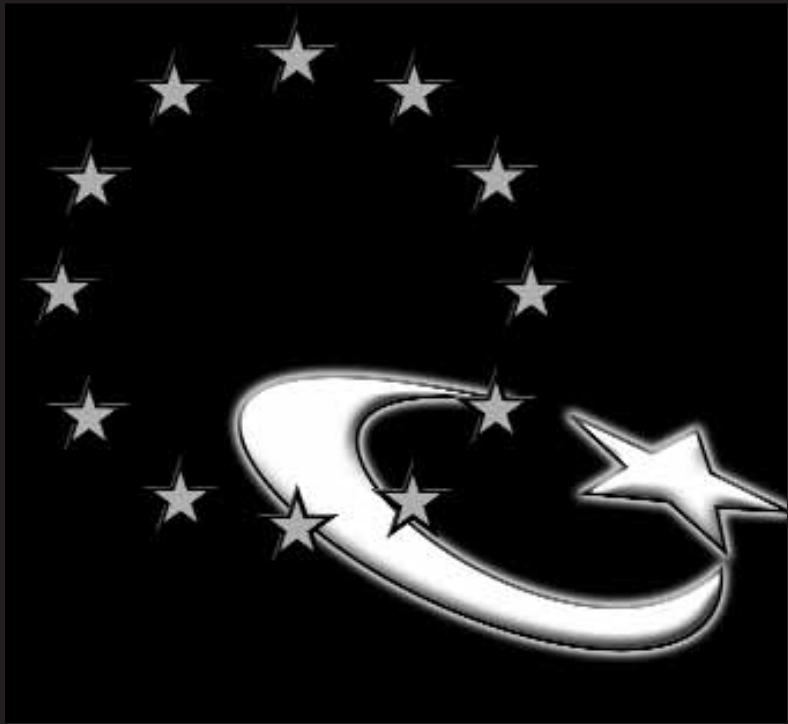
Quan Valéry Giscard d'Estaing, en una entrevista a *Le Monde* el novembre de 2002, es pronuncià en contra de l'adhesió turca argumentant, d'una banda, que no era un Estat europeu ja que un 95% del territori (inclosa la capital) es troba al continent asiàtic per no parlar de les grans diferències culturals amb la resta d'Europa i, de l'altra, que suposaria la dilució del projecte de construcció europea, posava sobre la taula les grans línies del debat actual. Giscard d'Estaing, com la resta de polemistes, ja sigui a favor o en contra, s'interroguen sobre els límits de la construcció europea. Uns límits geogràfics, és a dir, fins on s'ha d'estendre la Unió Europea però també uns límits funcionals: què pot o què ha de fer la UE.

On s'aturen les fronteres d'Europa? ► L'article 49 del Tractat de la Unió Europea especifica que la Unió està oberta a "qualsevol Estat europeu" que respecti els principis establerts. En virtut d'aquesta consideració es va rebutjar, l'any 1987, la sol·licitud del Marroc per adherir-se a la llavors Comunitat Econòmica Europea (CEE). El Marroc, en tant que Estat africà, no podia esdevenir membre de la Comunitat. Per contra, en el preàmbul i en l'articulat de l'acord d'associació firmat amb Turquia a Ankara l'any 1963, s'especificà la possibilitat que en el futur Turquia pogués adherir-se a la CEE. És més, quan Turquia va sol·licitar l'adhesió, també l'any 1987, la resposta de la CEE no va ser el rebuig, com va fer cap a Rabat, sinó l'ajornament fins al moment en què ambdues parts estiguessin preparades. Ha estat, doncs, la mateixa UE qui ha avalat l'europeïtat de Turquia. Tot i això no és gens inusual escoltar declaracions com les de Giscard d'Estaing en què els detractors de l'adhesió turca diuen fonamentar el seu rebuig en el fet que Turquia és un país asiàtic.

En aquest cas, com en episodis històrics anteriors, la geografia es converteix en un pretext i dista molt de ser una "ciència dura", un criteri objectiu. Si bé les fronteres d'Europa cap al nord, cap a l'oest i cap al sud estan clarament delimitades per oceans i mars, els seus límits orientals són subjectius, indeterminats i mòbils. No estem parlant, doncs, de fronteres naturals sinó de fronteres polítiques, ja que el Bòsfor, amb menys d'un quilòmetre d'amplitud, dos ponts i aviat una línia de metro, difícilment pot concebre's com a tal. L'adhesió, l'any 2004, de Xipre és un factor addicional que encara invalida més una negativa a Turquia per motius geogràfics, ja que l'illa es troba a uns 100 quilòmetres de la costa de Síria i vuit cops més distant de la Grècia continental.

Ben diferent és que es vulguin fixar els límits del que ha d'abastar la construcció europea. Hom pot pronunciar-se sobre la conveniència que Turquia quedi dins o fora d'aquest projecte, però la utilització de l'argument geogràfic amaga raons d'indole diversa, vinculades a diferents concepcions d'Europa. D'ara endavant observarem com l'oposició o el suport a la can-

didatura turca estan estretament lligats, entre d'altres, a una determinada visió de la identitat europea, al grau de confiança en la capacitat d'absorció de la UE i a models diferents d'Europa.

Sobre què bastim la identitat europea? ▶ Turquia convida a interrogar-se sobre quins elements es construeix la identitat europea. Per alguns és una herència històrica i cultural el que ha forjat, amb el pas dels segles, un sentiment d'uropeïtat. En altres paraules, d'uropeu se n'és o no se n'és però no en pots esdevenir. Per d'altres, la identitat europea es basa en principis de caràcter universal, és una identitat política i oberta en contínua evolució.

Aquells que creuen que Europa s'ha d'assentar sobre una herència històrica i sobre uns trets culturals compartits són els que més dificultats tenen a concebre Turquia com a membre de la UE. Aquí hi trobaríem una part de la democràcia cristiana i un dels exemples més clars seria el de l'antic canceller alemany Helmut Kohl qui, en privat, no s'amagava de dir que Europa s'aturava allà on s'aturaven els campanars. En efecte, l'element religiós té un paper fonamental en aquest tipus d'argumentació. No és per casualitat que, tot i amb excepcions notables com la del Partit Popular espanyol, aquells que van defensar la inclusió d'una menció a les arrels cristianes en el Tractat Constitucional són els mateixos que s'han oposat a una eventual adhesió de Turquia a la UE. Ara bé, tot i ésser minoritaris, hi ha alguns defensors de l'adhesió turca que també han recorregut a arguments de caràcter històric, cultural i, fins i tot, religiós. N'hi ha qui recorda el passat hel·lenístic de Turquia, que fou bressol del cristianisme, o que des del Tractat de París de 1856 es considerarà l'Imperi Otomà com a partícip en el concert de nacions europees. Alguns assenyalen, també, que una part important de la seva població és d'origen balcànic i que existeix una continuïtat en els costums i la gastronomia amb els països de l'Europa mediterrània. No obstant això, el recurs a aquestes consideracions respon més a un intent per

intentar desmuntar els arguments culturalistes dels opositors a l'adhesió que no pas a uns arguments genuïns per defensar-la.

Per contra, la concepció d'identitat europea que defensen la immensa majoria de partidaris de la integració de Turquia defuig les consideracions històriques, religioses i culturals per situar-se en el terreny dels valors i dels principis. Turquia podria formar part d'una identitat europea perquè aquesta es basaria en la defensa de la democràcia, la llibertat, el pluralisme, els drets de les minories i un cert concepte d'Estat del benestar. Ens situem, doncs, en el marc d'un projecte polític la identitat del qual estaria en contínua evolució, fruit dels canvis que es produeixen en el mapa humà del continent i fruit d'uns principis que evolucionen i s'adapten a un context global canviant. Des d'aquest tipus de posicionament, és molt més fàcil incloure Turquia en el projecte de construcció europea, especialment quan aquest país ha dut a terme, sobretot a partir de l'any 2002, un procés de reformes polítiques sense precedents. A més a més, durant els darrers anys s'observa una tendència interessant. Aquells que, com els Verds i altres sectors d'esquerra, s'havien oposat tradicionalment a un major acostament d'Europa a Turquia com a protesta pels dèficits democràtics i les violacions als drets humans en aquest país, són els que ara defensen amb més entusiasme la seva adhesió. Per contra, aquells que al seu dia van ésser menys estrictes (vegeu la CDU alemanya) s'oposen avui a l'adhesió d'una Turquia molt més democràtica, invocant les mancances que encara romanen. Per a alguns, això no és més que una manera d'amagar els motius reals del rebuig.

Què pot absorbir la construcció europea? ▶ Amb independència de si Turquia forma o pot formar part de la identitat europea, un dels principals temes de discussió és si la UE està preparada per absorbir la integració de Turquia sense malmetre l'estructura i el funcionament de la Unió. Ens situem en l'eterna controvèrsia entre "ampliació" i "aprofundiment", és a dir, en el debat de si es pot seguir ampliant la UE sense haver arribat abans a quotes més altes d'integració política i econòmica. Aquestes discussions són especialment vives tenint en compte que la UE tot just acaba de concloure l'ampliació més gran de la seva història (deu països que suposen una població addicional de prop de 80 milions de persones, però amb un diferencial de riquesa notable amb la resta de la UE). Cal aturar-se un moment, es pregunten alguns, abans d'emprendre noves aventures?

L'adhesió turca no serà una adhesió qualsevol. Amb més de 70 milions d'habitants, amb una renda que se situa en el 28% de la mitjana comunitària i amb unes disparitats regionals sense comparació a la UE, molts dubten que la UE estigui preparada per assumir el

repte. A aquests temors, altres contraposaran el fet que Turquia compta amb una classe empresarial dinàmica, que les xifres macroeconòmiques indiquen una progressió excel·lent i que la perspectiva d'adhesió suposarà un revulsiu transformador que aconseguirà acostar Turquia als estàndards europeus. Per tal de tenir una visió objectiva de quines podrien ser les conseqüències de l'adhesió, el Parlament Europeu va sol·licitar a la Comissió un informe sobre l'impacte a les principals polítiques de la UE. Aquest text, presentat l'octubre de 2004, només va poder caure en una volguda ambigüïtat². La incertesa sobre l'evolució de Turquia, de la UE i del context internacional fa extremadament arriscat predir la magnitud d'aquest impacte quan ni tan sols coneixem la data en què es podria produir l'adhesió.

Un dels casos que exemplifica aquesta necessària ambigüïtat a l'hora de fer qualsevol estimació dels efectes de l'adhesió turca és la Política Agrícola Comuna (PAC). En primer lloc, perquè la PAC és una política qüestionada i perquè contínuament s'està parlant de la seva reforma necessària. En segon lloc, perquè el sector agrari turc està en plena transformació i és difícil saber quina serà la competitivitat i el volum de l'agricultura turca en el moment de l'adhesió. I, en tercer lloc, perquè tampoc no sabem quan participarà Turquia de la PAC ja que, probablement, s'establiran llargs períodes transitoris i, fins i tot, derogacions permanents. Per tant, els càlculs alarmistes de l'antic comissari d'agricultura, Franz Fischler, o les estimacions més benèvols d'alguns *think-tanks* europeus són, en bona mesura, indicatives del grau de confiança en la capacitat de transformació de Turquia i alhora reflex d'un *parti pris*, d'una simpatia o d'una animadversió envers les demandes turques³.

Quin model d'UE? ▶ Hi ha dues grans fractures o clivelles pel que fa al model d'Europa. Una és la que enfronta federalistes i intergovernamentalistes, pel que fa a com governar la UE. Una altra, restringida a la política exterior, contraposa aquells que volen una Europa que actuï com un actor internacional amb una veu única i cada cop més autònoma dels Estats Units i aquells que consideren que és en el marc de l'Aliança Atlàntica on es poden fer valer els interessos europeus a escala global. Debate sobre Turquia ens trasllada, es vulgui o no, a aquests dos debats més amplis.

Des d'una perspectiva federal, la integració de Turquia pot plantejar alguns dubtes al voltant de la capacitat d'aquest país, impregnat d'una forta tradició centralista i estatalista, a cedir sobirania cap a les institucions europees. Això no treu que figures federalistes de renom com el ministre d'Afers Estrangers alemany, Joschka Fischer, siguin partidaris fervents de l'adhesió de Turquia, mentre que intergovernamentalistes radicals, com el sobiranista francès Philippe de Villiers, sobresurten entre els seus detractors més aferrissats⁴. De forma semblant, si bé Turquia ha estat sovint presentada com un cavall de Troia dels Estats Units a Europa, atlantistes convençuts com Angela Merkel o Nicolas Sarkozy s'oposen frontalment a la seva adhesió, mentre que els verds europeus o els

socialistes espanyols, poc propers a l'atlantisme, donen suport a la vocació europea de Turquia. En poques paraules, el model d'Europa, en la seva dimensió interior i exterior, no determina una postura envers la candidatura turca. El que sí fa, però, és condicionar el tipus d'argument que s'utilitzarà per defensar-la o atacar-la.

Hi ha encara un tercer debat que contraposa els partidaris d'una Europa uniforme i els partidaris d'una Europa de geometries variables. En altres paraules: una Europa Westfaliana i una Europa neomedieval⁵. En el primer cas estariem parlant d'una Europa que s'acostaria progressivament al model d'un Estat convencional, en què les polítiques s'aplicarien a tot el territori i les institucions regirien també sobre tots els membres de la UE. El segon cas, però, ens trasllada a un model nou, en què hi podria haver cercles concèntrics, nuclis durs, fronteres difuses i polítiques que només s'implementarien en un grup d'estats o en què podrien participar estats exteriors a la UE. La tendència actual de la construcció europea combina factors dels dos models. D'una banda, es vol adoptar un Tractat Constitucional i una Carta de Drets Fonamentals, però alhora s'adopten mecanismes d'*opting-out* i cooperacions reforçades en diversos àmbits. Al mateix temps, es posa en marxa una política de veïnatge que aspira a compartir-ho tot amb els veïns excepte les institucions. La qüestió turca s'insereix perfectament en aquest debat. Els detractors proposen crear un "partenariat privilegiat", una espècie de limbe entre l'adhesió i la mera associació, mentre que els partidaris assenyalen, per calmar l'opinió pública, que a Turquia se li poden aplicar salvaguardes permanents en àmbits com l'agricultura. Curiosament, partidaris i detractors de l'adhesió turca es retroben en l'escenari de l'Europa de geometries variables. El que els diferencia és el lloc que reserven a Turquia en aquest marc i, concretament, si té dret a formar part d'unes institucions europees en les quals, donada la seva població, gaudiria d'un pes determinant.

Apunts finals ▶ El debat sobre l'adhesió turca, inevitablement lligat al debat sobre el model d'Europa, és de rabiosa actualitat però no per això és un fenomen nou. A títol d'exemple, quan l'any 1949 Turquia sol·licità l'adhesió a un Consell d'Europa acabat de crear, un article de *The Times* afirmava "que si l'objectiu de l'associació era unir les nacions amenaçades pel comunisme a Europa o a prop d'aquesta, ningú no tenia més raons que Turquia i Grècia per adherir-se a aquesta organització; però si l'objectiu fos el d'una major unió, llavors la qüestió seria molt més difícil; s'hauria de començar amb els països que compartissin una mateixa tradició, religió i sistema de govern"⁶.

L'uropeïtat i els beneficis i riscos de l'adhesió de Turquia continuaran sent un tema recurrent en el debat sobre la construcció europea durant tot el procés de negociacions i, fins i tot, un cop produïda l'adhesió. Tal com va ocórrer en anteriors ampliacions, és probable que hi hagi països o societats (especialment els membres fundadors) que es qüestionin sobre la conveniència d'aquesta Unió ampliada.

Aquesta hipòtesi descansa sobre el pressupòsit que les negociacions conduiran a l'adhesió, sigui en el transcurs d'una dècada o més tard. Sobre això cal ser extremadament caut. En primer lloc perquè la vida política turca no està exempta de convulsions, especialment quan es celebrin nous comicis i puguin canviar els equilibris de poder. En segon lloc, perquè la mateixa UE pot entrar en una crisi profunda si no es soluciona la qüestió pressupostària i el Tractat Constitucional. En tercer lloc, perquè els canvis polítics a Europa, especialment si un dia l'eix franco-alemany és liderat per dos afe-rrissats detractors de la candidatura de Turquia com Angela Merkel i Nicolas Sarkozy, podrien paralitzar el procés de negociacions amb Turquia. En cinquè i darrer lloc, perquè un país com França, l'opinió pública del qual té grans reserves respecte a Turquia, s'ha compromès a celebrar un referèndum abans de donar el vist-i-plau a l'adhesió d'Ankara. Les dificultats per arribar a un acord l'octubre de 2005, i donar inici formal a les negociacions, posà de manifest la validesa del que ja s'especificà al Consell Europeu de desembre de 2004: que el seu resultat no es pot garantir per endavant i que en cas de fracàs s'hauran d'estudiar els mecanismes per ancorar el país a les estructures europees⁷. ■

Notes ▶

1. Vegeu els eurobaròmetres especials realitzats i publicats després dels referèndums i que estan disponibles a: http://europa.eu.int/comm/public_opinion/index_en.htm
2. Vegeu COMISSIÓ EUROPEA, *Issues arising from Turkey's Membership Perspective*, Brussel·les, 6 d'octubre de 2004.
3. Entre la producció dels *think-tanks* europeus destaca l'atenció dedicada a Turquia per part del Center for European Policy Studies (CEPS) que va publicar una col·lecció de *working papers* sobre diferents qüestions vinculades a Turquia (*EU-Turkey Working Papers*) disponibles a la seva web (www.ceps.be). En el marc espanyol cal destacar el dossier publicat en llengua anglesa per l'Observatori de Política Exterior Europea, també disponible a la seva pàgina web (www.uab.es/iuee) titulat EU-Turkish relations dossier.
4. Vegeu FISCHER, Joschka. "Turkey's European Perspective: the German View". *Turkish Policy Quarterly*, 3(3). P. 17-21 (2004) i VILLIERS, Philippe de, *Les Turqueries du grand Mamamouchi*, Paris: Albin Michel, 2005.
5. Vegeu ZIELONKA, Jan. "How new enlarged borders will reshape the European Union". *Journal of Common Market Studies*, 39(3). P. 507-36 (2001).
6. "Union and Geography", *The Times*, 10 d'agost de 1949. Citat a ÇALIS, Saban "Turkey's integration with Europe: initial phases reconsidered" en *Perceptions, Journal of International Affairs*, 5. (2), nota 57 (2000).
7. *Conclusiones de la Presidencia del Consejo Europeo de Bruselas 16 y 17 de diciembre de 2004*, Bruselas, 17 de desembre de 2004. Punt 23.

Referències bibliogràfiques ▶

- AVCI, Gamze. "Putting the Turkish Candidacy into context". *European Foreign Affairs Review*, vol. 7, no.1 (2002). P. 91-110.
- BURDY, Jean Paul. *La Turquie, est-elle européenne?* Paris: Éditions Turquoise, 2004.
- ÇARKOGLU, Ali y RUBIN, Barry. *Turkey and the European Union, Domestic Politics, Economic Integration and International Dynamics*. Londres: Frank Cass, 2003.
- HUGHES, Kirsty. "The Political Dynamics of Turkish Accession in the EU: a European Success Story or the EU's Most Contested enlargement". *SIEPS Report*, 9/2004, Estocolm: SIEPS, 2004.
- QUAISSER, Wolfgang i WOOD, Steve. *EU member Turkey? Precondition, Consequences and Integration alternatives*. Munich: Forschungsverbund Ost- und Südoesteuropa, 2004.
- RODRÍGUEZ-AGUILERA DE PRAT, Cesáreo. "Pros y contras de Turquía en la Unión Europea". *Claves*, 142 (2005).P. 34-39.

DCIDOB 95. Construcció Europea.

Vint anys d'Espanya a la Unió Europea.
Un balanç global positiu.
Antoni Gutiérrez Díaz

VINT ANYS D'ESPANYA A LA UNIÓ EUROPEA

UN BALANÇ GLOBAL POSITIU

Antoni Gutiérrez Díaz¹ Ex vicepresident del Parlament Europeu

Aviat farà vint anys que Espanya va tornar a Europa. Geogràficament mai no hi havíem deixat de ser, és clar. Però políticament i socialment, sí. Els llargs anys de dictadura ens van mantenir apartats del procés de creació de les comunitats europees i al marge dels grans corrents polítics i socials que es van generar dins del procés, tot i que els sectors més evolucionistes dins del règim franquista havien comprès que el desenvolupament futur d'Espanya solament era possible dins del marc configurat per la Comunitat Europea. Però, malgrat l'aïllament institucional, el procés unitari europeu va influir indirectament en la difícil, lenta, tímida i insuficient obertura, i cal, doncs, no infravalorar el procés continuat de pressió que l'existència de la Comunitat Europea exercia. Un fet que feia estendre un estat d'opinió que s'expressava com un europeisme espontani i fins i tot acrític, que veia Europa com un àmbit de llibertat i benestar al qual s'aspirava.

Amb l'arribada de la democràcia, l'inici de les negociacions, el procés i la culminació de la integració d'Espanya a la Comunitat Europea es van fer amb l'assentiment esperançat tant de les forces polítiques i socials com del conjunt de la societat.

Descriure i valorar la importància de la integració d'Espanya a la Unió Europea, transcorreguts vint anys, és una tasca agraïda, complexa i, malgrat l'existència d'aspectes contradictoris, ja m'avanço a valorar de globalment positiva.

La necessitat de mirar enrere ▶ Massa sovint alguns ho obliden, i d'altres no tenen edat per recordar-ho, però l'ingrés a la Comunitat Europea va ser un dels objectius principals de l'oposició democràtica al règim franquista, encapçalada per significatives personalitats europeistes, entre les quals cal destacar Salvador de Madariaga. Fins i tot, el Partido Comunista de España (PCE) i el Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC), en reunions plenament clandestines a principis dels anys setanta, es van pronunciar a favor de l'entrada d'Espanya a la Comunitat Econòmica Europea, confrontant-se així amb tots els partits comunistes encapçalats pel de la Unió Soviètica i amb l'única excepció del Partit Comunista Italià. La integració a Europa, com ja hem dit, era per a la majoria de l'opinió pública –i ho és encara avui, com va evidenciar el referèndum sobre el projecte de Constitució– sinònim de democràcia, de llibertat, de pau i de progrés econòmic i social. No obstant això, i especialment vista des de dins, la Unió Europea travessa en aquests moments una crisi de confiança en si mateixa. Les discrepàncies sobre el camí a seguir o, el que és més greu, sobre els objectius a assolir han frenat la seva evolució natural. El “no” francès i holandès al projecte de Constitució, les tendències centrífugues generades després, les incerteses polítiques en alguns dels estats de més innegable importància i la confrontació sorgida per les diferents propostes restrictives en relació amb els recursos presupostaris i la seva distribució per a l'etapa que començarà el 2007 mantenen l'horitzó un pèl enfosquit. Però tot i així, i vista des de fora, la Unió Europea continua sent el primer espai de llibertat i pau del món, el sistema econòmic més social dels que existeixen i una eina fonamental per resoldre els greus problemes a què s'enfronten les societats modernes. És important no oblidar que l'inici del procés de creació d'aquest espai de llibertat va estar marcat per la voluntat d'assegurar la pau europea, i que la seva construcció es va començar sobre les runes i les cendres heretades de la terrible Segona Guerra Mundial.

Catalunya dins de la Unió ▶ El cert és que l'ingrés d'Espanya a la Comunitat Europea va significar per a Catalunya, però també per al conjunt d'Espanya, el retorn als orígens, la recuperació d'un element fonamental de la seva identitat. Catalunya i Espanya sempre havien estat europees, sempre s'havien sentit europees. Tornar a Europa era, doncs, tornar a casa. Aquests darrers vint anys la Unió Europea ha canviat molt, i ha passat de ser una comu-

nitat quasi exclusivament econòmica a ser una unió política, si bé encara força imperfecta. Però si molt ha canviat Europa, més ho ha fet encara Espanya, en bona part gràcies a la seva integració a les comunitats europees.

La consolidació de la democràcia, el reconeixement –primer econòmic i després polític– del paper de les regions, la permeabilització completa de les fronteres, l'intercanvi creixent de joves estudiants, treballadors i turistes són conseqüències molt importants de la nostra pertinença a la Unió Europea. Només amb això el resultat d'aquests primers vint anys ja seria clarament positiu. Però a aquest balanç cal afegir que l'àmbit que han anat configurant les successives incorporacions representa un espai econòmic que no sols repercuteix positivament en el valor i la seguretat de tots els Estats Membres, sinó que, en el seu conjunt, és un protagonista important a l'hora de contraposar-se a un món unipolar i contribuir a la regulació democràtica de la globalització.

La Comunitat, factor de democratització ▶ De fet, ben abans del seu ingrés a les comunitats, la jove democràcia espanyola va avançar d'una manera molt important en el camp de les relacions internacionals, en part com a complement lògic i indispensable del procés de democratització interior i, en part, per adequar-se millor als requeriments de la mateixa Comunitat Europea. Així, entre 1977 i 1980, Espanya va ratificar els Pactes Internacionals de Drets Civils i de Drets Econòmics i Culturals de les Nacions Unides, va ingressar al Consell d'Europa i va ratificar també la Convenció per a la Protecció dels Drets Humans i les Llibertats Fonamentals, de 1950, coneguda com a Convenció de Roma.

Repercussions de la integració ▶ L'impacte de l'ingrés d'Espanya a la Comunitat Europea no només ha estat polític. Són innegables alguns problemes concrets lligats a l'efecte de les liberalitzacions de mercats o de la competència mundial, davant dels quals sectors industrials i agrícoles van patir un impacte negatiu que es va expressar en processos de reconversió que, en alguns casos, van afectar no solament les empreses sinó també els treballadors, amb acomiadaments col·lectius acompanyats de serioses dificultats de reciclatge. No s'han de minimitzar aquests sacrificis socials, i també és necessari acceptar que les conseqüències globals des del punt de vista econòmic i social han estat també molt importants i positives per a la vida quotidiana dels espanyols.

La incorporació d'Espanya a l'actual Unió va coincidir amb un moment molt dinàmic del procés d'integració europea, fonamentalment en l'àmbit de la Unió Econòmica i Monetària (UEM). L'entrada en vigor de l'Acta Única Europea l'any 1987 i el Tractat de Maastricht el 1992 en són bona prova. Aquest darrer va permetre la posada en marxa de la UEM, amb l'objectiu d'establir una moneda i un banc central europeu únics. La fixació de criteris de convergència que havien de respectar els estats interessats en participar-hi va produir efectes importants en els pressupostos i les polítiques de despesa d'aquests països, obligats a retallar tant el dèficit com la inflació. El gener de

1999 va entrar en vigor la moneda comuna europea i, quatre mesos més tard, el Tractat d'Amsterdam.

Modernització d'Espanya i Unió Europea ▶ La integració ha ajudat a modernitzar Espanya. En primer lloc, perquè l'ingrés va suposar l'entrada en vigor de 60.000 pàgines de legislació comunitària en matèria de mercat interior, normes orientades a aconseguir l'obertura dels mercats i en molts casos (medi ambient, sanitat, disciplina fiscal, promoció de la igualtat home-dona, política social, inversions en recerca, etc.) més exigents que la legislació espanyola. L'augment espectacular dels intercanvis comercials i de la inversió estrangera són altres elements positius, com ho és també l'augment de la renda agrícola gràcies a l'especialització i la utilització de millors tècniques productives, tot i que en aquest darrer cas hauríem de descomptar el cost ambiental, perquè el medi ambient no sempre ha estat suficientment respectat malgrat les directives europees.

L'altra cara de la moneda són, com ja hem assenyalat, les duríssimes reconversions industrials que es van haver de dur a terme a finals dels anys vuitanta i principis dels noranta en els sectors siderúrgic, miner, de la construcció naval i en alguns sectors agraris.

Tot i així, des del punt de vista pressupostari, l'ingrés a la Comunitat ha estat rotundament positiu. De fet, en el període 1986-1999, Espanya va gaudir d'un saldo fiscal positiu d'uns 3.600 milions d'euros anuals en valors de 1999. Entre 1993 i 1996 l'índex de retorn dels ingressos procedents de la Unió Europea en relació amb els diners aportats per Espanya va ser de l'1,99, és a dir, que els diners que va rebre Espanya van ser el doble dels aportats per Espanya a Brussel·les. En canvi, el saldo fiscal separat de Catalunya amb la Unió Europea entre 1986 i 1999 va ser negatiu en uns 290 milions d'euros per any (un 0,31% del PIB català), xifra que després s'ha situat en una mitjana del 0,26%. En el mateix període, l'índex de retorn de Catalunya va ser del 0,67.

Pel que fa al període 2000-2005 les xifres guarden proporcions similars. Per exemple, l'any 2000 Espanya va aportar al pressupost de la Unió Europea 6.660 milions d'euros i en va rebre 10.961 milions, amb un saldo positiu de 4.301 milions d'euros. Aquest saldo es va anar incrementant posteriorment, i va arribar als 8.665 milions d'euros l'any 2003. L'ampliació de la Unió Europea ha significat lògicament una reducció d'aquest diferencial positiu. Per a l'any 2005 el saldo positiu espanyol es calcula que serà de 5.630 milions d'euros².

El fet que les dues grans partides pressupostàries de la Unió Europea siguin els ajuts regionals i l'agricultura explica fàcilment tant els números positius per al conjunt d'Espanya com els números "negatius" en el cas concret de Catalunya, més semblant al de les regions riques del nord d'Europa.

En tot cas, el balanç econòmic tampoc no es pot reduir als fluxos de capitals. Tan important o més són l'ampliació constant dels mercats, l'increment de la mobilitat dels treballadors, la millora de les infraestructures o la facilitació de les activitats empresarials transfrontereres.

Són tots aquests avantatges, tant o més que les injeccions de capital, les que han fet que el PIB espanyol s'incrementés en una mitjana del 2,6% durant el període 1988-1998 (mentre que el PIB comunitari augmentà únicament un 2%) i gairebé un 3,1% entre 1998 i 2003, un punt més que el creixement mitjà comunitari. El PIB per càpita respecte a la mitjana europea ha passat del 72,5% l'any 1988 al gairebé 86% d'enguany. Seria injust no recordar que fou el Govern espanyol encapçalat per Felipe González qui va proposar i va aconseguir que, entre els acords del Tractat de Maastricht, hi figurés el Fons de Cohesió, destinat a aquells Estats Membres en què el PIB per habitant fos inferior al 90% de la mitjana comunitària; un fons adreçat a finançar les xarxes transeuropees de transport i l'aplicació de la legislació ambiental. Aquests recursos, que han estat aplicats des de desembre de 1993, abasten el conjunt de l'Estat espanyol, fins i tot les comunitats autònomes que, com Catalunya, no eren objectius prioritaris dels fons estructurals (FEDER, FSE i FEOGA)³, per sobrepassar el 70% del PIB comunitari.

El valor polític de la integració ► Cal dir, però, que la incorporació d'Espanya a la Unió Europea no hauria de valorar-se mai en termes específicament econòmics, en el càlcul del "quant em pagues i quant et pago". Com va escriure l'actual conseller d'Economia i Finances de la Generalitat, Antoni Castells, "ser a Europa ha donat una empenta important a la transformació de Catalunya i al seu paper motor de l'economia espanyola i europea, a la vegada que ens permet posar de manifest el potencial econòmic i humà del nostre país en la construcció de l'Europa del segle XXI"⁴.

El resultat de vint anys d'integració europea és clarament positiu tant des del punt de vista polític com social, econòmic i comercial. Espanya és avui, amb tots els seus problemes i mancances, un país i una societat moderns, enfrontada per tant als grans temes del segle XXI: política d'immigració, seguretat, degradació del medi ambient, efectes de la globalització, etc.

Però no ens podem conformar amb això, ni per interès propi ni per interès solidari. La Unió Europea, malgrat tants problemes i dubtes, malgrat tanta confusió i tants interessos obscurs, ha de continuar avançant en el seu camí d'integració, allunyant-se així del perill de quedar convertida en un vast espai econòmic de cooperació sense capacitat de reacció política. La lluita pels drets humans universals o les polítiques de solidaritat efectiva no trobaran cap actor millor que una Unió Europea forta, capaç d'influir realment en el món canviant i multipolar de principis del segle XXI.

Els qui hem aconseguit tants avantatges de l'ingrés a la Unió Europea hem de ser els primers en l'esforç per culminar el seu procés de democratització i fer arribar la mateixa oportunitat a molts altres milions de ciutadans d'Europa i del món. Correspon, per tant, a Espanya i, dins d'aquesta, a Catalunya, als seus governs i a la seva societat, exercir decididament un protagonisme en aquest procés, coherents amb el fet que ens vam pronunciar mitjançant un referèndum i al Congrés dels Diputats a favor del projecte de Constitució Europea, com una clara expressió que volem i necessitem "més Europa".

Notes

1. A l'hora d'analitzar el procés, a més de l'experiència personal marcada pels dotze anys com a eurodiputat, he comptat per fer-ho amb les opinions i les aportacions de Jaume Duch, cap de la Unitat de Sala de Premsa i Publicació web del Parlament Europeu, i M. Àngels Espuny, experta i rigorosa seguidora de la política europea.

2. "Proyecto de presupuestos generales del Estado para 2005". Informe económico y financiero. Ministerio de Economía y Finanzas.

3. N. d'E.: FEDER, Fons Europeu de Desenvolupament Regional; FSE, Fons Social Europeu; FEOGA, Fons Europeu d'Orientació i de Garantia Agrícola.

4. "Política regional europea a Catalunya". www.gencat.net/economia/prec/cat/

DCIDOB 95. Construcció Europea.

Cronologia històrica

CRONOLOGIA HISTÒRICA

1951 ▶

18 d'abril: França, Alemanya, Itàlia, els Països Baixos, Bèlgica i Luxemburg (els Sis) signen el Tractat de París pel qual s'estableix la Comunitat Europea del Carbó i de l'Acer (CECA).

1952 ▶

27 de maig: Els Sis signen a París el tractat de la Comunitat Europea de Defensa.

23 de juliol: Entra en vigor el Tractat de París i comença a operar la CECA. Jean Monnet és anomenat president de l'Alta Autoritat de la CECA i Paul-Henri Spaak de l'Assemblea Comuna.

1953 ▶

7 de març: Es publica al Diari Oficial de la CECA el procediment pel qual operarà la Cort Europea de Justícia.

1954 ▶

30 d'agost: L'Assemblea Nacional francesa vota en contra del tractat de la Comunitat Europea de Defensa.

23 d'octubre: Es crea la Unió Europea Occidental (UEO).

10 de novembre: Jean Monnet dimiteix com a conseqüència del fracàs de la Comunitat Europea de Defensa.

1955 ▶

1 i 2 de juny: Els ministres d'Afers Estrangers del Sis acorden a Messina impulsar la integració econòmica.

8 de desembre: El Consell de Ministres del Consell d'Europa adopta la bandera de fons blau amb dotze estrelles.

1956 ▶

6 de maig: Paul-Henri Spaak, ministre d'Afers Estrangers de Bèlgica, presenta el projecte de comunitats europees que preveu la creació de la Comunitat Econòmica Europea (CEE) i la Comunitat de l'Energia Atòmica (Euratom).

1957 ▶

25 de març: Els Sis signen a Roma els tractats que creen la CEE i l'Euratom.

1958 ▶

1 de gener: Entren en vigor els tractats de Roma. La CEE i l'Euratom tenen seu a Brussel·les. L'Assemblea Parlamentària, amb seu a Luxemburg, i la Cort Europea de Justícia són conjuntes per a les tres comunitats (CEE, CECA, Euratom).

7 de gener: Walter Hallstein és escollit president de la Comissió de la CEE.

19 de març: Primera sessió a Estrasburg de l'Assemblea Parlamentària Europea, que substitueix a la de la CECA. Robert Schuman n'és escollit president.

13 de maig: Per primera vegada els membres de l'Assemblea Parlamentària es distribueixen per grup polític i no per nacionalitat.

3 i 11 de juliol: A la conferència d'Stresa s'estableixen les bases de la Política Agrària Comuna (PAC).

1959 ▶

20 de març: El Banc Europeu d'Inversions (BEI) atorga els seus primers préstecs.

20 i 21 de juliol: Set països de l'Organització per a la Cooperació Econòmica Europea (OCEE) –Noruega, el Regne Unit, Dinamarca, Suïssa, Suècia, Portugal i Àustria– estableixen l'As-

sociació Europea de Lliure Canvi (EFTA).

27 de setembre: Inici de negociacions per a un acord d'associació de Turquia a la CEE.

1960 ▶

3 de maig: La Convenció d'Estocolm, que estableix la creació de l'EFTA, entra en vigor.

11 de maig: El Consell adopta la regulació relativa al Fons Social Europeu. Vol promoure l'ocupació i la mobilitat geogràfica i professional dels treballadors dins de la CEE.

14 de desembre: L'OCEE es converteix en l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE).

1961 ▶

31 de juliol: Sol·licitud formal d'adhesió d'Irlanda.

9 d'agost: Sol·licitud formal d'adhesió del Regne Unit.

10 d'agost: Sol·licitud formal d'adhesió de Dinamarca.

20 de desembre: Walter Hallstein és escollit per a un segon mandat com a president de la Comissió de la CEE.

1962 ▶

14 de gener: El Consell adopta les primeres regulacions per a l'entrada en funcionament de la PAC i del Fons Europeu de Garantia Agrícola (FEOGA).

27 i 30 de març: L'Assemblea Parlamentària es converteix en Parlament Europeu.

30 d'abril: Noruega sol·licita l'ingrés a les Comunitats Europees.

1963 ▶

14 de gener: Charles de Gaulle rebutja l'ampliació.

20 de juliol: Es signa la Convenció de Yaoundé (Camerun), un acord d'associació vigent durant cinc anys entre la CE i 17 estats africans, a més de Madagascar.

1964 ▶

10 de gener: Walter Hallstein és reescollit president de la Comissió.

18 de setembre: La nova i única Comissió tindrà nou membres.

1 de desembre: Acord d'Associació CEE-Turquia.

1965 ▶

8 d'abril: Signatura del tractat pel qual es fusionen els executius de les tres comunitats (CEE, CECA, Euratom)

26 i 27 de juliol: El Consell accepta el memoràndum de la Comissió sobre el finançament de la PAC i sobre els ingressos propis de les Comunitats.

1966 ▶

1 de gener: La CEE inicia la tercera i darrera etapa de la seva transició a un mercat comú. La majoria de decisions al Consell es prendran per majoria en lloc de per unanimitat.

28 i 29 de gener: Compromís de Luxemburg. França abandona el seu bloqueig de set mesos de les reunions del Consell a causa del finançament de la PAC ("crisi de les cadires buides") a canvi de mantenir el criteri d'unanimitat en afers d'interès nacional.

1967 ▶

9 de febrer: El Consell de Ministres de la CEE aprova l'harmonització dels impostos indirectes, l'adopció del sistema de l'IVA i el primer programa de política econòmica a mig termini.

11 de maig: El Regne Unit torna a sotmetre la seva sol·licitud per incorporar-se a la CEE, que serà seguida de les d'Irlanda, Dinamarca i Noruega.

1 de juliol: Entra en vigor el tractat de fusió. Les Comunitats Europees tenen una Comissió i Consell únics.

6 de juliol: Nova Comissió, presidida per Jean Rey.

1968 ▶

1 de juliol: Entrada en vigor de la unió duanera.

1969 ▶

29 de juliol: Firma de la Segona Convenció de Yaoundé.

1 i 2 de desembre: Címera de L'Haia. Els caps d'Estat i de Govern de la CEE expressen la voluntat d'avançar cap a una unió econòmica i monetària i l'harmonització de les seves polítiques socials. Reafirmen el desig de veure ampliada la CE.

1970 ▶

22 d'abril: Firma del Tractat de Luxemburg que crea un sistema de recursos propis per a la CE (provinents dels aranzels imposats a les importacions extracomunitàries i d'una part de l'IVA).

2 de juliol: Nova Comissió presidida per Franco Maria Malfatti.

27 d'octubre: Aprovació de l'informe Davignon sobre cooperació política; reclama una sola veu en temes internacionals.

1971 ▶

22 de març: El Consell adopta el pla Werner per reforçar la cooperació econòmica dels Estats Membres.

1972 ▶

22 de gener: El Regne Unit, Dinamarca, Noruega i Irlanda signen els seus respectius tractats d'adhesió a la CE.

21 de març: Sicco Mansholt substitueix el dimissionari Malfatti al capdavant de la Comissió.

12 de setembre: Els ministres de Finances dels Deu (sis estats membres i quatre candidats) acorden la creació d'un Fons de Cooperació Monetària.

25 de setembre: Noruega rebutja en referèndum la seva incorporació a la CE.

19 i 21 d'octubre: Címera de París entre els caps d'Estat i de Govern. Es defineixen nous camps de política comunitària i s'estableix el 1980 com a data de consecució de la unió econòmica i monetària.

1973 ▶

1 de gener: El Regne Unit, Irlanda i Dinamarca s'incorporen oficialment a la CE. Entra en vigor l'Acord de Lliure Comerç de la CE amb Àustria, Suècia, Suïssa i Portugal.

6 de gener: François Xavier Ortoli president de la Comissió.

14 i 15 de desembre: Arran de la crisi energètica, a la cimera de Copenhague els Nou acorden una política energètica comuna.

1974 ▶

3 de desembre: El Consell acorda ampliar els poders pressupostaris del Parlament i crear el Tribunal de Comptes.

9 i 10 de desembre: Címera de París on s'acorda: reunir els líders dels Estats Membres tres vegades l'any en Consells Europeus; establir el Fons Europeu de Desenvolupament Regional; i aprovar l'elecció directa dels diputats del Parlament Europeu.

1975 ▶

28 de febrer: La CEE i 46 estats d'Àfrica, el Carib i el Pacífic

(ACP) signen la Convenció de Lomé, que substitueix Yaoundé.

18 de març: El Consell crea la unitat de compte europea (Ecu).

1976 ▶

12 i 13 de juliol: El Consell Europeu de Brussel·les acorda el nombre i distribució per país dels escons del Parlament Europeu. Roy Jenkins és escollit president de la Comissió.

1977 ▶

28 de març: Portugal sol·licita l'ingrés a la CE.

28 de juliol: Espanya sol·licita l'ingrés a la CE.

1978 ▶

4 i 5 de desembre: El Consell aprova el Sistema Monetari Europeu (SME) basat en l'Ecu.

1979 ▶

13 de març: Entra en funcionament el SME.

7 i 10 de juliol: Primeres eleccions al Parlament Europeu, per sufragi universal directe.

17 i 20 de juliol: Simone Veil presidenta del Parlament Europeu.

31 d'octubre: Segona Convenció CEE-ACP (Lomé II).

1981 ▶

1 de gener: Grècia es converteix en el desè membre de la CEE.

20 de gener: Nova Comissió encapçalada per Gaston Thorn.

1984 ▶

14 de febrer: El Parlament aprova el projecte de tractat per a la Unió Europea presentat pel diputat Altiero Spinelli.

14 i 17 de juny: Segones eleccions amb sufragi universal directe al Parlament Europeu.

25 i 26 de juny: Címera de Fontainebleau: els Deu pacten una compensació per al Regne Unit per reduir la seva aportació al pressupost comunitari ("xec britànic").

1985 ▶

7 de gener: Nova Comissió, encapçalada per Jacques Delors.

29 i 30 de març: S'aprova l'adhesió d'Espanya i Portugal.

14 de juny: França, Alemanya, Bèlgica, els Països Baixos i Luxemburg signen a Schengen (Luxemburg) el tractat sobre l'eliminació de controls fronterers.

28 i 29 de juny: El Consell Europeu aprova el Llibre blanc sobre el mercat interior i convoca una conferència intergovernamental (CIG) per adreçar reformes institucionals.

20 de juliol: Els bancs centrals dels Estats Membres ajusten els tipus centrals de les monedes del SME.

1986 ▶

1 de gener: Ingrés de Portugal i Espanya a la CEE.

17 i 28 de febrer: Es signa a Luxemburg i l'Haia l'Acta Única Europea, que substitueix el Tractat de Roma.

1 de maig: Les institucions europees adopten la bandera europea (fons blau i dotze estrelles).

29 de maig: Tercera Convenció CEE-ACP (Lomé III).

1987 ▶

14 d'abril: Turquia sol·licita formalment l'ingrés a la CEE.

13 de maig: El Banc d'Espanya signa un acord per a la incorporació d'Espanya al SME.

1 de juliol: L'Acta Única Europea entra en vigor.

10 de novembre: El Banc de Portugal signa un acord per a la incorporació de Portugal al SME.

1988 ▶

27 i 28 de juny: El Consell anomena un comitè per portar a terme la unió econòmica i monetària i renova el mandat de Jacques Delors.

24 d'octubre: Creació del Tribunal de Primera Instància de la CEE.

1989 ▶

12 d'abril: El Comitè Delors presenta l'informe sobre la unió econòmica i monetària. El Parlament subscriu la Declaració sobre Drets i Llibertats Fonamentals.

15-18 de juny: Eleccions al Parlament Europeu.

19 de juny: La pesseta s'incorpora al SME.

19 de setembre: Acord de cooperació econòmica amb Polònia.

9 de novembre: Caiguda del Mur de Berlín.

18 de desembre: La Comunitat i l'URSS signen un acord de cooperació econòmica i comercial.

1990 ▶

28 d'abril: El Consell Europeu extraordinari a Dublín decideix una política europea comuna respecte a la reunificació d'Alemanya i les relacions amb els països d'Europa Central i de l'Est.

7 de maig: Creació de l'Agència Europea del Medi Ambient.

29 de maig: Es signa l'acord fundacional del Banc Europeu de Reconstrucció i Desenvolupament (BERD), per fomentar la transició a l'economia de mercat dels països de l'Est.

19 de juny: Alemanya, França i Benelux signen l'acord de Schengen.

20 de juny: S'inicien les negociacions entre la CEE i l'EFTA per crear l'Espai Econòmic Europeu (EEE).

1 de juliol: Entra en vigor la primera fase de la UEM a vuit Estats Membres. S'atorga un període de transició a Espanya, Irlanda, Grècia i Portugal per adequar les seves economies.

3 d'octubre: Reunificació política d'Alemanya.

27 de novembre: Itàlia signa l'acord de Schengen.

1991 ▶

1 de setembre: Entra en vigor Lomé IV.

7 de novembre: Reducció de part del deute dels països ACP.

9 i 10 de desembre: Consell Europeu de Maastricht: acord sobre el projecte de tractat de la Unió Europea (UE).

1992 ▶

7 de febrer: Els ministres d'Afers Estrangers i de Finances signen a Maastricht el Tractat de la UE.

4 d'abril: L'escudo s'incorpora al SME.

2 de maig: Es signa l'acord sobre l'EEE a Porto.

2 de juny: Dinamarca vota contra el tractat de la UE.

6 de desembre: Suïssa vota contra l'acord que crea l'EEE.

11 i 12 de desembre: El Consell Europeu d'Edimburg ofereix condicions especials a Dinamarca (*opt-out* de la UEM) per facilitar l'aprovació del Tractat de la UE en un segon referèndum; aprova el paquet financer Delors II i acorda iniciar negociacions d'adhesió d'Àustria, Suècia i Finlàndia l'1 de gener del 1992.

1993 ▶

1 de gener: Entra en vigor el Mercat Únic Europeu.

5 d'abril: Inici negociacions d'adhesió de Noruega.

18 de maig: Dinamarca, en segon referèndum, vota a favor del Tractat de la UE.

21 i 22 de juny: Al Consell Europeu de Copenhague, s'acorda: el gener del 1995 com a data d'ingrés de Suècia, Noruega, Finlàndia i Àustria; oferir

als països d'Europa Central i de l'Est la possibilitat d'ingrés si compleixen els requisits necessaris ("criteris de Copenhague").

19 de juliol: El Consell aprova el programa TACIS per a les ex repúbliques de l'URSS.

1 de novembre: Entra en vigor el Tractat de la UE.

1994 ▶

1 de gener: En vigor la segona fase de la UEM i l'EEE.

9 i 10 de març: Primera sessió del Comitè de les Regions, creat pel tractat de Maastricht.

9-12 de juny: Eleccions al Parlament Europeu.

12 de juny: Àustria aprova en referèndum l'ingrés a la UE.

15 de juliol: Jacques Santer escollit president de la Comissió.

28 de novembre: Noruega rebutja en referèndum l'ingrés a la UE.

1995 ▶

1 de gener: Àustria, Suècia i Finlàndia entren a la UE.

26 de març: Entra en vigor l'acord de Schengen entre Alemanya, França, Portugal, Espanya i els països del Benelux.

28 d'abril: Àustria ratifica l'acord de Schengen.

27 i 28 de novembre: Conferència Euromediterrània de Barcelona.

13 de desembre: La Comissió aprova un llibre blanc sobre una política energètica per a la UE.

1996 ▶

1 de gener: Entra en vigor la unió duanera entre la UE i Turquia.

29 de març: Obertura de la CIG per a revisar el tractat de la UE.

21 i 22 de juny: Consell Europeu de Florència: defineix els objectius i l'agenda de la Conferència Intergovernamental.

14 d'octubre: El marc finlandès s'incorpora al SME.

25 de novembre: La lira italiana es reincorpora al SME.

13 i 14 de desembre: El Consell Europeu de Dublín acorda les condicions per a la introducció de la moneda única.

19 de desembre: Suècia, Finlàndia i Dinamarca signen Schengen.

1997 ▶

16 de juliol: La Comissió presenta l'Agenda 2000 per a una Europa més forta i àmplia.

2 d'octubre: Els ministres d'Afers Estrangers de la UE signen el Tractat d'Amsterdam.

1998 ▶

16 de març: El dracma grec s'incorpora al SME.

30 de març: Inici del procés d'adhesió de deu PECOS i Xipre.

3 de maig: Consell Europeu extraordinari que determina que onze Estats Membres ja poden adoptar la moneda única (euro) l'1 de gener de 1999.

1 de juny: Creació del Banc Central Europeu (BCE).

1999 ▶

1 de gener: Onze Estats Membres adopten l'euro.

15 de març: Dimissió col·lectiva de la Comissió Santer.
 24 de març: Romano Prodi president de la Comissió Europea.
 24 i 25 de març: El Consell es posa d'acord sobre l'Agenda 2000.
 1 de maig: Entra en vigor el Tractat d'Amsterdam.
 3 i 4 de juny: El Consell reforça la Política Exterior i de Seguretat Comuna (PESC) i anomena Javier Solana alt representant de la PESC i secretari general del Consell.
 10-13 de juny: Eleccions al Parlament Europeu.
 15- i 16 d'octubre: El Consell Europeu de Tampere aprova mesures relatives al dret d'asil, immigració i accés a la justícia.
 10 i 11 de desembre: El Consell acorda l'obertura de negociacions amb Eslovàquia, Letònia, Lituània, Xipre, Malta, Bulgària i Romania, i reconeix Turquia com a país candidat.

2000 ▶

14 de febrer: CIG per a la reforma institucional de la UE.
 23 i 24 de març: La cimera extraordinària de Lisboa adopta una estratègia per potenciar l'ocupació, la reforma econòmica i la cohesió social ("estratègia de Lisboa").
 23 de juny: Convenció de Cotonou, que substitueix Lomé.
 28 de setembre: Dinamarca rebutja en referèndum l'euro.
 7-9 de desembre: Consell Europeu de Niça: proclama la Carta de Drets Fonamentals de la UE i aprova el Tractat de Niça.

2001 ▶

2 de gener: Grècia entra a la zona euro.
 26 de gener: Nou tractat (Tractat de Niça) que modifica el tractat de la UE i el tractats constitutius de les Comunitats Europees.
 7 de juny: Irlanda rebutja en referèndum el Tractat de Niça.
 14 i 15 de desembre: El Consell Europeu de Laeken aprova la convocatòria d'una Convenció que conduirà a una nova CIG que reformi el funcionament institucional de la UE i fixa el final del 2002 com a data per a la conclusió de les negociacions d'adhesió amb els països candidats.

2002 ▶

1 de gener: Entra en circulació l'euro a 12 països.
 28 de febrer: Sessió inaugural de la Convenció per al Futur d'Europa.
 15 i 16 de març: El Consell Europeu de Barcelona accentua la necessitat de xarxes energètiques europees.
 23 de juliol: Expiració del tractat constitutiu de la CECA.
 19 d'octubre: Irlanda vota en un segon referèndum el Tractat de Niça.

2003 ▶

15 de gener: Primer desplegament d'una força policial de la UE a Bòsnia-Herzegovina.
 1 de febrer: En vigor el Tractat de Niça.
 8 de març: Malta vota a favor de la incorporació del país a la UE.
 14 de març: UE i OTAN signen un pacte de seguretat a Atenes.
 19 de març: El Parlament Europeu aprova l'adhesió de Polònia, Hongria, República Txeca, Eslovàquia, Estònia, Letònia, Lituània, Eslovènia, Xipre i Malta el 2004.
 16 d'abril: Es signen a Atenes els tractats d'adhesió dels deu països.
 14 de setembre: Suècia rebutja la incorporació a l'euro.
 4 d'octubre: La CIG celebrada a Roma debat el projecte de Constitució presentat per la Convenció el mes de juliol. Es fixa mitjan 2004 com a termini per a completar la Constitució.
 1 de novembre: Jean-Claude Trichet és anomenat per succeir Wim Duisenberg com a president del Banc Central Europeu (BCE).

2004 ▶

22 i 23 de març: Sessió inaugural de l'Assemblea Parlamentària Euromediterrània a Atenes.
 1 de maig: En vigor els tractats d'adhesió dels deu nous membres de la UE.
 17 i 18 de juny: S'atorga a Croàcia la condició de país candidat.
 29 de juny: La cimera de caps d'Estat i de Govern de la UE designa el primer ministre de Portugal, José Manuel Barroso, com a candidat a president de la Comissió Europea i confirma a Javier Solana en el seu càrrec.
 20 de juliol: Josep Borrell president del Parlament Europeu.
 22 de juliol: El Parlament ratifica José Manuel Barroso com a nou president de la Comissió.
 29 d'octubre: Els caps d'Estat i de Govern i els ministres d'Afers Estrangers dels Estats Membres signen el tractat que dona llum a la Constitució europea.

2005 ▶

20 de febrer: Espanya aprova en referèndum el projecte de Constitució.
 13 d'abril: El Parlament Europeu accedeix a l'ingrés de Romania i Bulgària a la UE, prevista pel gener del 2007.
 29 de maig: França rebutja en referèndum el projecte de Constitució.
 1 de juny: Els Països Baixos rebutgen en referèndum el projecte de Constitució.
 10 de juliol: Luxemburg aprova en referèndum el projecte de Constitució.
 3 d'octubre: S'obren les negociacions per l'adhesió de Turquia i es reprenen les negociacions per a l'adhesió de Croàcia.

Webs interessants per consultar

Ampliació de la UE ▶ www.europa.eu.int/pol/enlarg/index_es.htm

Banc Central Europeu ▶ www.ecb.int

Banc Europeu d'Inversions ▶ www.eib.org

Centre de Documentació Europea-UAB ▶
<http://selene.uab.es/ce-documentacio-europea>

Comissió Europea ▶ <http://europa.eu.int/comm>

Comitè de les Regions ▶ www.cor.eu.int

Comitè Econòmic i Social Europeu ▶ www.ces.eu.int

Consell Europeu ▶ <http://ue.eu.int>

Eurostat ▶ <http://epp.eurostat.cec.eu.int/>

Parlament Europeu ▶ www.europarl.eu.int

Patronat Català Pro Europa ▶ www.infoeuropa.org

Pressupostos ▶ www.europa.eu.int/pol/financ/index_es.htm

Tribunal de Comptes ▶ www.eca.eu.int

Tribunal de Justícia ▶ <http://curia.eu.int>

Unió Europea ▶ www.europa.eu.int

DCIDOB 95. Construcció Europea.

Imatges de l'Europa social i econòmica.

IMATGES DE L'EUROPA SOCIAL I ECONÒMICA

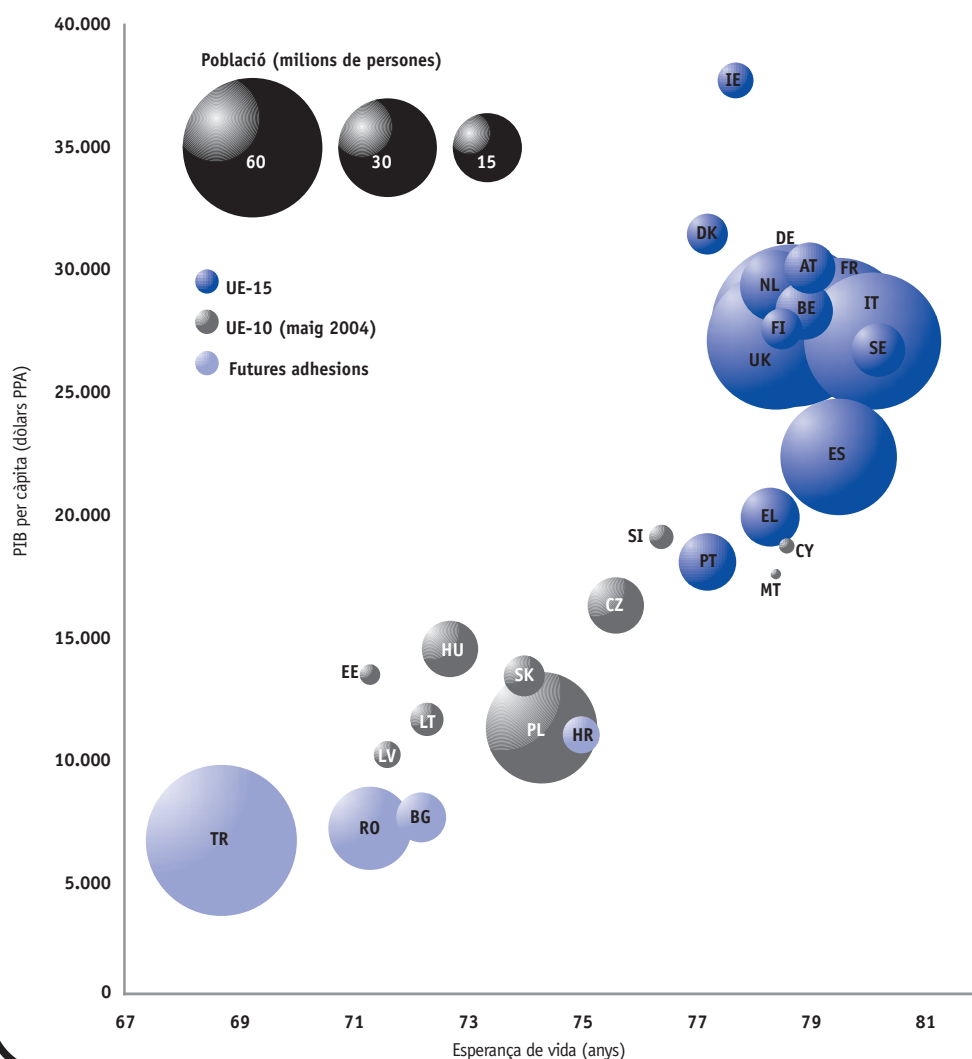
Quan es parla de la UE dels 25, o de la que previsiblement quedarà ampliada a 28 o 29, sorgeixen les comparacions entre els diferents països que la conformen. Aspectes com el volum de població, el treball, l'atur, el nivell de vida, la immigració o la dependència energètica són alguns dels paràmetres que s'utilitzen a l'hora de dibuixar aquesta gran diversitat de països que l'integren.

Aquest annex mostra, de forma gens exhaustiva, diferents imatges dels Estats Membres actuals i futurs (en aquells casos que ha estat possible) a partir de dades estadístiques, en el benentès que la informació visual aporta un valor afegit a l'exposició de les dades numèriques.

Població i desenvolupament ▶ A la figura 1 es descriu en els eixos dues de les variables (PIB per càpita en dòlars PPA i esperança de vida) que utilitza el PNUD a l'elaboració de l'Índex de Desenvolupament Humà (IDH), i el volum de població de cada país representat per la dimensió de les esferes.

No s'ha contemplat Luxemburg (amb una població de 0,5 milions d'habitants i un PIB per càpita de 62.298 dòlars) ja que la seva incorporació dificultava la visualització del gràfic a causa de l'elevat valor del PIB. De fet, a l'Informe sobre Desenvolupament Humà 2005 del PNUD se li atribueix un PIB per càpita de 40.000 dòlars a l'hora de calcular el seu IDH.

Figura 1. Població i desenvolupament (2003)

DE: Alemanya, AT: Àustria, BE: Bèlgica, DK: Dinamarca, ES: Espanya, FI: Finlàndia, FR: França, EL: Grècia, IE: Irlanda, IT: Itàlia, LU: Luxemburg, NL: Països Baixos, PT: Portugal, UK: Regne Unit, SE: Suècia, SK: Eslovàquia, SI: Eslovènia, EE: Estònia, HU: Hongria, LV: Letònia, LT: Lituània, MT: Malta, PL: Polònia, CZ: República Txeca, CY: Xipre, BG: Bulgària, HR: Croàcia, RO: Romania, TR: Turquia.

• Elaboració pròpia. Informe sobre Desenvolupament Humà, 2005. PNUD

Atur, treball i creixement econòmic ▶

La figura 2 mostra el percentatge de la població que està a l'atur respecte a la que podria treballar (població activa).

A la figura 3 es pot veure quin és el canvi produït en el creixement d'ocupació als diferents països entre els anys 2003 i 2004.

La figura 4 mostra el creixement econòmic –expressat com a creixement percentual del PIB– entre els anys 2003 i 2004.

Es mostren també els nivells d'atur, creació d'ocupació i creixement econòmic de la UE com a conjunt abans i després de la darrera ampliació.

Atur, treball i creixement econòmic (2004)

Figura 2. Atur (% de la població activa)

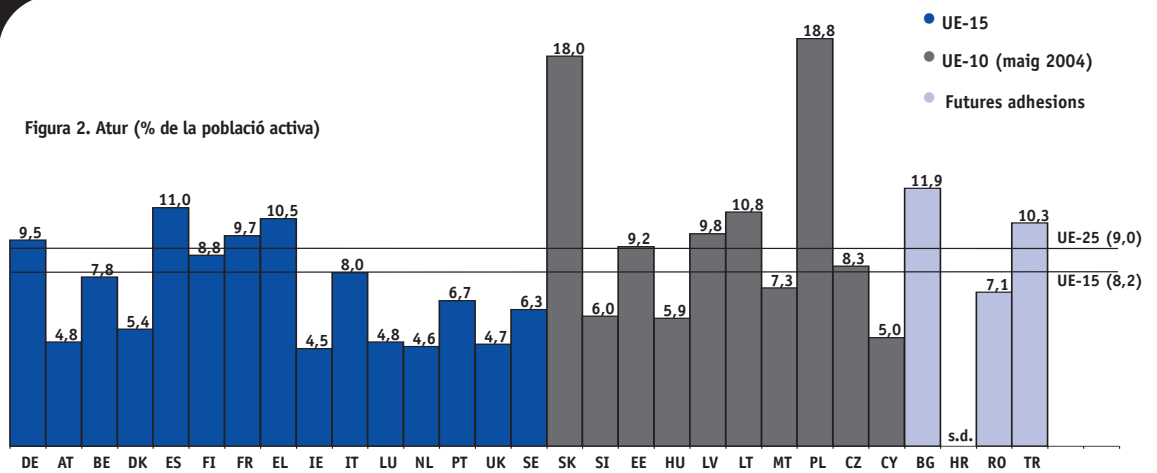

Figura 3. Creixement de l'ocupació (canvi en el percentatge anual de població ocupada)

Les dades de Bèlgica, Xipre, Letònia, Luxemburg, Polònia, Portugal, Bulgària, Romania i Turquia són estimacions.

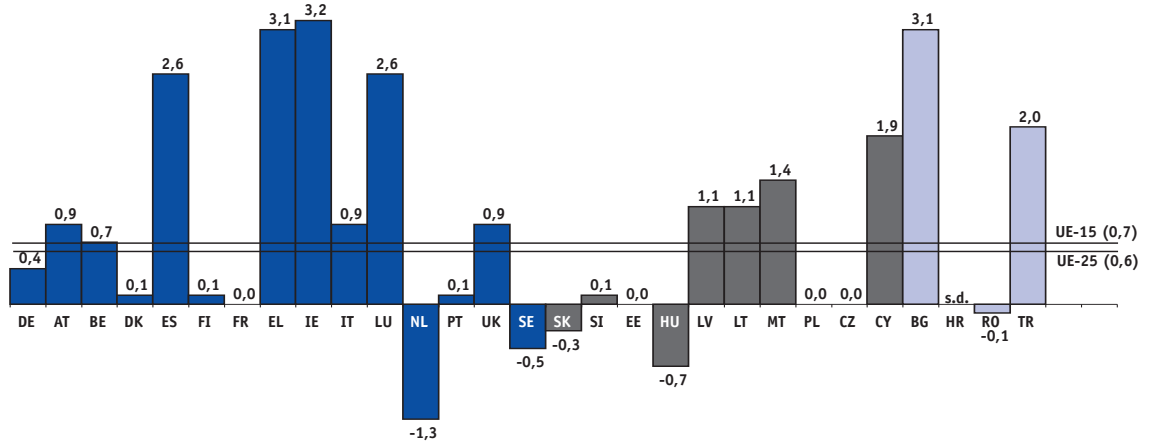
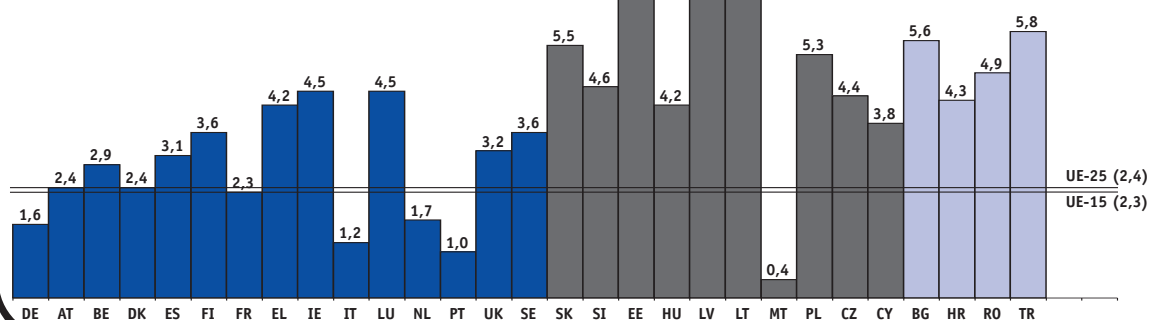

Figura 4. Creixement econòmic (% de creixement del PIB)

Les dades de Croàcia, Romania i Turquia són de 2003

▶ Elaboració pròpia. EUROSTAT

Prioritats de la despesa pública ▶ La figura 5 mostra la importància relativa dels sectors educatiu, de salut i militar per a cada país, expressat com a percentatge del PIB destinat a partir dels fons públics. Les dades utilitzades pertanyen al mateix any (2003) amb l'excepció de les referides al sector educatiu on s'han utilitzat les últimes disponibles del període 2000-2002.

Les dades militars s'han obtingut del Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) i no són totalment comparables ja que, com s'indica al gràfic, no estan contemplades les mateixes partides de despeses als diferents països.

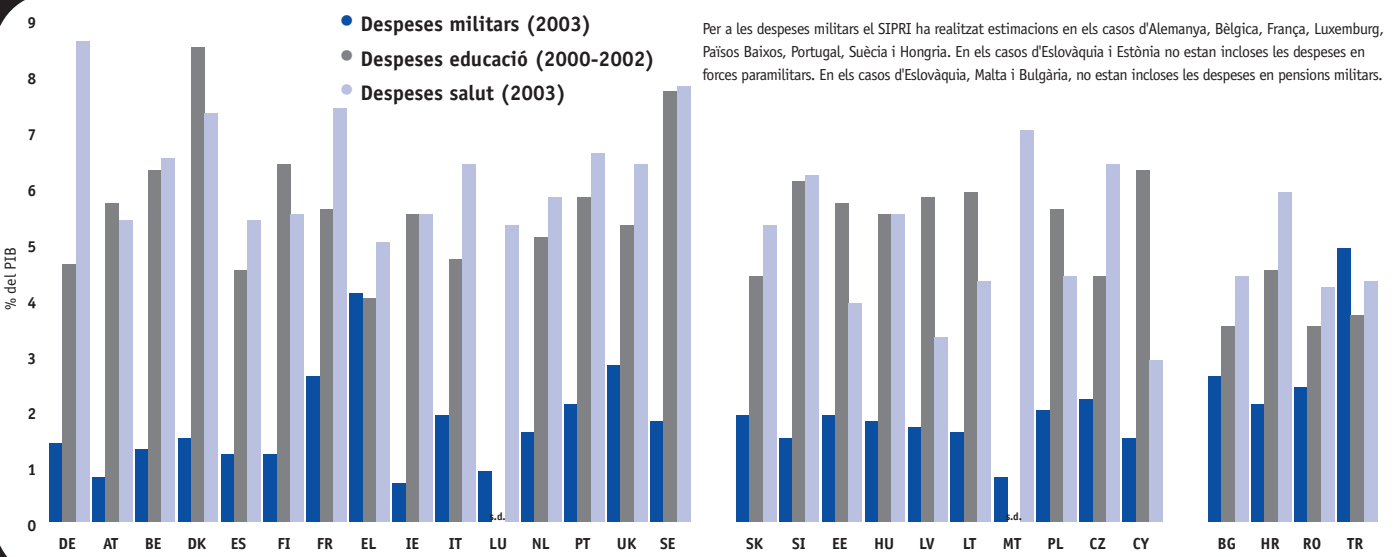
Sectors productius: l'agricultura ▶ La figura 6 il·lustra la importància relativa del sector productiu agrícola als diferents

països de la Unió. Es mostren les dades percentuals de participació d'aquest sector en el PIB de cada país.

Població estrangera als països de la UE ▶ La figura 7 representa el percentatge de població estrangera que resideix en un país donat, respecte a la població total d'aquest país. La part superior de cada columna representa la població estrangera comunitària, (població que procedeix de països de la UE, exclosa la població del país receptor). La part inferior mostra el percentatge de població extracomunitària (població que procedeix de països que no pertanyen a l'Europa dels 25).

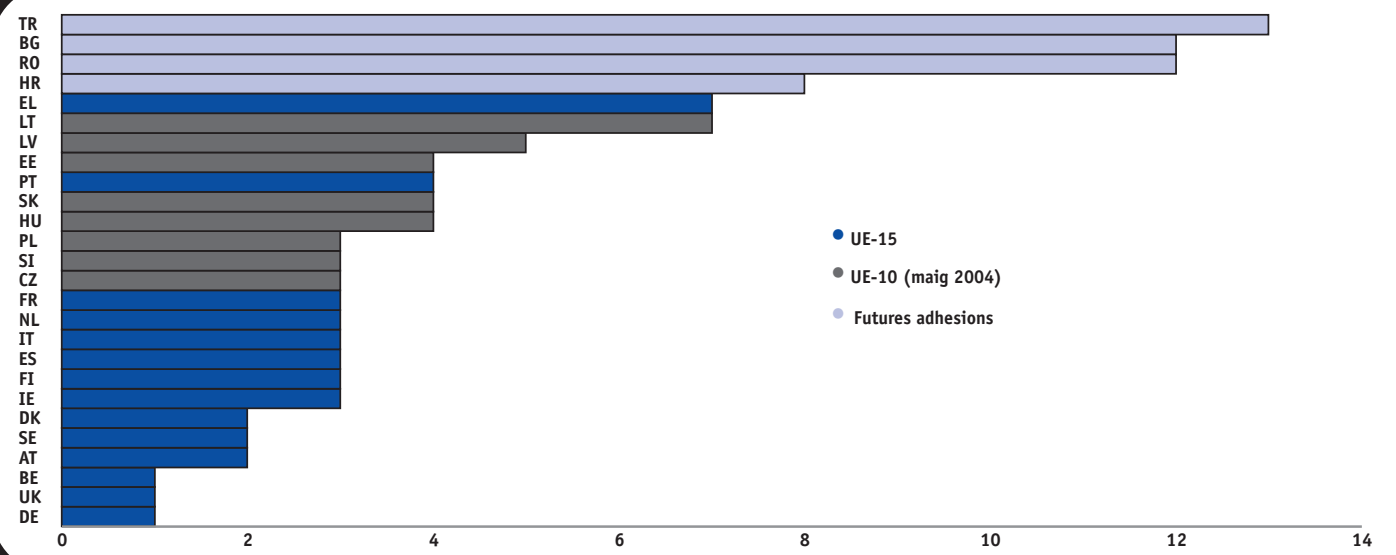
Davant la dificultat d'obtenir dades comparables per a tots els països, s'ha limitat el nombre de països treballats, prenent les

Figura 5. Prioritats de la despesa pública

▶ Elaboració pròpia. SIPRI Yearbook 2005, Informe sobre Desenvolupament Humà, 2005. PNUD

Figura 6. Importància de l'agricultura (% del PIB) (2003)

▶ Elaboració pròpia. World Development Indicators, 2005. Banc Mundial

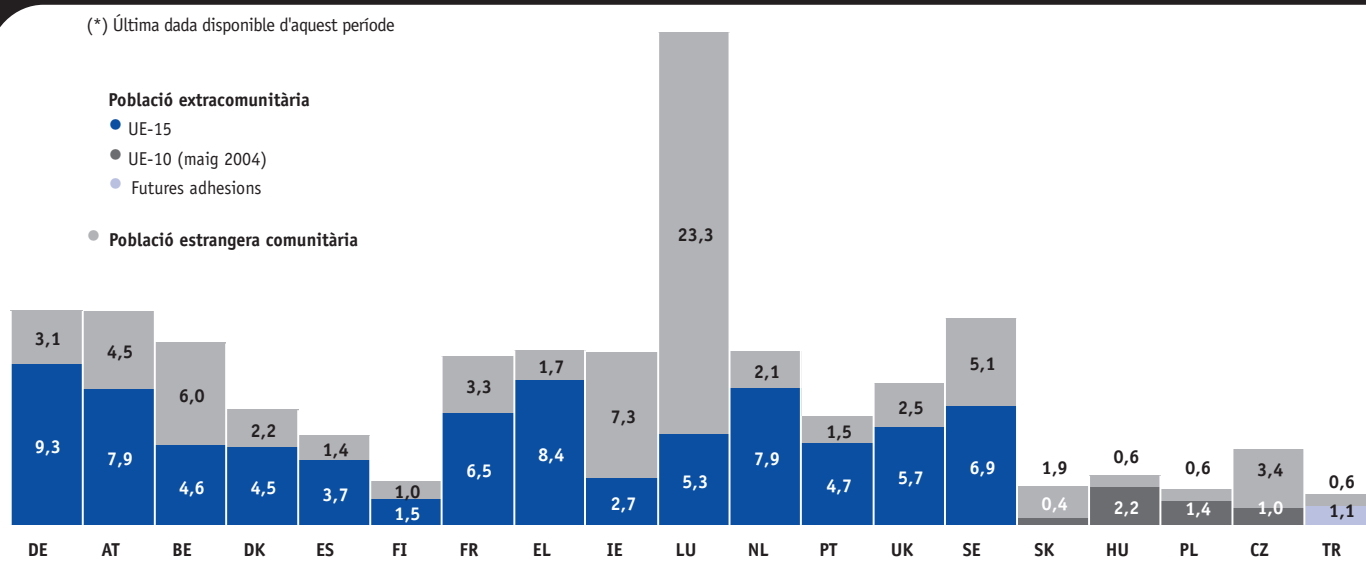
dades d'un únic informe procedent de l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE) de 22 de juny de 2005

Consum, importació i eficiència energètica ▶ A la figura 8 es mostren diferents variables relacionades amb el tema energètic. L'eix de les x fa referència, en part, a la dependència energètica, expressada com a importació neta d'energia primària, en valors absoluts, de manera que els països situats més a la dreta serien els més dependents ja que importen més energia primària. L'eix vertical fa referència a l'eficiència energètica, expressada en consum de petroli (o equivalent) per unitat de producció, és a dir, quant petroli (o equivalent) es consumeix per contribuir en el PIB amb 1.000 euros. En la mesu-

ra que un país es troba situat més a baix al llarg d'aquest eix, ens indica que és menys eficient en l'ús productiu de l'energia. Finalment el volum de les esferes fa referència al consum d'energia per càpita, expressat en tones de petroli (o equivalent) per habitant.

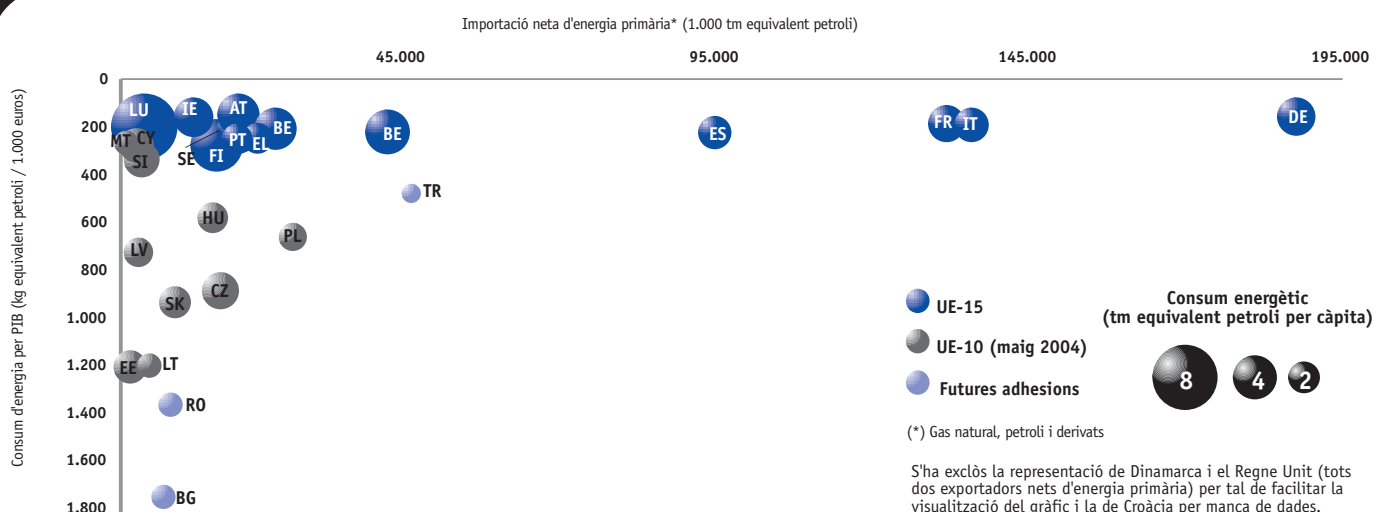
La importació neta d'energia primària que s'ha tingut en compte només inclou el comerç de gas, petroli i derivats, però s'ha exclòs l'energia elèctrica, ja que les dades d'origen contemplen dins el balanç comercial l'energia elèctrica que transita per les xarxes elèctriques dins un territori nacional independentment de l'ús que se'n faci, mentre que el trànsit de gas i petroli per gasoductes i oleoductes queda exclòs.

Figura 7. Població estrangera (% de la població total) (1999-2002)*

▶ Elaboració pròpia. Counting immigrants and expatriates in OECD countries: a new perspective. OCDE, www.oecd.org/dataoecd/34/59/35043046.pdf

Figura 8. Consum, importació i eficiència energètica (2003)

▶ Elaboració pròpia. EUROSTAT

DCIDOB 95. Construcció Europea.

Selecció de Documents de la Base de Dades CIDOB

Selecció de Documents de la Base de Dades CIDOB

- AGUILAR FERNÁNDEZ, Susana** ▶ “El principio de integración medioambiental dentro de la Unión Europea: la imbricación entre integración y desarrollo sostenible”. *Papers*. No. 71 (2003), p. 77-97. (Sig.: 50573-Pap. 71/03)
- ALBERTÍ ROVIRA, Enoch; ALONSO GARCÍA, Ricardo; BACIGALUPO SAGSE, Mariano (et al.)** ▶ “La reforma de la Unión Europea ante la cita de 2004”. *Revista de estudios políticos*. No. 119 (enero-marzo 2003), p. 9-350. (Sig.: 48309- R.E.P. 119/03)
- ANDRÉS SÁENZ DE SANTA MARÍA, Paz** ▶ “La reforma de las instituciones de la Unión Europea en la perspectiva de las ampliaciones”. *Información comercial española*. No. 809 (agosto-septiembre 2003), p. 11-82. (Sig.: 49608-I.C.E-M 809/03)
- ARTEAGA MARTÍN, Félix** ▶ “La Unión Europea y la lucha contra el terrorismo”. *Análisis del Real Instituto Elcano*. No. 9 (abril 2004), p. 13-19. (Sig.: 54105-RIE-ARI 9/04)
- BARBÉ, Esther (ed.)** ▶ *¿Existe una brecha transatlántica?: Estados Unidos y la Unión Europea tras la crisis de Irak*. Madrid: Catarata, 2005, 238 p. (Sig.: 53094-L)
- BENEYTO, José María; BECERRIL, Belén** ▶ “La UE y el Mediterráneo”. *Política exterior*. Vol. XVI, no. 86 (marzo-abril 2002), p. 171-183. (Sig.: 46269-Po.E. 86/02)
- BOUZAS, Roberto** ▶ “Las negociaciones Unión Europea-Mercosur”. *Nueva sociedad*. No. 190 (marzo-abril 2004), p. 125-135. (Sig.: 51425-Nu.S. 190/04)
- CASTAÑO GARCÍA, Maribel** ▶ “La política mediterránea de la Unión Europea”. *Revista española de desarrollo y cooperación*. No. 14 (primavera-verano 2004), p. 9-27. (Sig.: 51490-R.E.D.S. 14/04)
- CHANONA BURGUETE, Alejandro (coord.); ROY, Joaquín (coord.); DOMÍNGUEZ RIVERA, Roberto (coord.)** ▶ *La Unión Europea y el TLCAN: integración regional comparada y relaciones mutuas*. México: UNAM [et al.], 2004. 584 p. (53812-L)
- CHARI, Raj S.; EGEA DE HARO, Alfonso; BENOIT, Kenneth (et al.)** ▶ “Spain and European Union constitution-building”. *Documento de trabajo/Working paper*. No. 17. (julio 2004), 18 p. (Sig.: 51568-RIE-DT 17/04)
- “Cronología de la Política Exterior y de Seguridad Común de la Unión Europea”** ▶ *Anuario internacional CIDOB 2003* (2004), p. 197-236. (Sig.: 50663-ZCIDOB-AI 2003)
- DEHESA, Guillermo de la** ▶ *Quo vadis Europa?: por qué la Unión Europea sigue creciendo más lentamente que Estados Unidos*. Madrid: Alianza, 2004. 231 p. (Sig.: 51862-L)
- España en la construcción de una política europea de inmigración: I Seminario inmigración y Europa** ▶ Barcelona: Fundació CIDOB: Diputació de Barcelona, 2005. 167 p. (Sig.: 52051-L)
- ESTEVE, Francina; PI, Montserrat** ▶ *La proyección exterior de la Unión Europea en el tratado constitucional: ¿mejora o maquillaje?* Barcelona: Fundació CIDOB, 2005. 266 p. (52066-L)
- FERNÁNDEZ NAVARRETE, Donato; BLÁZQUEZ NAVARRO, Irene; VIÑALS ÍNIGUEZ, José (et al.)** ▶ “El modelo económico de la Unión Europea”. *Información comercial española*. No. 820 (enero-febrero 2005), p. 11-219 (Sig.: 53699- I.C.E.-M 820/05)
- FERNÁNDEZ NAVARRETE, Donato** ▶ “Unión Europea-América Latina: de la cooperación a la asociación” *Política exterior*. Vol. XIX, no. 104 (marzo-abril 2005), p. 133-143. (Sig.: 53156-Po.E. 104/05)
- FONT, Joan** ▶ “El voto de los españoles en el Referéndum sobre el Tratado Constitucional”. *Análisis del Real Instituto Elcano*. No. 22 (2005), p. 4-9. (Sig.: 54217-RIE-ARI 22/05)
- GNESOTO, Nicole (ed.)** ▶ *Política de seguridad y defensa de la Unión Europea: los cinco primeros años (1999-2004)*. Paris: Instituto de Estudios de Seguridad, Unión Europea, 2004. 318 p. (Sig.: 51390-L)
- GONZÁLEZ VALLVÉ, José Luis** ▶ “España y Francia frente al referéndum constitucional: entre la inquietud y la esperanza”. *Análisis del real instituto Elcano*. No. 21 (mayo 2005), p. 4-9 (Sig.: 54214-RIE-ARI 21/05)
- GROSSER, Alfred (dir.)** ▶ “Les pays de l’Union européenne”. *Les études de la Documentation française*. No. 5201-02 (2004), 223 p. (Sig.: 53441-N.E.D. 5201-02/04)
- GUAN, Chengyuan.** ▶ “Las relaciones entre China y la Unión Europea hacia el nuevo siglo”. *Revista CIDOB d’afers internacionals*. No. 63 (2002), p. 141-149. (Sig.: 49456-A.I. 63/02)
- HAY, Jorge (comp.)** ▶ *Desafíos: la Unión Europea ante su ampliación*. Madrid: Siddharth Mehta, 2003. 442 p. (Sig.: 49938-L.)
- “El impacto económico de la V ampliación europea”** ▶ *Boletín ICE económico*. No. 2797 (febrero-marzo 2004), 156 p. (Sig.: 50283-I.C.E.-S 2797/04)
- KLAVEREN, Alberto van** ▶ “América Latina y la Unión Europea: la otra relación transatlántica”. En: *Desafíos para una nueva asociación encuentros y desencuentros entre Europa y América Latina*. Madrid: Catarata, 2004, p. 107-128. (Sig.: 50420-L)
- MANNERS, Ian (ed.); WHITMAN, Richard G. (ed.)** ▶ *The foreign policies of European Union member states*. Manchester [etc.]: Manchester University Press, 2000. XI, 284 p. (Sig.: 53968-L)
- MESTRES i CAMPS, Laia** ▶ “Liderazgo y hegemonía en la Unión Europea: Francia y Alemania ante la CIG-2000 y el debate sobre el futuro de la UE”. *Quaderns de treball*. No. 41 (novembre 2003), 104 p. (Sig.: 50181-IUEE-QT 41/03)
- NÚÑEZ VILLAVEVERDE, Jesús A** ▶ *Las relaciones de la UE con sus vecinos mediterráneos: entre la frustración y la esperanza*. Barcelona: CIDOB; Icaria, 2005. 120 p. (Sig.: 52550-L)
- OLESTI RAYO, Andreu** ▶ “La ampliación de la Unión Europea y la libre circulación de trabajadores”. *Revista de derecho comunitario europeo*. No. 19 (septiembre-diciembre 2004), p. 709-750. (52785-R.D.C. 19/04)
- PERERA GÓMEZ, Eduardo** ▶ “La política de la Unión Europea hacia Cuba: fracaso de una estrategia”. *Revista de estudios europeos*. No. 68 (septiembre-diciembre 2004), p. 11-19. (54749-R.E.Eur. 68/04)
- PHILLIPS, David L.** ▶ “Turkey’s dreams of accession” *Foreign affairs*. Vol. 83, no. 5 (october 2004), p. 86-97. (53171-F.A. 5/04)
- POU, Víctor.** “El peso de los derechos humanos en las relaciones exteriores de la Unión Europea”. En: *Multilateralismo versus unilateralismo en Asia: el peso internacional de los “valores asiáticos”*. Barcelona: Fundació CIDOB, 2004, p. 245-249. (Sig.: 51840-L)
- POU SERRADELL, Víctor** ▶ “Relaciones Unión Europea-China”. *Revista CIDOB d’afers internacionals*. No. 63 (septiembre-octubre 2002), p. 101-139. (Sig.: 49455-A.I. 63/02)
- ROYO, Sebastián** ▶ “Los retos de la ampliación de la Unión Europea para España”. *Perspectivas exteriores* (2004), p. 111-122. (Sig.: 51923-FRIDE- PE 2004)
- SÁNCHEZ DOMÍNGUEZ, Mª Ángeles; ORTEGA ALMÓN, Mª Ángeles** ▶ “La política de cohesión y la ampliación de la Unión Europea: especial referencia a los casos de España, Grecia y Portugal”. *Boletín ICE económico*. No. 2765 (abril 2004), p. 33-44. (Sig.: 48233-I.C.E.-S 2765/03)
- SERRANO LEAL, Cristina; MONTORO DE ZULUETA, Begoña; VIGUERA RUBIO, Enrique** ▶ “Perspectivas financieras 2007-2013. Las nuevas prioridades de la Unión Europea”. *Boletín ICE económico*. No. 2799 (marzo 2004), p. 7-14. (Sig.: 50480-ICE-S 2799/04)
- SERRANO RODRÍGUEZ, Antonio** ▶ “El futuro de las estrategias de desarrollo sostenible en España y la Unión Europea”. *Observatorio medioambiental*. No. 6 (2003), p. 9-21. (Sig.: 50234-IUCA-OM 6/03)
- SMITH, Karen E.** ▶ *European Union foreign policy in a changing world*. Cambridge: Polity, 2005. XIV, 274 p. (Sig.: 53969- L)
- SMITH, Michael E.** ▶ *Europe’s foreign and security policy: the institutionalization of cooperation*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. XV, 291 p. (Sig.: 53974-L)
- SOTILLO LORENZO, José Ánge** ▶ “La Política europea de cooperación para el desarrollo: examen de la presidencia española: (primer semestre de 2002). *Revista española de desarrollo y cooperación*. No. 11 (otoño-invierno 2003), p. 121-136. (Sig.: 47747-R.E.D.C. 11/2003)
- SOTILLO LORENZO, José Ángel** ▶ “La Unión Europea y la definición de su política de cooperación para el desarrollo”. *Revista española de desarrollo y cooperación*. No. 14 (primavera-verano 2004), p. 189-203. (Sig.: 51500-R.E.D.C. 14/04)
- THIEUX, Laurence** ▶ “La Unión Europea frente al terrorismo global”. *Papeles de cuestiones internacionales*. No. 86 (verano 2004), p. 95-107. (Sig.: 52292-P. 86/04)
- TORNOS CUBILLO, Andrés** ▶ “Nuevos movimientos migratorios en una Unión Europea ampliada”. *Migraciones*. No. 16 (diciembre 2004), p. 237-254. (Sig.: 52203-IUEM-M 16/04)
- “Turquía: agenda para la adhesión a la UE”** ▶ *Economía exterior*. No. 32 (primavera 2005), 196 p. (Sig.: 52883-Eco.Ex. 32/05)
- “Una potencia mundial: las relaciones exteriores de la Unión Europea”** ▶ *Europa en movimiento*. No. 548 (2004), 22 p. (Sig.: 52449-D.C.E.E. 548/04)
- “La Unión Europea y las Naciones Unidas”** ▶ *Agenda ONU*. No. 6 (2003-2004), p. 425-494 (Sig.: 53004-ANUE-AO 6/03-04)